

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO  
TEISĖS FAKULTETO  
VERSLO TEISĖS KATEDRA

KAROLINA KRUTULYTĖ  
(VERSLO TEISĖS STUDIJŲ PROGRAMA)

**JURIDINIO ASMENS VEIKLOS TYRIMO REGLAMENTAVIMAS  
LIETUVOS TEISĖJE**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –  
doc. dr. Raimundas Moisejevas

Vilnius, 2014

## TURINYS

ĮVADAS.....	5
SANTRUMPŲ SĄRAŠAS.....	10
1. JURIDINIO ASMENS VEIKLOS TYRIMO INSTITUTO TEISINIO REGLAMENTAVIMO IŠTAKOS, SAMPRATA IR PASKIRTIS.....	11
1.1. Juridinio asmens veiklos tyrimo turinys ir jo teisinė prigimtis.....	11
1.2. Juridinio asmens veiklos tyrimo tikslai ir vieta Lietuvos civilinėje teisėje.....	14
1.3. Ginčo santykio dėl juridinio asmens veiklos tyrimo nearbitruotinumas.....	18
2. JURIDINIO ASMENS VEIKLOS TYRIMO PROCEDŪROS INICIJAVIMAS IR ĮGYVENDINIMAS.....	22
2.1. Privalomos ikiteismininės ginčų nagrinėjimo tvarkos įgyvendinimas.....	24
2.2. Juridinio asmens veiklos tyrimo inicijavimo pagrindai.....	26
2.2.1. Juridinio asmens, juridinio asmens valdymo organų ar jų narių tinkamo veikimo doktrina.....	29
2.2.2. Viešojo intereso gynimas juridinio asmens veiklos tyrimo bylose.....	33
2.3. Teismo nutartis dėl juridinio asmens veiklos tyrimo pradžios.....	35
2.4. Laikinių apsaugos priemonių taikymo juridinio asmens veiklos tyrimo bylose ypatumai.....	35
2.5. Ekspertizės skyrimas.....	38
2.6. Teismo taikomos priverstinio poveikio priemonės.....	42
3. JURIDINIO ASMENS VEIKLOS TYRIMO INSTITUTAS, KAIP IŠSKIRTINIS SMULKIŪJŲ AKCININKŲ TEISIŲ APSAUGOS IR GYNIMO MECHANIZMAS.....	46
3.1. Juridinių asmenų veiklos tyrimo instituto reikšmė efektyviai smulkiųjų akcininkų teisių apsaugai Lietuvos teisėje.....	46
3.2. Juridinio asmens veiklos tyrimas kaip smulkiųjų akcininkų gynimo priemonė Nyderlandų teisėje bei jo reglamentavimo ir taikymo ypatumai.....	52
IŠVADOS.....	60
LITERATŪRA.....	62
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA.....	68
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA.....	70
PRIEDAI.....	72

## LENTELĖS

- 1. lentelė.** Bylų, kuriose pareikšti reikalavimai dėl juridinio asmens veiklos tyrimo nagrinėtų apygardų teismuose, statistiniai duomenys nuo 2004 m. iki 2013 m.....72
- 2. lentelė.** Bylų, kuriose pareikšti reikalavimai dėl juridinio asmens veiklos tyrimo nagrinėtų Lietuvos apeliaciniame teisme, statistiniai duomenys nuo 2005 m. iki 2013 m.....73

## PAVEIKSLAI

1. pav. Nagrinėtų bylų dėl juridinio asmens veiklos tyrimo visų instancijų teismuose  
skaičiaus kitimas 2005-2013 metais.....22
2. pav. Bylų dėl juridinio asmens veiklos tyrimo nagrinėjimo Lietuvos apeliaciniame teisme  
vidutinės trukmės dinamika 2005-2013 metais.....23

## IVADAS

**Tyrimo aktualumas ir teisinė problematika.** Pastarųjų dešimtmečių sparti bendrovių teisės reformos raida Lietuvoje lėmė adekvataus teisinio reguliavimo poreikį sprendžiant teorines bei praktines problemas, susijusias su juridinio asmens dalyvių interesų apsauga. Vienas iš tokių civilinių teisinių institutų, įtvirtintų nacionalinėje teisėje, perimant pažangią užsienio valstybių teisinę patirtį, yra juridinio asmens veiklos tyrimas. Lietuvoje juridinio asmens veiklos tyrimo instituto atsiradimui ir formavimuisi tiesioginę ir didžiausią įtaką turėjo 1971 m. Nyderlandų Karalystės civilinis kodeksas (*oland. Burgerlijk Wetboek*)<sup>1</sup> (toliau – NLD CK). Nyderlanduose pagrindinės nuostatos, reglamentuojančios juridinio asmens veiklos tyrimą (oland. – *enquêteprocedure*) įtvirtintos įsigaliojus NLD CK ir laikomos išskirtiniu teisiniu instrumentu bei viena efektyviausių juridinio asmens dalyvių interesų gynimo priemonių. Tuo tarpu Lietuvos teisėje juridinio asmens veiklos tyrimas sąlyginai naujas institutas, kuris pirmą kartą įtvirtintas tik 2000 m. liepos 18 d. Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse (toliau – LR CK) (įsigaliojo 2001 m. liepos 1d.). 1964 m. CK, paremtas socialistinės teisės tradicija, šios teisinės procedūros nereglementavo. Tad pagrindinis šaltinis Lietuvos teisėje, įtvirtinantis šią civilinių teisinių santykių gynimo priemonę ir jos taikymo procedūrą, yra LR CK Antrosios knygos II dalies X skyriaus 2.124 – 2.131 str.<sup>2</sup> Lyginant nacionaliniame teisiniame reguliavime įtvirtintų ir NLD CK nuostatų, reglamentuojančių veiklos tyrimą, tekstą, be gilesnės mokslinės analizės matyti, kad į Lietuvos teisinę aplinką šios nuostatos visa apimtimi mechaniškai perkeltos be didesnių modifikacijų, tačiau jų reguliavimas nėra identiškas. Veiksnių, lemiančių skirtumus, yra keletas. Visų pirma, tai nevienodas šių valstybių ekonominio išsivystymo lygmuo, skirtinga jų teisinė aplinka, kitaip nei Nyderlandų, Lietuvos jurisdikcija po nepriklausomybės paskelbimo, pakankamai neilgai gyvuojanti, dar tik besiformuojanti, todėl jai būdingos savitos problemos dėl ilgalaikio tinkamo teisinio reguliavimo nebuvimo.

Juridinio asmens veiklos tyrimo mechanizmo turinys, prigimtis, paskirtis bei inicijavimo ir taikymo sąlygos Lietuvos teisinėje sistemoje iki šiol nėra iki galo aiškūs, kas gali sąlygoti problemišką ir neefektyvų šios priemonės praktinį taikymą. Atsižvelgiant į neilgą civilinio kodekso veikimą, teismų praktika veiklos tyrimo bylose dar tik formuojama, teismų išaiškinimai nėra itin išsamūs, teisės normų aktuose palikta nemažai dviprasmybių, kurias

---

<sup>1</sup> Hans C. S. Warendorf, R. L. Thomas, R. L. Thomas (M.A.), Ian Sumner. The Civil Code of the Netherlands. Kluwer Law International //

[http://books.google.lt/books?id=4TRXglDzUfEC&printsec=frontcover&dq=the+civil+code+of+the+netherlands&hl=lt&cd=1&edir\\_esc=y#v=onepage&q&f=false](http://books.google.lt/books?id=4TRXglDzUfEC&printsec=frontcover&dq=the+civil+code+of+the+netherlands&hl=lt&cd=1&edir_esc=y#v=onepage&q&f=false); prisijungimo laikas: 2013-12-01

<sup>2</sup> Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios. 2000. Nr. 74-2262.

išaiškinti, galbūt, ne visada pajėgus ir teismas. Todėl visi aukščiau išvardinti aspektai paskatino darbo autorę išsamiai gilintis į pasirinktą temą.

Vertinant juridinio asmens veiklos tyrimo instituto teisinį reguliavimą ir teismų praktiką pastebėtina, jog vis dėlto problematiškiausias šio instituto klausimas susiveda į vieną iš esminių įmonių valdymo aspektų, o būtent, akcininkų (ypač smulkiųjų) ir bendrovės tarpusavio santykius ieškant optimaliausio teisinio reglamentavimo varianto. Įstatymu dar nepasiekta ideali pusiausvyra tarp akcininkų interesų apsaugos ir bendrovės efektyvaus valdymo. Reikalavimo vykdymas, kad juridinio asmens valdymo organai privalo užtikrinti teisinę lygybę bendrovėje, veikdami sąžiningai, protingai ir lojaliai visų juridinio asmens dalyvių naudai vienodai, praktikoje dažnai būna komplikotas. Nepaisant to, kad Lietuvos įstatymai smulkiesiems akcininkams ir garantuoja gana platų interesų gynimą, vis dėlto pripažįstama, kad efektyvus teisių užtikrinimas yra prieinamas tik realioms turto valdytojams. Paplitęs požiūris kur smulkieji akcininkai nėra traktuojami kaip reikšmingi kapitalo nešėjai, o greičiau laikomi tam tikru balastu, apsunkinančiu bendrovės veiklą. Praktikoje smulkiųjų akcininkų įtaka ir teisių apimtis yra tokia siaura, kad jie apskritai eliminuojami iš bendrovės valdymo, savo galiomis piktnaudžiaujančių valdymo organų, padarant tiesioginės turtinės žalos smulkiųjų akcininkų teisėms ir teisėtiems interesams. Tad mažumos akcininkams siekiant žinoti tikrąją bendrovės situaciją bei patikrinti valdymo organų sprendimus ir veiklai buvo įtvirtinta tam tikra teisminė juridinio asmens, juridinio asmens valdymo organų ir jų narių veiklos kontrolės sistema – juridinio asmens veiklos tyrimas. Juridinio asmens veiklos tyrimo išskirtinis tikslas yra viešojo intereso gynimas, kuris yra ypatingos svarbos, nes juo ginama mažumos bendrovės akcininkų konstitucinė nuosavybės teisė, o jos teisinė apsauga yra viešasis interesas.

Darbe bus įvertinama, kokią reikšmę šio instituto taikymas turi pažeistoms mažumos akcininkų tiek turtinėms, tiek neturtinėms teisėms apsaugoti ir ginti. Magistriniame darbe taip pat lyginami Nyderlandų teisėje įtvirtinto juridinio asmens veiklos tyrimo instituto, kuris šioje valstybėje laikomas unikalia smulkiųjų akcininkų interesų gynimo priemone, svarbiausi aspektai su Lietuvos teisiniu reglamentavimu.

**Baigiamojo darbo mokslinis naujumas.** Temos išskirtinumas ir mokslinis naujumas pasireiškia tuo, jog pirmą kartą bus siekiama glaustai išanalizuoti Lietuvos teisės doktrinoje beveik apskritai nenagrinėtą juridinio asmens veiklos tyrimo institutą. Mykolo Romerio universitete tai pirmas magistro baigiamasis darbas pretenduojantis į detalesnę juridinio asmens veiklos tyrimo instituto analizę. Autorės nuomone, nepaneigiant šio instituto aktualumo, nepakankamą juridinio asmens veiklos tyrimo iširtumą nulėmė jo naujumas. Kol kas nėra atlikta nė viena sistemiška juridinio asmens veiklos tyrimo instituto problematikos studija ar moksliniai

tyrimai, nagrinėjantys juridinio asmens veiklos tyrimo instituto ypatybes, teorinius ir praktinius šio instituto klausimus, o tai neabejotinai apunkina šį tyrimą. Fragmentiškai juridinio asmens veiklos tyrimo specifika atskleidžiama tik kelių Lietuvos teisės mokslininkų darbuose analizuojant tam tikrus šio instituto reguliavimo ir įgyvendinimo aspektus bei problemas. Todėl pagrindinis dėmesys darbe bus skiriamas išsamiam ir kompleksiškam juridinio asmens veiklos tyrimo instituto sampratos atskleidimui, šios teisės įgyvendinimui keliamiems reikalavimams, teisės aktų analizei, teismų praktikos tiriama tema apibendrinimui.

**Baigiamojo darbo tyrimo šaltiniai.** Šis magistro baigiamasis darbas yra teorinio analitinio pobūdžio krypties, todėl pagrindiniai šaltiniai, kuriais remiamasi rašant darbą yra Lietuvos Respublikos ir užsienio šalių galiojantys teisės aktai, juos interpretuojant bei pateikiant teises išvadas. Veiklos tyrimo nuostatų praktinio taikymo problemos darbe nagrinėjamos analizuojant teismų praktiką. Darbe taip pat remiamasi Lietuvos ir užsienio šalių civilinės teisės teoretikų ir praktikų suformuluotomis nuostatomis monografijose, straipsniuose, mokomuosiuose ir periodiniuose leidiniuose.

Juridinio asmens veiklos tyrimo tema rašė dr. A. Tikniūtė, kuri nagrinėjo juridinio asmens veiklos tyrimo instituto prigimtį bei kėlė klausimą, ar šio instituto taikymas akcininkų valia gali būti atšauktas, numatant tai įmonės steigimo dokumentuose ar akcininkų sutartyje.<sup>3</sup> Dr. R. Greičius, analizuodamas juridinių asmenų teisės probleminius klausimus, tiek savo disertacijoje, tiek išleistoje monografijoje „Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos“<sup>4</sup> vienas pirmųjų Lietuvoje išanalizavo įmonių vadovų fiduciarinių pareigų problemas, nurodė juridinio asmens veiklos tyrimo, kaip priemonės nustatyti vadovo veiklos tinkamumui, trūkumus, nagrinėjo laikinojo juridinio asmens valdymo organų narių įgaliojimų sustabdymo klausimą. Dr. R. Čiočys disertacijoje „Bendrovių valdymo reglamentavimo Lietuvoje problemos“ nagrinėjo bendrovių teisės probleminius aspektus Lietuvos jurisdikcijoje ir išsakė keletą argumentų nagrinėjama tema. Disertacijos autorius pateikia pasiūlymą dėl specialiųjų nuostatų į Bendrovių valdymo kodeksą [*NASDAQ OMX Vilnius listinguojamų bendrovių valdymo kodeksas – aut. past.*] įtraukimo, „kurios būtų skirtos daugumos ir mažumos akcininkų konfliktui spręsti“, be to, tokios nuostatos „turėtų didelį privalomumo potencialą, nes jomis galima būtų remtis interpretuojant mažumos gynimo institutą, nurodytą Civilinio kodekso 2.124 – juridinio asmens veiklos tyrimą“.<sup>5</sup> Juridinio asmens veiklos tyrimo tema, kaip viena iš

---

<sup>3</sup> Tikniūtė A. The nature of investigation proceedings of legal entity under the civil code of Lithuania // *Jurisprudencija*. 2012, 19(2). P. 540.

<sup>4</sup> Greičius R. Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2007.

<sup>5</sup> Čiočys R. Bendrovių valdymo reglamentavimo Lietuvoje problemos: daktaro dis.soc. mokslai: teisė (01S)/VU.- V.,2013. P.106.

akcininkų teisių apsaugos priemonių, rašė tokie Nyderlandų teisės mokslininkai kaip A. Doorman, L. Timmerman, P. P. De Vries, M.M. Tuijtel, J.M.M. Maeijer. Išvardintų Lietuvos ir užsienio autorių darbais bus remiamasi ta apimtimi, kiek tai susiję su juridinio asmens veiklos tyrimo tematika.

**Baigiamojo darbo reikšmė.** Autorės nuomone, magistrinio baigiamojo darbo tyrimo teorinė reikšmė pasireikštų tuo, jog apibendrinant teisės aktus, reglamentuojančius juridinio asmens veiklos tyrimą, pateikiamą teorinę analizę susiejant ir įvertinant teismų praktikos kontekste, bus išskiriami esminiai šio instituto aspektai, skiriant dėmesį mažumos bendrovės akcininkų teisių apsaugos problematikai. Iš praktinės pusės, atliekant tyrimą, nebus apsiribojama vien teisės aktų interpretavimu, o siekiama kritiškai įvertinti tyrimo objekto teisinio reglamentavimo privalumus bei trūkumus, pateikiant konkrečius pasiūlymus. Tokiu būdu šio magistrinio darbo temos analizė, autorės nuomone, bus naudinga įmonių teisės pažinimo aspektu, tiek juridinio asmens veiklos tyrimo institutu besidomintiems teisės teoretikams, tiek praktikams, kurie savo kasdienėje veikloje susiduria su nagrinėjamu klausimu. Taip pat praktinė šio darbo nauda pasireikštų tuo, jog Lietuvos Respublikos teisinio reglamentavimo trūkumai, kurie bus pateikti darbe, autorės nuomone, gali paskatinti pradėti mokslinę teisinę diskusiją juridinio asmens veiklos tyrimo tema Lietuvoje.

**Tyrimo tikslas** – atlikti juridinio asmens veiklos tyrimo institutą reglamentuojančių teisės aktų analizę, nustatyti jų taikymo ypatumus ir šio instituto vietą Lietuvos teisinėje sistemoje bei identifikuoti esmines problemas, susijusias su smulkiųjų akcininkų teisių gynimu, taikant juridinio asmens veiklos tyrimą.

**Tyrimo uždaviniai.** Siekiant aukščiau nurodyto tikslo, išsikeliama šie magistrinio darbo uždaviniai:

1. Išanalizavus norminius teisės aktus, įtvirtinančius juridinio asmens veiklos tyrimo institutą, įvertinti šio instituto reglamentavimo ypatumus Lietuvos teisėje, atlikti teismų praktikos nagrinėjamo klausimu analizę atskleidžiant pagrindinius principus bei išryškinant probleminius klausimus.
2. Ištirti ir įvertinti galimus teigiamus ir neigiamus juridinio asmens veiklos tyrimo instituto aspektus mažumos bendrovės akcininkų teisių ir teisėtų interesų apsaugai ir gynimui. Remiantis tiek Lietuvos, tiek užsienio praktikų patirtimi, įvairių teisės mokslininkų nuomone, pateikti probleminių klausimų teisinį vertinimą, suformuluoti teorinius bei praktinius patarimus nagrinėjamo klausimu.
3. Įvertinti, kaip juridinio asmens veiklos tyrimo institutas reglamentuojamas Nyderlandų teisėje bei interpretuojamas doktrinoje.



**Tyrimo objektas.** Šio magistro baigiamojo darbo objektas yra juridinio asmens veiklos tyrimo institutas pagal Lietuvos Respublikos teisę.

**Tyrimo dalykas.** Tyrimo dalyku yra teisės normos, reglamentuojančios juridinio asmens veiklos tyrimą. Atsižvelgiant į tyrimo tikslus ir į tai, jog daugiausiai juridiniai asmenys, vykdančios ūkinę – komercinę veiklą, susiduria su juridinio asmens veiklos tyrimo instituto taikymo problemomis, tyrimo dalyku pasirinktas akcinės bendrovės, uždarnosios akcinės bendrovės veiklos tyrimas.

**Hipotezė.** Juridinio asmens veiklos tyrimas yra vienas iš svarbiausių ir efektyviausių smulkiųjų akcininkų teisių gynimo mechanizmų bendrovės veiklos laikotarpiu, užtikrinantis akcininko teisės į informaciją realizavimą bei bendrovės veiklos kontrolės prieinamumą ir svarbiausių neturtinių teisių įgyvendinimą.

**Tyrimo metodika.** Tiriant juridinio asmens veiklos tyrimo instituto reglamentavimo Lietuvos teisėje problemas ir ateities perspektyvas bei siekiant įgyvendinti aukščiau užsibrėžtą tikslą ir išsikeltus uždavinius bus vadovaujama šiais mokslinio tyrimo metodais:

- a) **Dokumentų analizės metodas** – bus naudojamas pirminių duomenų rinkimui, kai dokumentai naudojami kaip pagrindiniai informacijos šaltiniai.<sup>6</sup> Šiuo metodu bus nagrinėjama tiek Lietuvos Respublikos, tiek užsienio teisės norminiai aktai, susiję su juridinio asmens veiklos tyrimo instituto reglamentavimu, Lietuvos Respublikos ir užsienio autorių mokslinė literatūra.
- b) **Sisteminės analizės metodas**, kuriuo juridinio asmens veiklos tyrimas bus nagrinėjamas kaip civilinės teisės sistemos dalis, atskleidžiant jo santykį su kitais sistemos elementais, rengiant tobulinimo pasiūlymus.
- c) **Loginis – analitinis metodas** taikomas aiškinantis teisės normų turinį, vertinant juridinio asmens veiklos tyrimo teisinio reguliavimo trūkumus, darant tam tikrus apibendrinimus, formuluojant išvadas.
- d) **Lyginamasis metodas** – naudojamas atskleidžiant Lietuvos Respublikos įstatymų normų turinį ir išsiaiškinti šių normų trūkumus, lyginant su Nyderlandų civilinės teisės nuostatomis. Aiškinant į Lietuvos teisės kontekstą tiesiogiai perkeltų juridinio asmens veiklos tyrimo atskirų normų prasmę ir tikslą tam labai pasitarnauja lyginamasis metodas.

**Magistro baigiamojo darbo struktūrą sudaro:** įvadas, dėstomoji dalis (trys dalys), išvados, literatūros sąrašas, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis bei priedai.

---

<sup>6</sup> Tidikis R. Socialinių mokslų tyrimų metodologija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003. P.488.

## SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

<b>ABI</b>	– Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas <sup>7</sup>
<b>angl.</b>	– angliškai
<b>aut. past.</b>	– autoriaus pastaba
<b>ESTT</b>	– Europos Sąjungos Teisingumo Teismas
<b>LAT</b>	– Lietuvos Aukščiausiasis teismas
<b>LR CK</b>	– Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas <sup>8</sup>
<b>LR CPK</b>	– Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas <sup>9</sup>
<b>LR</b>	– Lietuvos Respublika
<b>NLD CK</b>	– Nyderlandų Karalystės civilinis kodeksas <sup>10</sup>
<b>oland.</b>	– Olandiškai
<b>v.</b>	– versus
<b>VAS</b>	– visuotinis akcininkų susirinkimas

---

<sup>7</sup> Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios. 2000, Nr. 64-1914.

<sup>8</sup> Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

<sup>9</sup> Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinio proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

<sup>10</sup> Hans C. S. Warendorf et al. The Civil Code of the Netherlands. 2009. Published by Kluwer Law International BV. The Netherlands //

[http://books.google.lt/books?id=4TRXgIDzUfEC&printsec=frontcover&dq=the+civil+code+of+the+netherlands&hl=lt&cd=1&redir\\_esc=y#v=onepage&q&f=false](http://books.google.lt/books?id=4TRXgIDzUfEC&printsec=frontcover&dq=the+civil+code+of+the+netherlands&hl=lt&cd=1&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false); prisijungimo laikas: 2013-12-01.

# 1. JURIDINIO ASMENS VEIKLOS TYRIMO INSTITUTO TEISINIO REGLAMENTAVIMO IŠTAKOS, SAMPRATA IR PASKIRTIS

## 1.1. Juridinio asmens veiklos tyrimo turinys ir jo teisinė prigimtis

Juridinio asmens veiklos tyrimas Lietuvos teisiniame reguliavime suprantamas kaip specialusis teisminis civilinių teisių gynimo būdas, kurio paskirtis, iškilus pagrįstoms abejonėms, ištirti juridinio asmens ar jo valdymo organų narių veiklos tinkamumą ir taikyti poveikio priemones, jei konstatuojama netinkama veikla. LR CK 2.124 str. nustato, jog LR CK 2.125 str. išvardinti asmenys turi teisę prašyti teismo paskirti ekspertus, kurie ištirtų, ar juridinis asmuo, juridinio asmens valdymo organai ar jų nariai veikė tinkamai ir, jei nustatoma netinkama veikla, taikyti priemones, nurodytas šio kodekso 2.131 str. Šio teisinio reglamentavimo tikslas suteikti įstatyme įtvirtintiems subjektams tam tikrų teisinių priemonių tinkamam juridinio asmens valdymo užtikrinimui.<sup>11</sup> Remiantis LR CK komentaru, pagal LR CK 2.124 str. prasmę, netinkama veikla apima tik juridinio asmens valdymą ir juridinio asmens dalyvių sprendimus, susijusius su juridinio asmens valdymu.<sup>12</sup> Pažymėtina tai, kad valdymo organų funkcijas atliekant juridinio asmens dalyviui, nurodytas straipsnis jam taip pat gali būti taikomas.

Pagal LR CK 2.125 str., inicijuoti bylą dėl juridinio asmens veiklos tyrimo suteikta teisė bendrovės akcininkams, ūkinės bendrijos nariams, žemės ūkio bendrovės ar kooperatinės bendrovės nariams, keliant privalomą reikalavimą turėti tam tikrą atitinkamai akcijų, dalių ar pajų skaičių, kurių vertė ne mažesnė nei 1/10 arba atitinkamai 1/3 įstatinio kapitalo. Inicijuoti juridinio asmens veiklos tyrimą taip pat turi teisę asmenys, kuriems pagal steigimo dokumentus ar sudarytus su juridiniais asmenimis sandorius tokia teisė suteikta. Kreiptis dėl veiklos tyrimo turi teisę ir prokuroras gindamas viešuosius interesus, tarp jų ir kai juridinio asmens, jo valdymo organų ar jų narių veikla prieštarauja visuomenės interesams. Taigi įstatymo leidėjo teisė kreiptis dėl veiklos tyrimo suteikta įstatyme išvardintų teisinių formų ūkio subjektų dalyviams, nariams, atitinkantiems nuosavybės teise valdomo kapitalo reikalavimus.

Kreipimosi dėl veiklos tyrimo pradėjimo pagrindas yra įstatymo nustatytų subjektų abejonė, ar juridinio asmens, kaip tokio, ar šio juridinio asmens valdymo organų narių veiksmams neprieštarauja bendrovės tikslams ir nepažeidžia jo dalyvių interesų. Tokiu būdu įstatymų leidėjas įtvirtina vieną iš civilinių teisinių priemonių, sudarančią galimybę ginti netinkamais

<sup>11</sup> Bartkus G., *et al.* Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius. Justitia, 2002. P.247.

<sup>12</sup> Ten pat.

veiksmams ar neveikimu pažeistus įstatyme nurodytų suinteresuotų subjektų interesus. Šis teisinis instrumentas skiriamas teismo sprendimu ir suteikia galimybę ne tik patikrinti, ar juridinio asmens valdymas yra tinkamas, bet ir konstatavus netinkamą veiklą taikyti tam tikras poveikio priemones. „Šiuo įstatymu suteikiamos juridinio asmens dalyviams teisinės priemonės nėra savitikslių, jomis yra užtikrinama, kad juridinio asmens valdymas būtų tinkamas“.<sup>13</sup> Kaip nurodoma LR CK komentare, juridinio asmens veiklos tyrimas gali būti taikomas visiems privatiems ir viešiesiems juridiniams asmenims, išskyrus valstybę, savivaldybes bei religines bendruomenes ir bendrijas.<sup>14</sup>

Siekiant atskleisti juridinio asmens veiklos tyrimo sampratą bei suvokti šio mechanizmo ypatumus, išskirtini pagrindiniai juridinio asmens veiklos tyrimo požymiai:

1. Juridinio asmens veiklos tyrimas – tam tikras specialusis auditas, teisinė priemonė ir procedūra, skirta kilus abejonėms nustatyti, ar juridinis asmuo, jo valdymo organai bei jų nariai veikė tinkamai. Veiklos tyrimo byloje nenagrinėjamas veiklos teisėtumo klausimas, teismas byloje sprendžia tik dėl veiklos tinkamumo, kuris parentas prielaidomis.<sup>15</sup> Atliekant veiklos tyrimą siekiama iširti, ar iš tikrųjų valdymo organo veiklos rezultatus (pelno sumažėjimą, žalos bendrovei atsiradimą ir kt.) lėmė būtent valdymo organo veikla (neveikimas).<sup>16</sup> Galbūt bendrovės nuostolingą veiklą lėmė priežastys nepriklausančios nuo valdymo organų veiksmų ar neveikimo, kurios gali būti globalios ekonominės ir kt.

2. Pažymėtina, kad veiklos netinkamumo patikrinimas galimas tik tuo atveju, kai nustatytų asmenų veiklos netinkamumas nėra akivaizdus.<sup>17</sup> Būtent netinkamos veiklos neakivaizdumas yra pagrindu pradėti juridinio asmens veiklos tyrimą.

3. Ginčams dėl juridinio asmens veiklos tyrimo įstatymo numatyta privaloma ikiteisminė ginčų sprendimo tvarka.

4. Bylų dėl juridinio asmens veiklos tyrimo ypatumas tas, jog pirmąją instanciją bylos teisingos tik apygardų teismams. Šiose bylose privalomas advokato dalyvavimas, išskyrus atvejus, kai byla inicijuoja prokuroras, gindamas viešąjį interesą.

5. „Išskirtinis šio teisinio instrumento bruožas yra tas, kad teismas yra įgalintas įsikišti į įmonės valdymą“.<sup>18</sup> Tokiu būdu veiklos tyrimas sukuria prielaidas realiam

<sup>13</sup> Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. spalio 1 d. nutartis civilinėje byloje S.A.V. ir E.G. v. UAB „Fotoakis“ (bylos Nr. 2A-776-/2013).

<sup>14</sup> Bartkus G., *et al.* Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras // ten pat, P. 249.

<sup>15</sup> Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje R.D ir B.Z v. D.Š., UAB „Aikada“ (bylos Nr. 2-333-/2006).

<sup>16</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje Ž.V. v. ŽŪB „Panerio vairs“ (bylos Nr. 3K-3-1233/2002).

<sup>17</sup> Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje I.R. „Fundamentus“, suinteresuoti asmenys I.R., A.Š., UAB „Vilbosta“ (bylos Nr. 2A-196/2012).

mažumos akcininkų reikšmingų interesų apsaugos įgyvendinimui. Pažymėtina, jog teismas užima itin aktyvią sprendžiamąją poziciją šios kategorijos bylose gindamas viešąjį interesą.

6. Veiklos patikrinimą (ekspertizę) atlieka teismo paskirti ekspertai. Jei teismui ekspertų pateiktose išvadose konstatuojama netinkama juridinio asmens (valdymo organų narių) veikla, ir teismas tam pritaria, gali būti taikomos LR CK 2.131 str. įtvirtintos poveikio priemonės.

Juridinio asmens veiklos tyrimas, kaip naujas teisinio gyvenimo reiškinys, įtvirtintas materialinės teisės normomis civiliniame kodekse, apima daug procedūrinių momentų. Atskleidžiant juridinio asmens veiklos tyrimo specifiką, teisės doktrinoje ne kartą yra pasisakyta, kad atsižvelgiant į juridinio asmens veiklos tyrimą reglamentuojančių normų pobūdį, jų procesinius vykdymo aspektus, siūlytina šio instituto procedūrų vykdymą reglamentuoti LR CPK normomis. Pasak R. Greičiaus, savo esme juridinio asmens veiklos tyrimas yra procesinis teisinis mechanizmas, ir jo vykdymo procesas turėtų būti priskirtinas proceso, bet ne materialinei teisei, kadangi teismo taikomos priemonės labiau primena baudžiamajai, administracinei, o ne civilinei atsakomybei taikomas priemones.<sup>19</sup> Išvada, dėl juridinio asmens veiklos tyrimą reglamentuojančių normų priskyrimo civiliniam procesui, grindžiama pačia juridinio asmens veiklos tyrimo teisine prigimtimi. Dar 2000 m. gegužės 23 d. Lietuvos Respublikos Seimo teisės ir teisėtvarkos pagrindinio komiteto išvadoje dėl Civilinio kodekso antrosios knygos „Asmenys“ projekto buvo siūloma normas, reglamentuojančias juridinio asmens veiklos tyrimo procedūras, nustatyti naujajame civilinio proceso kodekse.<sup>20</sup> Tačiau šiuo minimaliu aptarimu ir buvo apsiribota, o svarbūs komiteto sprendimai LR CPK iki šiol nėra įgyvendinti.

Autorės nuomone, pritartina iniciatyvai dėl juridinio asmens veiklos tyrimo instituto sureglamentavimo civilinio proceso kodekso normomis, siekiant materialinės ir procesinės civilinės teisės santykio sureguliuojimo. Galima sutikti, jog juridinio asmens veiklos tyrimas savo prigimtimi yra civilinis procesinis institutas, kurį sudaro tam tikri procesiniai veiksmai, kuriais remiantis įgyvendinama materialinė teisė. Juridinio asmens veiklos tyrimo procedūrų pagrindas yra procesinė teisė, kurios tikslas yra realizuoti bylos dalyvių teises užtikrinant lygias galimybes ir interesų pusiausvyrą, įgyvendinant viešąjį interesą. Pareiškimas teismui dėl veiklos tyrimo apima ne tik reikalavimą dėl pareiškėjo teisės pripažinimo, bet kartu prašymą taikyti tam tikras poveikio priemones, konstatavus netinkamą juridinio asmens ar valdymo organų narių veiklą.

---

<sup>18</sup> Makaraitytė G. Smulkiųjų akcininkų teisių gynimas (2). Teisė nuginčyti (panaikinti) visuotinio akcininkų susirinkimo daugumos sprendimus // *Juristas*. 2006, Nr. 11. P.30.

<sup>19</sup> Greičius R. Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos // ten pat, P.235.

<sup>20</sup> Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto išvada 2000-06-05 „Dėl Civilinio kodekso antrosios knygos „Asmenys“ projekto P-2269(2) // [http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc\\_l?p\\_id=102246](http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=102246); prisijungimo laikas: 2014-02-27.

Teismui suteikta teisė veiklos tyrimo byloje taikyti priverstinio pobūdžio priemonės turi procesinį poveikį, pasireiškiantį prievartine įvykdymo forma asmenims, netinkamai atliekantiems savo pareigas. Tačiau nuostatos dėl sankcijų taikymo, numatytų LR CK, neturėtų būti tolygios sankcijoms, įtvirtintoms baudžiamojoje ar administracinėje teisėje arba jų dubliuoti. Tokia poveikio priemonė, kaip nurodyta LR CK 2.131 str. 8 d., suteikianti teismui teisę likviduoti juridinį asmenį ir paskirti likvidatorių, sutampa su Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau LR BK) 43 str. 3 d., kriminalizuota norma, kuria įtvirtintas juridinio asmens likvidavimas. Civilinė teisė taip išplėsti savo reguliavimo srities neturėtų, nes toks sankcijų įtvirtinimas neatspindi civilinės teisės kompensacinio tikslo bei yra nesuderinamas su civilinės teisės paskirtimi. Juridinio asmens veiklos tyrimo institutą sureglamentavus LR CPK normomis, būtų išvengta analogiško kitoms teisės šakoms būdingo sankcijų nustatymo.

Siekiant efektyviau realizuoti juridinio asmens veiklos tyrimui keliamas užduotis bei veiklos tyrimo procedūrų vykdymo aiškumui, autorės nuomone, įstatymo leidėjo sprendina tokių teismo taikomų procesinio poveikio priemonių, kaip juridinio asmens likvidavimas paskiriant likvidatorių, juridinio asmens valdymo organų sprendimų panaikinimas, jų nušalinimas, paskiriant laikinus juridinio asmens valdymo organų narius įtvirtinimo, santykio su baudžiamosios bei administracinės teisės panašiomis normomis problematika.

## **1.2. Juridinio asmens veiklos tyrimo instituto tikslai ir vieta Lietuvos civilinėje teisėje**

Įstatymų leidėjas, įtvirtinęs juridinio asmens veiklos tyrimo teisinį mechanizmą, suteikia galimybę bendrovės kapitalo dalyviams kreiptis į teismą, jei jų reikalavimų pagrindas kyla iš juridinio asmens valdymo organų veiklos priešingumo ar net kenksmingumo bendrovės tikslams ir interesams. Šios procedūros tikslas yra apsaugoti ir ginti įstatymo nurodytų subjektų interesus, užkertant kelią pažeidimams, nutraukiant netinkamą veiklą teisinėmis priemonėmis. Todėl pagrindinis juridinio asmens veiklos tyrimo, kaip smulkiųjų akcininkų interesų gynimo, priemonės tikslas yra galimybė pasiekti tam tikro aiškumo bendrovės veikloje, kuris kitais būdais mažumos akcininkams dėl jų apribotos padėties, atsižvelgiant į valdomo nuosavybės teise kapitalo dalį, būtų neprieinamas. Tai leidžia išskirti juridinio asmens veiklos tyrimą kaip specifinę mažumos akcininkų apsaugos priemonę, skirtą kylančioms problemoms smulkiųjų akcininkų interesų apsaugos srityje spręsti.

Siekiant nustatyti juridinio asmens veiklos tyrimo instituto vietą Lietuvos civilinėje teisėje būtina atskleisti jo santykį su kitomis, autorės nuomone, svarbiomis akcininkų teisių gynimui taikomomis priemonėmis bendrovės veiklos laikotarpiu.

Viena iš tokių teisinių priemonių yra akcininko teisė kreiptis į teismą su ieškiniu reikalaujant valdymo organo veiksmais bendrovei padarytos žalos atlyginimo. ABĮ 16 str. 5 d., yra numatyta galimybė kreiptis į teismą su ieškiniu, prašant atlyginti bendrovei padarytą žalą, kuri susidarė dėl bendrovės vadovo ir valdybos narių pareigų, nustatytų įstatymuose, bendrovės įstatuose nevykdymo ar netinkamo vykdymo, taip pat kitais įstatymų nustatytais atvejais.<sup>21</sup> Kreipimosi pagrindas yra LR CK 2.87 str. nuostatų pažeidimai. Šioje normoje įtvirtintas tam tikras imperatyvus nurodymas, privalomas elgesys, kad bendrovės vadovas turi elgtis sąžiningai ir rūpestingai, protingai bei išimtinai bendrovės interesais. Šių teisinių pareigų pažeidimas pasireiškia vadovui sudarant nenaudingus, nuostolingus sandorius, neracionaliu patikėto turto valdymu, veikla neatitinkančia bendrovės veiklos tikslų, žalos padarymu bendrovei, siekiant savo asmeninių tikslų. Be to, LR CK 2.87 str. 7 dalis numato pareigą, kad padarytą žalą bendrovės vadovas privalo atlyginti visiškai. LAT pasisako, kad ieškovas buvus neteisėtus valdymo organo veiksmus privalo įrodyti – „įmonės vadovų ir jos dalyvių neteisėtais veiksmais padarytos žalos įstatymai nepreziumuoja“.<sup>22</sup> Akcininkas ar akcininkai kreipdamiesi dėl žalos atlyginimo neabejoja, kad bendrovei padaryta žala yra akivaizdi. Tuo tarpu kreipiantis dėl juridinio asmens veiklos tyrimo, pvz. juridinio asmens sudaromų sandorių nuostolingumas ar kita netinkama veikla nėra akivaizdūs ir turi būti ištirti. Bylose dėl žalos atlyginimo yra ginami bendrovės, o ne akcininko asmeniniai interesai, nors šalia yra ir akcininko materialinis suinteresuotumas, tačiau bylose dėl žalos, padarytos neteisėtais valdymo organų veiksmais bendrovei atlyginimo, teismas žalos atlyginimą priteisia ne akcininkams, o bendrovei.

Atkreiptinas dėmesys, kad kitaip nei žalos bendrovei atlyginimo bylose, atlikus juridinio asmens veiklos tyrimą ir konstatavus netinkamą veiklą, nėra sprendžiamas žalos, padarytos netinkamais veiksmais (neveikimu), atlyginimo klausimas. Tačiau tai neužkerta kelio juridinio asmens dalyviui ginti savo teisėtus interesus pareiškiant ieškinį dėl žalos atlyginimo civiline tvarka.

Įstatymų leidėjas taip pat suteikia akcininkui teisę ginčyti jo, kaip akcininko, teises pažeidžiančius bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo (toliau – VAS) sprendimus. Kaip ne kartą praktikoje yra įtvirtinęs LAT, VAS sprendimų pripažinimas negaliojančiais galimas tik esant tam tikroms sąlygoms. Siekdamas pripažinti ginčijamą sprendimą negaliojančiu,

<sup>21</sup> Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 64-1914.

<sup>22</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Optimalūs finansai“ v. G.P., tretysis asmuo UAB „Previlsta“ (bylos Nr. 3K-7-444/2009).

akcininkas teismui privalo nurodyti, kokias imperatyvias ABĮ teisės normas VAS sprendimas pažeidė ir, kaip tokiu sprendimu buvo pažeisti šio konkretaus akcininko (akcininkų) interesai ir kad vienintelis būdas pažeidimui pašalinti – VAS sprendimo pripažinimas negaliojančiu. Teismas, priimdamas galutinį sprendimą, atsižvelgia į akcininko, skundžiančio sprendimą teismui, galimą įtaką VAS sprendimui, jei pažeidimas nebūtų padarytas.<sup>23</sup> Šios priemonės trūkumas – itin trumpas ieškinio senaties terminas, dėl pažeistos teisės akcininkas gali kreiptis į teismą per sutrumpintą 30 d. terminą nuo sužinojimo apie ginčijamą sprendimą momento.

Prevencinis ieškiny dar vienas iš civilinių teisinių gynimo būdų, įtvirtintų LR CK<sup>24</sup>, kuriuo smulkusis akcininkas kreipdamasis į teismą turi galimybę sustabdyti jo teisės pažeidžiančius veiksmus, ar uždrausti juos atlikti, kurie kelia pagrįstą grėsmę žalai atsirasti.<sup>25</sup> Kaip ir juridinio asmens veiklos tyrimas, tai teisminė civilinių teisių gynimo priemonė. Prevenciniu ieškiniu akcininkai siekia uždrausti valdymo organui atlikti tam tikrus veiksmus. „Šis būdas prevenciškai saugo asmenų teises nuo būsimo teisės pažeidimo ir žalos atsiradimo.“<sup>26</sup> Esminis skirtumas tarp juridinio asmens veiklos tyrimo ir prevencinio ieškinio teisės tas, kad pareiškiant prevencinį ieškinį akcininkų teisių pažeidimas turi būti akivaizdus. Grėsmė, kad bus pažeisti akcininkų turtiniai, neturtiniai interesai, turi būti reali. Tuo tarpu pareiškiant ieškinį dėl juridinio asmens veiklos tyrimo, akcininko teisių pažeidimas nėra akivaizdus, akcininkui užtenka pagrįstos abejonės, bet ne tvirto žinojimo, jog veikla netinkama bylai dėl veiklos tyrimo iškelti.

Viena iš retesnių, kaip ir juridinio asmens veiklos tyrimas, priemonių, yra priverstinis akcijų pardavimas. Pagal LR CK 2.115 str. 1 d. akcijos gali būti priverstinai išperkamos iš akcininko, dėl kurio neteisėtų veiksmų besikreipiantis akcininkas negali tinkamai įgyvendinti savo, kaip juridinio asmens dalyvio teisių ir negalima pagrįstai manyti, kad veiksmai ateityje pasikeis. Ši priemonė naudojama jau esant pažengusiems nesutarimams tarp akcininkų. Pagrindas inicijuoti priverstinį akcijų pardavimą yra LR CK 2.87 nustatytų pareigų nevykdymas ar netinkamas vykdymas. Byloms dėl priverstinio akcijų pardavimo keliami reikalavimai turėti ne mažesnę 1/3 įstatinio kapitalo akcijų (dalių, pajų) skaičių. Akcentuotinas veiklos tyrimo savitumas ir tuo pačiu išskirtinumas tas, kad ši priemonė netaikoma juridinio asmens dalyviui, išskyrus atvejus, jei jis veikia kaip valdymo organas.<sup>27</sup> Tuo tarpu priverstinis akcininkų

<sup>23</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. birželio 4 d. nutartis civilinėje byloje S.A., G.A., R.A. ir kt. v. „Mažeikių nafta“ (bylos Nr. 3K-3-650/2003); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. birželio 14 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vilnamisa“ v. AB Šeškinės Širvinta“, (bylos Nr. 3K-3-878/2002); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Vilniaus miesto valdyba v. UAB „Sangreta“ (bylos Nr. 3K-3-383/2000) ir kt.

<sup>24</sup> LR CK 6.255 str.

<sup>25</sup> LR CK 1.138 str. 3 d.

<sup>26</sup> Papirtis V.; Karulaitytė – Kvinauskienė I. Kai kurie civilinių teisių gynimo ypatumai taikant prevencinį ieškinį // Jurisprudencija. 2005, Nr. 69(61). P.105.

<sup>27</sup> Bartkus G., *et al.* Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras // ten pat, P. 248.



pardavimo institutas skirtas daugiau ginčams tarp akcininkų spręsti. Pagrindinius priverstinio akcininkų pardavimo instituto ir juridinio asmens veiklos tyrimo skirtumus nurodo Apeliacinis teismas byloje, dėl juridinio asmens veiklos tyrimo bendrovei ir jos vadovui pradėjimo V.K. v. „Via Logica“. Teismas pasisakė, kad byloje dėl priverstinio akcijų pardavimo, vadovaujantis LR CK 2.115 str. nuostatomis tiriama, ar juridinio asmens dalyvio veiksmai, kurio akcijas prašoma parduoti, neprieštarauja juridinio asmens tikslams, tuo tarpu byloje dėl juridinio asmens veiklos tyrimo nustatinėjama, ar iš tikrųjų juridinio asmens valdymo organai, jų nariai veikė tinkamai. Teismas taip pat nurodė, jog „bylose dėl priverstinio akcijų pardavimo nustatinėti faktai neturi prejudicinės ar kitokios teisinės galios bylos dėl juridinio asmens veiklos tyrimo išnagrinėjimui“.<sup>28</sup> Ir atvirkščiai, esant pagrindui taikyti priverstinį akcijų pardavimą, nustatant priverstinai parduodamų akcijų vertę, teismas privalo atsižvelgti į juridinio asmens veiklos tyrimo byloje nustatytus netinkamos veiklos faktus ir tai, kokią įtaką netinkama veikla galėjo turėti akcijų vertei.<sup>29</sup> Taigi, kai juridinio asmens valdymo organų veiksmai prieštarauja juridinio asmens tikslams, akcininkams suteikta galimybė pasitraukti iš bendrovės pasinaudojus priverstinio akcijų pardavimo mechanizmu. Priešingai nei pateikiant ieškinį dėl juridinio asmens veiklos tyrimo, kurio tikslas dažniau kitas – užkirsti kelią tęstiniam akcininkų teisių pažeidimams bei pašalinus netinkamos veiklos trūkumus, išsaugoti juridinio asmens veiklos tęstinumą.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, galima teigti, kad įstatymai įtvirtina gana platų alternatyvių priemonių pasirinkimą akcininkų interesų gynimui. Išskiriant juridinio asmens veiklos tyrimo institutą iš kitų teisinių priemonių, skirtų akcininkų interesams ginti, pažymėtinas jo mastas. Šis teisinis instrumentas yra kompleksiškas, išsamus, juridinio asmens veiklos auditas, užtikrinamas teismo procesinėmis priemonėmis, kurį atlieka įstatyminiai auditoriai. Veiklos tyrimas skirtas juridinio asmens dalyviams, siekiant sureguliuoti tarpusavio įtakos balansą, užkirsti kelią teisių pažeidimams patikrinant bendrovės ir jos valdymo organų veiklą. Atliekant veiklos tyrimą yra galimybė tirti visą juridinio asmens veiklą, ne tik dalį ar vieną sprendimą.

Smulkiesiems akcininkams tokiu būdu suteikiamas konkretus instrumentas, tam tikra bendrovės veiklos kontrolės galimybė, todėl juridinio asmens veiklos tyrimo mechanizmas yra smulkiųjų akcininkų gynimo priemonė, skirta patikrinti ne dalyvių, o juridinio asmens, jo valdymo organų ar jų narių veiklos tinkamumą.

---

<sup>28</sup> Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. sausio 3 d. nutartis civilinėje byloje A.K. v. „Via Logica“, V.K. (bylos Nr. 2-4/2008).

<sup>29</sup> Ten pat.

### 1.3. Ginčo santykio dėl juridinio asmens veiklos tyrimo nearbitruotinumumas

Viešojo intereso dominavimas ir juridinio asmens veiklos tyrimo instituto specifika atskleidžiama ir naujausioje teismų praktikoje sprendžiant, ar ginčo santykis dėl juridinio asmens veiklos tyrimo galimas nagrinėti komerciniame arbitraže.

Arbitražas – alternatyvus komercinių ginčų sprendimo būdas. Šalių susitarimu išreikšta valia ginčą spręsti arbitražo teisme reiškia atsisakymą valstybinių teismų jurisdikcijos. Komercinio arbitražo įstatymo galiojančios aktualios redakcijos 3 str. 5 d. arbitražinis susitarimas apibrėžtas, kaip “dviejų ar daugiau šalių susitarimas perduoti spręsti arbitražo teismui visus ar tam tikrus ginčus, kilusius ar galinčius kilti tarp jų dėl kokių nors konkrečių sutartinių ar kitokių teisinių santykių, kurie gali būti arbitražinio nagrinėjimo dalykas”.<sup>30</sup> LR CPK 22 str. įtvirtina, jog teismas nagrinėja ginčus, kylančius iš civilinių, šeimos, darbo, intelektinės nuosavybės, bankroto, restruktūrizavimo ir kitų privatinų teisinių santykių. Vadinasi, bet kuris arbitražinis susitarimas ir sprendimas galimas perduoti nagrinėti arbitražui, išskyrus įstatyme nurodytus ginčus, nepriskirtus komercinio arbitražo kompetencijai.

Pažymėtina LAT pozicija dėl galimybės ginčus, kylančius dėl juridinio asmens veiklos tyrimo, nagrinėti arbitraže. LAT 2012 m. birželio 26 d. byloje Nr. 3K-3-353/2012 sprendė ginčą dėl akcininkų susitarimo visus teisinius ginčus nukreipti spręsti į arbitražą apimties. Ieškovai, bendrovės smulkieji akcininkai, kreipėsi į teismą, dėl juridinio asmens veiklos tyrimo pradėjimo bendrovei. Jie nurodė, kad bendrovė jau keletą metų veikia nuostolingai, yra pagrįstų abejonų dėl jos vadovo veiklos tinkamumo, priimami akcininkams nenaudingi sprendimai, atsisakoma jiems pateikti informaciją ir ataskaitas esminių sprendimų priėmimui, tokiu būdu pažeidžiant neturinčių daugumos balsų smulkiųjų akcininkų turtinius interesus.

Teismas nutartyje konstatavo, kad ginčo santykis dėl juridinio asmens veiklos tyrimo pagal Lietuvos teisę yra nearbitruotinas, nepaisant privačių asmenų tarpusavio susitarimo ginčą perduoti spręsti arbitražui, ir nagrinėtinas tik teisme. Pagrįsdamas šią poziciją, kad toks ginčo santykis priklauso išimtinai teismo jurisdikcijai, LAT Teisėjų kolegija nurodė, jog „arbitražiniame teisme tokia procedūra negalima, nes tai visiškai neatitiktų komercinio arbitražo teisinės prigimties ir arbitro įgaliojimų“.<sup>31</sup> LAT taip pat sprendė, jog „CK ir CPK yra įtvirtintas specialus juridinio asmens veiklos tyrimo reglamentavimas – tai lemia ir šio instituto kylančių ginčų nearbitruotinumą”.<sup>32</sup>

<sup>30</sup> Lietuvos Respublikos Komercinio arbitražo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 39-961.

<sup>31</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje N. V. K. ir kt. v. Lietuvos ir Vokietijos UAB Luksora, A. L. (bylos Nr. 3K-3-353/2012).

<sup>32</sup> Ten pat.

Šis sprendimas atspindi bendrą teismų poziciją, kad ginčo bylos, kuriose dominuoja viešasis interesas, yra tik teismo kompetencijos objektas, kas reiškia, kad šalys nėra laisvos susitarti dėl ginčo sprendimo ne teisme apribojimo. Nagrinėdamas bylą teismas įvertino imperatyvų juridinio asmens veiklos tyrimo instituto teisinį reglamentavimą ir sąsajas su viešuoju interesu, o tai lemia išskirtinę teismo jurisdikcinę kompetenciją ir juridinio asmens veiklos tyrimo nearbitruotinumą. Teismui, kaip viešąją tvarką užtikrinančiai institucijai, priklauso platus įgaliojimai vadovaujant juridinio asmens veiklos tyrimui. Tokią teismo teisę patvirtina ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo jurisprudencijoje pateiktas išaiškinimas, kad teisingumo vykdymas yra išskirtinė teismų funkcija.<sup>33</sup> „Ieškinio priėmimo stadijoje teisėjas turi teisę vertinti, ar arbitražinis susitarimas yra niekinis, t. y. ar neprieštarauja įstatymuose nustatytiems imperatyviems draudimams perduoti ginčą nagrinėti arbitražui“.<sup>34</sup> Pagal LR CK 2.126 str. 1 d. tik teismui priklauso diskrecija priimti sprendimą dėl aplinkybių nustatymo, kurios yra pagrindas pradėti ar nepradėti veiklos tyrimą. Tik teismui suteikiama teisė, susipažinus su ekspertų ataskaitomis ir rekomendacijomis, spręsti dėl LR CK 2.131 str. įtvirtintų priverstinio pobūdžio priemonių taikymo. Taip pat, jei paskirtiems ekspertams yra trukdoma įgyvendinti jų teises, teismas, siekdamas užtikrinti jų darbą, gali duoti nurodymus policijai.<sup>35</sup>

Išimtinė teismo jurisdikcija ir alternatyvių ginčo sprendimo būdų pasirinkimo negalimumas veiklos tyrimo bylose gali būti pateisinamas, nes išsamus ir objektyvus veiklos tyrimas galimas tik nagrinėjant ginčą teismine tvarka ir efektyviausiai užtikrinamas teismo taikomomis procesinėmis poveikio priemonėmis.

LAT taip pat pasisakė, kad „[...] juridinio asmens veiklos tyrimo procedūra negali būti laikoma komerciniu ginču, todėl šalys negali susitarti dėl tokios procedūros nagrinėjimo arbitraže“.<sup>36</sup> Vėlesnėje kasacinėje byloje teismas pats išreiškia poziciją, kad ESTT teismų praktikoje nėra pasisakyta dėl juridinio asmens veiklos tyrimo bylų priskyrimo civilinėms ar komercinėms byloms.<sup>37</sup> LAT išvada, dėl veiklos tyrimo bylų priskyrimo civilinio pobūdžio ginčams, nagrinėjamiems tik teisme, remiantis tiek LR CK, tiek LR CPK įtvirtintu specialiu reglamentavimu, pripažintina pagrįsta. Lietuvos privatinėje teisėje įtvirtinta monistinė teisės

<sup>33</sup> Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 14, 25(1), 26, 30, 33, 34, 36, 40, 51, 56, 58, 59, 66, 69, 69(1) ir 73 straipsnių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // <http://www.lrkt.lt/dokumentai/1999/n911221a.htm>; prisijungimo laikas: 2014-02-22.

<sup>34</sup> Lietuvos apeliacinio teismo civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. kovo 7 d. nutartis, civilinėje byloje A.S. ir UAB „3 RILL“ v. KŪB „Litcapital I“, UAB „Putokšnis“ (bylos Nr. 2-938/2013).

<sup>35</sup> LR CK 2.128 str. 3 d.

<sup>36</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje N. V. K. ir kt. v. Lietuvos ir Vokietijos UAB „Luksora“, A. L. (bylos Nr. 3K-3-353/2012).

<sup>37</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2013 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje OAO „Gazprom“, suinteresuotas asmuo – Lietuvos Respublika, atstovaujama Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos (bylos Nr. 3K-7-326/2013).

sistema<sup>38</sup>, kas reiškia, kad LR CK reglamentuojami civiliniai santykiai apjungia ir komercinius santykius. LAT priimdamas sprendimą atribojo juridinio asmens veiklos tyrimą nuo komercinės teisės ir laikė juridinio asmens veiklo tyrimą civilinės teisės institutu.

Pažymėtina, kad aptariamoje byloje teismas nepripažino paties arbitražinio susitarimo savaimė negaliojančiu, o pabrėžė, kad „tai visiškai nereiškia tokio arbitražinio susitarimo negaliojimo net ir pripažinus, kad šiuo susitarimu nebuvo ir (ar) negalėjo būti susitarta dėl ginčo pradėti juridinio asmens veiklos tyrimą išsprendimo arbitraže“.<sup>39</sup>

Kitoje byloje LAT pabrėžė, jog „teismas ex officio gali nepripažinti arbitražinio susitarimo tik tokiu atveju, kai nėra jokių abejonių dėl atitinkamo susitarimo prieštaravimo viešajai tvarkai ir imperatyviajai įstatymo normai, ir tam, kad būtų padaryta tokia išvada, nereikia papildomai aiškintis bylos aplinkybių ir rinkti bei tirti papildomų įrodymų“. Kasacinės instancijos teismas formuodamas nuoseklią teismų praktiką nurodė, kad „<...> jei arbitražinė išlyga sudaryta dėl nearbitruotino ginčo, ji yra negaliojanti“, <sup>40</sup> o tokiu ginču LAT pripažįsta ginčus dėl juridinio asmens veiklos tyrimo pradėjimo.

Šiuo metu LAT yra sustabdęs 2013 m. spalio 10 d. kasacinės bylos OAO „Gazprom“, suinteresuotas asmuo Lietuvos Respublika, atstovaujama Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos dėl kasatoriaus prašymo pripažinti ir leisti vykdyti Lietuvos Respublikoje Švedijos Karalystės Stokholmo Prekybos Rūmų Arbitražo Instituto (toliau – Švedijos Arbitražo institutas) 2012 m. liepos 31 d. sprendimą. Byloje kilo ginčas dėl užsienio arbitražo priimto sprendimo ir leidimo jį vykdyti. Prieš tai Vilniaus apygardos teisme ieškovas, Lietuvos Respublika, atstovaujama Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos, pateikė teismui ieškininį pareiškimą dėl AB „Lietuvos dujos“ veiklos tyrimo pradėjimo bei pareiškė kitus reikalavimus. Teismo nuomone, atsižvelgiant į vyraujančią tarptautinę elementą AB „Lietuvos dujos“ veiklos tyrimo byloje, kuris yra susijęs su daugiau kaip viena ES valstybe nare, tarp šalių susiformavęs ginčas patenka į Briuselis I reglamento taikymo sritį, todėl teismas, siekdamas užtikrinti visišką ES teisės veiksmingumą byloje, pripažįstant ir leidžiant vykdyti priimtą arbitražo teismo sprendimą kreipėsi minėta nutartimi į ESTT su prašymu priimti prejudicinį sprendimą, dėl Švedijos Arbitražo instituto sprendimo pripažinimo Lietuvoje.<sup>41</sup> Tikėtina, jog ESTT priimtas sprendimas

---

<sup>38</sup> Mikelėnas V. Unification and Harmonisation of Law at the Turn of the Millenium: The Lithuanian Experience // Uniform Law Review. UNIDROIT, 2000-2, NS - Vol. V., P.251.

<sup>39</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje N. V. K. ir kt. v. Lietuvos ir Vokietijos UAB „Luksora“, A. L. (bylos Nr. 3K-3-353/2012).

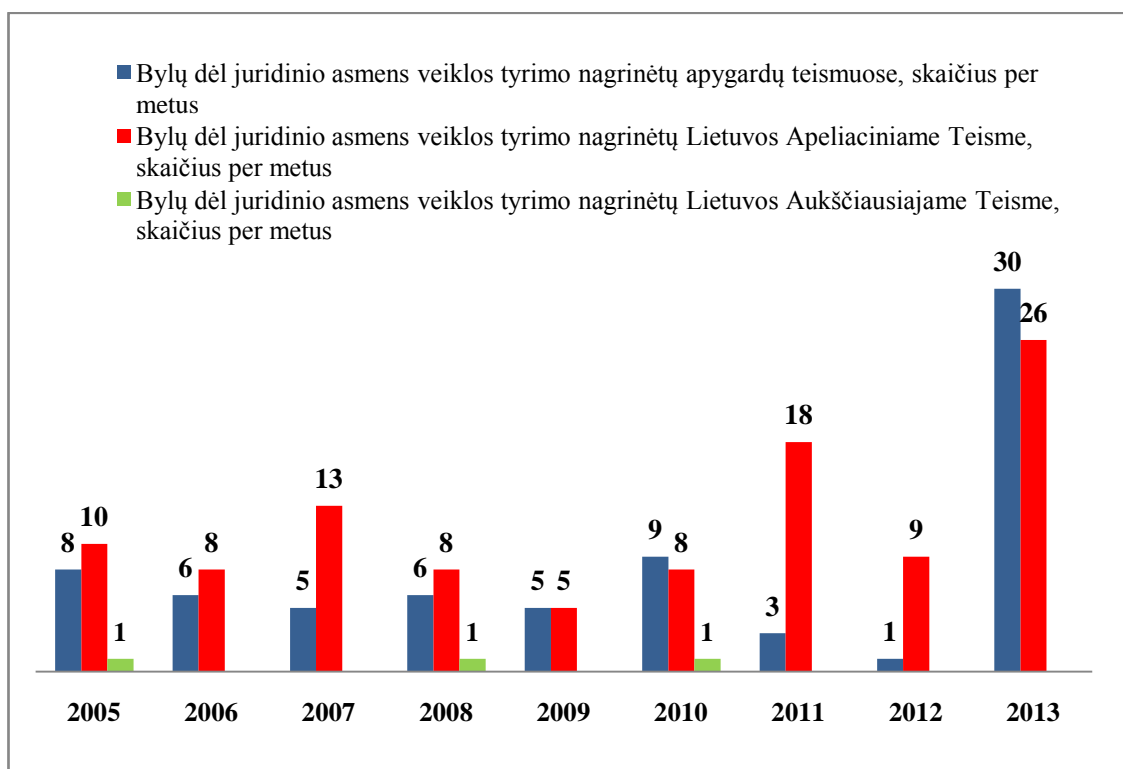
<sup>40</sup> Ten pat.

<sup>41</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2013 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje OAO „Gazprom“ suinteresuotas asmuo Lietuvos Respublika, atstovaujama Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos (bylos Nr. 3K-7-326/2013 ).

dėl ES įstaigų ir organų priimtų aktų bei ES normų galiojimo paskatins tolesnes nacionalinių teisės aktų reglamentavimo kryptis bei užtikrins vieningą ES teisės taikymą ir aiškinimą.

## 2. JURIDINIO ASMENS VEIKLOS TYRIMO PROCEDŪROS INICIJAVIMO IR ĮGYVENDINIMO ETAPŲ REGLAMENTAVIMAS LIETUVOS TEISĖJE

Iš Nacionalinės teismų administracijos pateikiamų oficialios teismų statistikos duomenų matyti, jog vidutinis bylų dėl juridinio asmens veiklos tyrimo skaičius teismuose didėja. Tokią kitimo tendenciją iliustruoja žemiau pateikiama diagrama.



**Šaltinis:** sudaryta darbo autorės pagal Nacionalinės teismų administracijos pateiktus oficialius teismų statistikos duomenis

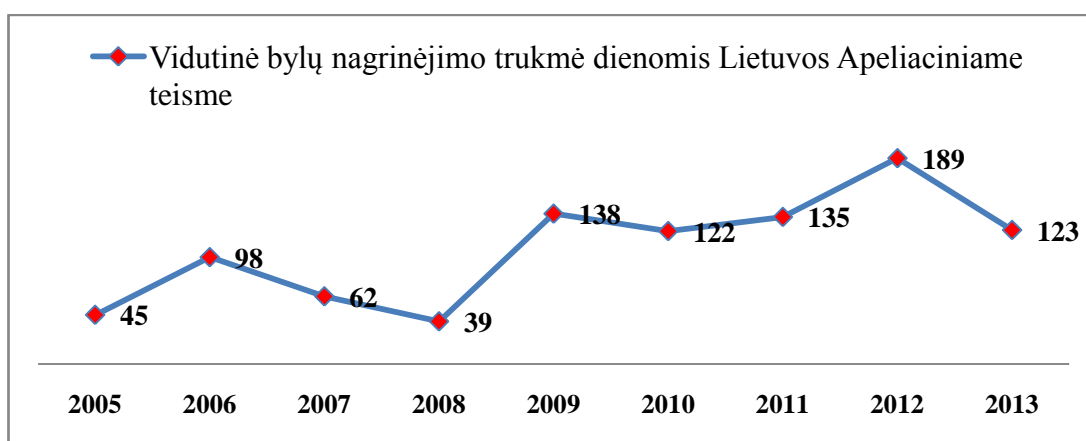
### 1 pav. Nagrinėtų bylų dėl juridinio asmens veiklos tyrimo visų instancijų teismuose skaičiaus kitimas 2005-2013 metais

Analizuojant statistinius duomenis matyti, kad per laikotarpį nuo 2005 m. iki 2013 m. pradėtų bylų skaičius dėl juridinio asmens veiklos tyrimo pirmosios instancijos apygardų teismuose vidutiniškai padidėjo 5 kartus, išnagrinėtų bylų iš esmės skaičius išaugo 2 kartus. Tuo tarpu Lietuvos Apeliaciniame teisme (toliau – Apeliacinis teismas) per nurodytą laikotarpį gautų apeliacinių skundų skaičius vidutiniškai išaugo 2,6 karto. Daugiausiai bylų dėl juridinio asmens veiklos tyrimo apygardų teismuose gauta per 2013 m. – iš viso 30 bylų. Apeliaciniam teismui pateikti 26 ieškiniai, kurie tais pačiais metais ir išnagrinėti priimant nutartį 25 bylose, iš jų

priimant sprendimą – 1 byloje (2 Priedas). Mažiausiai bylų per laikotarpį Apeliaciniam teismui pateikta 2009 m. – tik 5 bylos apskųstos apeliacine tvarka. Laikinosios apsaugos priemonės apeliaciniame procese per laikotarpį buvo taikytos tik vienoje civilinėje byloje 2013 m. (2 priedas). Lietuvos Aukščiausiajame teisme bylos dėl juridinio asmens veiklos tyrimo yra išnagrinėtos, kol kas, tik trys.

Apygardų teismuose priklausomai nuo bylos dėl veiklos tyrimo sudėtingumo bylos nagrinėjimas dažniausiai trunka iki 6 mėnesių – iš viso per laikotarpį tiek truko 57 bylų nagrinėjimas. Tuo tarpu 37 bylų per tą patį laikotarpį nuo 2004-2013 metų nagrinėjimas apygardų teismuose truko 12 mėnesių ir ilgiau (1 Priedas).

Toliau pateiktoje diagramoje matyti Apeliaciniame teisme išnagrinėtų bylų dėl juridinio asmens veiklos tyrimo trukmės kitimas.



**Šaltinis:** sudaryta darbo autorės pagal Nacionalinės teismų administracijos pateiktus oficialius teismų statistikos duomenis

## 2. pav. Bylų dėl juridinio asmens veiklos tyrimo nagrinėjimo Lietuvos Apeliaciniame teisme vidutinės trukmės dinamika 2005 – 2013 metais

Kaip matyti iš aukščiau pateikiamos diagramos Apeliacinės instancijos teismas ilgiausiai bylas dėl juridinio asmens veiklos tyrimo nagrinėjo 2012 m. – vidutiniškai 189 dienas, trumpiausiai užtruko 2008 m. – 39 dienas. Bendra vidutinė bylų dėl veiklos tyrimo nagrinėjimo trukmė Apeliaciniame teisme – 108 dienos. Lietuvos Apeliaciniame teisme nagrinėjamų bylų dėl juridinio asmens veiklos tyrimo trukmė yra iš esmės nuolat auganti, nors 2007 m., 2008 m. matyti trukmės sumažėjimas. Tokiam bendram bylų apeliacinėje instancijoje nagrinėjimo lėtėjimui turi įtakos pavienės ilgai trunkančios bylos bei augantis gaunamų bylų skaičius.

Apibendrinant statistinius duomenis, galima teigti, kad tokios civilinių bylų dėl veiklos tyrimo skaičiaus kitimo tendencijos rodo, jog juridinio asmens dalyviai gana aktyviai naudojami jiems įstatymo suteikta teise. Išaugusį poreikį bei bylų dėl veiklos tyrimo skaičių galima iš dalies paaiškinti ir 2008 m. prasidėjusiu ekonominiu nuosmukiu, kuris tapo iššūkiu verslo subjektams, kartu palietusiu ir juridinio asmens dalyvių interesus.

Toliau darbe nagrinėjamos teisės normos, reglamentuojančios juridinio asmens veiklos tyrimo institutą, pateikiant bylų nagrinėjimo praktiką bei išryškinant teismų poziciją sprendžiant klausimus, susijusius su veiklos tyrimą įtvirtinančių teisės normų taikymu.

## **2.1. Privalomos ikiteisminės ginčų nagrinėjimo tvarkos įgyvendinimas**

Įstatymų leidėjas įtvirtina, kad juridinio asmens veiklos tyrimo procesas išskirtinas į tokius vykdymo etapus: kreipimosi į juridinį asmenį, pareiškimo teismui padavimo, nutarties dėl pagrindų buvimo ir juridinio asmens veiklos tyrimo pradėjimo priėmimo, ekspertizės skyrimo ir atlikimo, ekspertų pateiktų išvadų įvertinimo ir sprendimo dėl priemonių taikymo priėmimo.<sup>42</sup>

Pirmoji instancija ieškiniams dėl juridinio asmens veiklos tyrimo yra apygardų teismai.<sup>43</sup> Tokios teisės aktų nuostatos, dėl juridinio asmens veiklos teisingumo apygardų teismams, kaip pirmajai instancijai, kartu suponuoja juridinio asmens veiklos tyrimo dalyko reikšmingumą, juo ginamos ypač svarbios ieškovų teisės ir teisėti interesai. Teisingumas nustatomas pagal juridinio asmens buveinės vietą, nurodytą juridinių asmenų registre. Sprendžiant dėl teisingumo nustatymo vyraujant tarptautiniam elementui vadovaujama dvišalėmis bei daugiašalėmis tarptautinėmis sutartimis. Užsienio juridinių asmenų atstovybių, kurių buveinės, registruotos Lietuvos Respublikoje, teisingumas nustatomas pagal Lietuvos Respublikos teisę.

Byloms, dėl juridinio asmens veiklos tyrimo pradėti, įstatymų leidėjas kelia tam tikrus imperatyvius reikalavimus. Suinteresuoti asmenys, turintys įstatymuose numatytą teisę kreiptis į teismą dėl veiklos tyrimo pradėjimo, privalo laikytis LR CK 2.126 str. 2 d. šiai bylų kategorijai numatytos išankstinės bylos sprendimo ne teisme tvarkos. Tai reiškia, kad suinteresuotas asmuo, prieš kreipdamasis į teismą, dėl veiklos tyrimo, privalo pateikti pretenziją jo teisėtus interesus pažeidžiančiam materialinių teisinių santykių subjektui. Ši norma teigia, kad pirmiausia kreipimosi į teismą su prašymu atlikti bendrovės veiklos tyrimą būtina prielaida yra privalomas akcininko ikiteisminis kreipimasis į pačią bendrovę ir aiškus įtarimų pareiškimas. Šią LR CK

<sup>42</sup> Bartkus G., *et al.* Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras // ten pat, P.247.

<sup>43</sup> Lietuvos Respublikos teismų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios. 1994, Nr. 46-851. 19 str. 1 d. g) p.



nuostatą pakartoja ir LAT – „Juridinio asmens veiklos tyrimo procedūra, reglamentuojama imperatyviųjų teisės normų, pagal kurias civilinė byla turi būti užvedama laikantis ikiteisminės nagrinėjimo tvarkos, dalyvaujant joje advokatui (CK 2.126 straipsnio 2, 3 dalys).<sup>44</sup> Ikiteisminio kreipimosi į bendrovę ir pretenzijos dėl netinkamos veiklos pateikimo tikslas yra išvengti teismo nagrinėjimo, suteikiant galimybę išspręsti ginčą taikiai, nutraukiant netinkamą veiklą. Svarbi aplinkybė yra tinkamas pareiškimo su nurodymu pašalinti netinkamą veiklą įteikimas bendrovės valdymo organams ar jų nariams, kas lemia teismo išvadą dėl neabejotino ikiteisminės ginčo tvarkos laikymosi. Tą patvirtina Apeliacinis teismas byloje nurodydamas, jog pareiškimo įteikimas negali būti laikomas tinkamu, nes įteiktas netinkamam subjektui, t.y. ne valdymo organui ar jo nariui, o įteiktas bendrovės darbuotojui, kuris sprendžiant iš bendrovės akcininkų sąrašo nėra šio juridinio asmens akcininkas.<sup>45</sup> Tai tapo pagrindu teismui ieškovo atskirojo skundo netenkinti.

Išskirtina ir tai, kad reikalavimas dalyvauti advokatui yra taip pat privalomas nurodymas šios kategorijos bylose. LAT išaiškindamas aukščiau minėtą normą nurodo, kad privalomas advokato dalyvavimas reiškia, jog visi procesiniai dokumentai, taip pat ir ieškinio pareiškimas, privalo būti pasirašyti advokato. Jeigu ieškinio padavimo metu matyti, kad ieškinio pareiškimo advokatas nėra pasirašęs, teismas nustato terminą pareiškimo trūkumams pašalinti, vadovaudamasis CPK 151 str.<sup>46</sup>

Kitoje byloje G.P. v. Lietuvos ir Italijos uždaroji akcinė bendrovė „Lavestina“ kasacinis teismas išsako ne tokią griežtą poziciją, dėl ikiteisminės tvarkos laikymosi, konstatavus reikalavimo įteikimą atsakovui buvus komplikuoju. Aptariamoje byloje ieškovui nepavyko įteikti pranešimo atsakovui ir jis buvo grąžintas pareiškėjui, todėl, kaip nurodė atsakovas, kreipimosi į atsakovą reikalavimas nebuvo įvykdytas. Vis dėlto byloje teismas sprendė, jog ieškovas įgyvendino ikiteisminio nagrinėjimo tvarkos reikalavimą, ieškovo advokatui kreipiantis į bendrovę, į jos buvusį vadovą D.S. bei vienintelį akcininką V.V. Pats D.S. byloje nurodė, jog korespondencija UAB „Lavestina“ adresu nebuvo priimama, todėl teismas atsižvelgęs į nurodytas aplinkybes laikė, jog reikalavimas įtvirtintas LR CK 2.126 str. 2 d. ieškovo įvykdytas.<sup>47</sup> Be to, teismas byloje pažymėjo, jog atsižvelgiant į tai, kad bendrovė yra

---

<sup>44</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje N. V. K. ir kt. v. Lietuvos ir Vokietijos UAB „Luksora“, A. L. (bylos Nr. 3K-3-353/2012).

<sup>45</sup> Lietuvos apeliacinio Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. sausio 10 d. nutartis civilinėje byloje K.R. v. „Eltesa“ (bylos Nr. 2-41/2008).

<sup>46</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje Ž.V. v. ŽŪB „Panerio varas“ (bylos Nr. 3K-3-1233/2002).

<sup>47</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje G. P. v. Lietuvos ir Italijos UAB „Lavestina“ (bylos Nr. 3K-3-429/2009).

likviduojama, kasatorius, esant konkrečiom aplinkybėm, „<...> pernelyg sureikšmina procedūrų dėl kreipimosi su reikalavimu nutraukti netinkamą veiklą laikymąsi”.<sup>48</sup>

Kreipimėsi į juridinį asmenį turi būti aiškiai išdėstyti motyvai bei aplinkybės, kuriomis grindžiamas veiklos netinkamumas ir nurodomas protingas terminas netinkami veiklai nutraukti. Kreipimusi nelaikomas prašymas, kuriame netinkama veikla ar nesąžiningas pareigų vykdymas nėra konkrečiai įvardinti bei nenurodyti motyvai, kodėl veikla yra netinkama.<sup>49</sup> Tuo pačiu, jei protingumo kriterijus atitinkantis terminas aplinkybėms pašalinti kreipimėsi nėra suteikiamas, tai reiškia ikiteisminės ginčo sprendimo tvarkos nesilaikymą.<sup>50</sup> LR CK II knygos komentare taip pat nurodoma, kad „teismas gali nepriimti pareiškimo, jeigu, jo manymu, nustatytas nepakankamas terminas“.<sup>51</sup> Pakankamas ir protingumo kriterijus atitinkantis terminas teismų praktikoje yra vertinamasis. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismas pareiškėjų ieškinį dėl juridinio asmens veiklos tyrimo priimti atsisakė, nurodydamas, kad reikalavime bendrovei nurodytas trijų darbo dienų terminas bei nenurodyta reikalavimo termino skaičiavimo pradžia neatitinka protingumo kriterijų.<sup>52</sup>

Svarbi aplinkybė ta, kad pareiškėjas, vėliau kreipėsis į teismą, negalės išeiti už kreipimėsi į bendrovę pateiktų konkrečių aplinkybių dėl netinkamos veiklos pasireiškimo ribų.<sup>53</sup>

Kaip matyti, išankstinė ginčo sprendimo ne teisme tvarka juridinio asmens veiklos tyrimo bylose yra aiški, imperatyvi įstatyminė norma, kurios nesilaikymas lemia konkrečias teises pasekmes. Pareiškėjui nesilaikant privalomos išankstinio ginčo sprendimo ne teisme tvarkos teismas, vadovaudamasis CPK 137 str. 2 d. 3 p., suinteresuotų subjektų pateiktą pareiškimą atsisako priimti, priimdamas dėl to motyvuotą nutartį, arba jei dar yra galimybė pasinaudoti ikiteisimine ginčo sprendimo tvarka, remdamasis CPK 296 str. 1 d. 1 p. pagrindu, palieka pareiškimą nenagrinėtą.

## **2.2. Juridinio asmens veiklos tyrimo inicijavimo pagrindai**

Kreipimosi į teismą dėl juridinio asmens veiklos tyrimo pagrindai nustatyti LR CK 2.124 str. Juo juridinio asmens veiklos tyrimas apibrėžtas kaip 2.125 str. išvardytų asmenų teisė

<sup>48</sup> Ten pat.

<sup>49</sup> Kauno apygardos teismo 2011 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje K.S. v. „Baltkomeda“ (bylos Nr. 2-3407-153/2011).

<sup>50</sup> Lietuvos apeliacinio Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. sausio 10 d. nutartis civilinėje byloje K.R. v. „Eltesa“ (bylos Nr. 2-41/2008).

<sup>51</sup> Bartkus G., *et al.* Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras // ten pat, P.250.

<sup>52</sup> Kauno apygardos teismo 2011 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje K.S. v. „Baltkomeda“ (bylos Nr. 2-3407-153/2011).

<sup>53</sup> Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje R.D. ir B.Z. v. D.Š., „Aikada“ (bylos Nr. 2-233/2006).

„prašyti teismo paskirti ekspertus, kurie ištirtų, ar juridinis asmuo, juridinio asmens valdymo organai ar jų nariai veikė tinkamai ir, jei nustatoma netinkama veikla, taikyti priemones, nurodytas šio kodekso 2.131 straipsnyje“.<sup>54</sup> Taigi veiklos tyrimo objektais gali būti juridinio asmens veikla, juridinio asmens valdymo organo veikla bei juridinio asmens valdymo organų narių veikla. Siekiant užkirsti kelią piktnaudžiavimui akcininkų sąskaita, suinteresuoti asmenys gali kreiptis į teismą dėl veiklos tyrimo pradėjimo, pagrįstai suabejojus juridinio asmens veiklos tinkamumu. Pareiškėjas neturi pareigos įrodyti buvus realių pažeidimų, tačiau teismui pateikti faktai ir aplinkybės turi būti pakankami atsirasti abejonei dėl juridinio asmens veiklos tinkamumo. Esminis dalykas, kurį konstatuoja LAT išaiškindamas LR CK 2.124 str. prasmę yra tai, kad veiklos tyrimas yra galimas tais atvejais, kai juridinio asmens veiklos netinkamumas nėra akivaizdus.<sup>55</sup> Juridinio asmens ir jo valdymo organo veiklos tyrimo pagrindas yra „susijęs ne su pagrįsta abejone dėl to, kad įmonė negauna pelno, o pagrįstai suabejojus atsakovų veiklos tinkamumu (teisėtumu)“.<sup>56</sup> Taigi, akcentuotina, kad būtent neakivaizdumas ir ne konkretus suinteresuoto asmens žinojimas yra esminis pradėti veiklos tyrimą.

Iškelti bylai dėl netinkamos veiklos pakanka svarių abejonių juridinio asmens veiklos tinkamumu. Pats veiklos netinkamumas teismo yra patikrinamas vėlesnėse veiklos tyrimo stadijose. Tą patvirtina ir Apeliacinis teismas byloje, kurioje kilo ginčas dėl teisės normų, apibrėžiančių juridinio asmens veiklos tyrimo pagrindus, taikymo ir aiškinimo. Pirmosios instancijos teismo ieškovai prašė pradėti juridinio asmens veiklos tyrimą tiek įmonės tiek jos vadovo atžvilgiu. Ieškovai nurodė, kad vadovas, vykdydamas veiklą, siekia išimtinai asmeninių interesų, priimdamas neteisėtus, žalingus bendrovei sprendimus. Be to, bendrovės akcininkams nėra atskleidžiama reikšminga informacija apie bendrovės veiklą, vadovas priiminėja vienasmeniškus, viršijančius jo kompetenciją sprendimus. Apeliacinis teismas nurodė, kad teismas dar tik sprenddamas dėl juridinio asmens veiklos tyrimo pradėjimo nevertina konkrečių juridinio asmens ar jo valdymo organo veiksmų, nei jų teisėtumo ar įtakos juridinio asmens veiklai. Šie klausimai, kaip nurodo teismas, yra nagrinėjami antrajame bylos etape, ekspertams pateikus išvadas, išklausius šalių ar atitinkamų institucijų nuomones. Teismas toliau aiškino, kad pirmojoje bylos stadijoje vertinami tik „tendencingai blogėjantys arba neaiškūs juridinio asmens veiklos rezultatai ir kyla pagrįstų abejonių, jog tai sukėlė būtent juridinio asmens valdymo

---

<sup>54</sup> LR CK 2.124 str.

<sup>55</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje Ž.V. v. ŽŪB „Panerio vairas“ (bylos Nr. 3K-3-1233/2002).

<sup>56</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje G. P. v. Lietuvos ir Italijos UAB „Lavestina“ (bylos Nr. 3K-3-429/2009).

organo (nario) veikla.<sup>57</sup> Taigi veiklos tyrimo ribos apima tik veiklos tinkamumo klausimo išsprendimą, bet ne teisėtumo.

Kreipimosi į teismą dėl juridinio asmens veiklos tyrimo vienas iš pagrindų yra juridinio asmens nuostolinga veikla. Nuostolinga veikla pasireiškia ekonominiu neefektyvumu, sukeliančiu ar galinčiu sukelti realią žalą bendrovei ir akcininkams. Faktinė padėtis, kai juridinio asmens vadovas nesugeba pasiekti pagrindinio bendrovės įstatuose numatyto veiklos tikslo gauti pelno, sudaro pagrindą juridinio asmens dalyviui pagrįstai manyti, kad juridinio asmens vadovo ir jo valdymo organo veikla netinkama.<sup>58</sup> Pažymėtina, kad „pareiškėjo (ieškovo) abejonės yra tik pagrindas pradėti veiklos tyrimą, o ne juridinio asmens veiklos išnagrinėjimas iš esmės [...]“.<sup>59</sup>

Įvertinęs, ar suinteresuotų asmenų nurodytos aplinkybės sudaro pagrindą pradėti veiklos tyrimą, ar jo nepradėti, prašymą atmetant, visais atvejais sprendžia teismas. Vadinasi, abejonių nekyla, jog ieškinio pagrindu pateikiamos aplinkybės yra vertinamojo pobūdžio ir kiekvienu konkrečiu atveju spręsti, ar jos yra pakankamos priimti nutartį dėl veiklos tyrimo pradėjimo, palikta teismui. Taigi sprendimas pradėti veiklos tyrimą ar jo nepradėti priklausys nuo to, kaip teismas aiškins ieškovų pateiktas aplinkybes. Nurodomų aplinkybių kiekis sprendimui pradėti veiklos tyrimą reikšmės neturi, tačiau, pavyzdžiui, LR CK komentare nurodoma, jog juridinio asmens veiklos institutas turėtų būti taikomas tais atvejais, kai netinkamą veiklą sudaro keletas ar daugiau epizodų.<sup>60</sup>

Kaip įstatymo spraga nurodytina LR CK 2.126 str. 4 d., kurioje nustatyta, kad juridinio asmens tyrimas galimas, jei yra ir LR CK 2.125 str. 3 d. nurodytos aplinkybės. Tačiau LR CK 2.125 str. 3 d. neturi, o įstatyme nėra nurodytos aplinkybės, kurios pagal LR CK 2.126 str. 4 d. turėjo būti nustatytos įstatyme. Užpildydamas šią įstatymo spragą, teismas, kiekvienu konkrečiu atveju sprendžia, ar yra aplinkybės, sudarančios pagrindą atlikti juridinio asmens, juridinio asmens valdymo organo ar jo nario veiklos tyrimą, nevertindamas išvardintų asmenų konkrečių veiksmų.

Veiklos tyrimas galimas tik turint rimtų įtarimų. Siekiant užkirsti kelią smulkiesiems akcininkams piktnaudžiauti suteikta teisine priemone, Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas numato sankcijas asmenims dėl apgaulingo pareiškimo apie juridinio asmens veiklą.

---

<sup>57</sup> Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Litas prie lito“ v. AB „Informacinio verslo paslaugų įmonė“, tretysis asmuo Statistikos departamentas (bylos Nr. 2-149/2012).

<sup>58</sup> Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Ad Locum“ v. Arūnas Černiauskas (bylos Nr. 2-281/2007).

<sup>59</sup> Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Khartli“ v. UAB „Diagnostikos poliklinika“ (bylos Nr. 3K-3-16/2005).

60 Bartkus G., et al. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras // ten pat, P. 248.

### 2.2.1. Juridinio asmens, juridinio asmens valdymo organų ar jų narių tinkamo veikimo doktrina

Šiame skyrelyje nagrinėjama juridinio asmens ar jo dalyvių tinkamo veikimo doktrinos turinys, jos fiduciarinė prigimtis bei teisinis reglamentavimas.

Pagal LR CK 2.124 str. juridinio asmens veiklos tyrimo objektu yra juridinio asmens, jo valdymo organų ar jų narių netinkama veikla, tačiau pats tinkamos veiklos netinkamumo turinys įstatyme nėra atskleistas. Kadangi įstatymų leidėjas nedetalizuoja netinkamos veiklos požymių, aplinkybes, kuriomis grindžiamas veiklos netinkamumas, turi nurodyti ieškovas.<sup>61</sup> Jei akcininkas turi svarių abejonių, kad juridinio asmens ar jo valdymo organų (jų narių) veikla yra netinkama, tai sudaro pagrindą pradėti juridinio asmens veiklos tyrimą. Atkreiptinas dėmesys, jog suinteresuoto asmens pareiškime teismui išdėstytos aplinkybės, jog juridinio asmens veikla gali būti netinkama, yra tik pagrindas pradėti veiklos tyrimą, o ne netinkamos veiklos konstatavimas.<sup>62</sup>

Tradiciškai sutinkama, kad pagrindinis privataus juridinio asmens tikslas yra pelninga komercinė veikla, o jo valdymo organas privalo tinkamai siekti suformuotų juridinio asmens tikslų. Tačiau valdymo organų veikimas juridinio asmens interesais ir tiesioginės ar netiesioginės naudos jam siekimas nebūtinai reiškia tik materialųjį akcininkų interesą – didesnę bendrovės pelną. Tokių interesų spektras gali būti pakankamai platus, tai ir ypatingų veiklos sąlygų įmonei siekimas, racionalus turto valdymas, mokesčių mokėjimas, ekonominių sankcijų išvengimas ir pan. Siekiant apsaugoti akcininkų turtinius interesus nuo galimai žalingų, nesąžiningų ar neracionalių įmonės vadovo ir jo valdymo organų veiksmų, teisės aktuose yra apibrėžiami tam tikri imperatyvūs reikalavimai, nurodantys, kokiais principais ir kriterijais turi vadovautis juridinio asmens valdymo organas atlikdamas jo kompetencijai priskirtas funkcijas.

Esant tokiam netinkamos veiklos turinio neapibrėžtumui įstatyme itin svarbūs tampa teismų išaiškinimai. Pagal LAT, netinkama veikla suprantama kaip LR CK 2.86–2.87 straipsnių nuostatų veikti sąžiningai ir protingai, būti lojaliam, konfidencialumo, interesų konflikto vengimo, turto atskirumo pareigos pažeidimas, kaip veikla prieštaraujanti bendrovės tikslams ir interesams.<sup>63</sup> Šios nuostatos taikomos juridinio asmens valdymo organui ir jų nariui *in corpore*. Pažymėtina, kad netinkama veikla apima tik juridinio asmens valdymą ir tik juridinio asmens

<sup>61</sup> Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje A.K. ir V.G. v. UAB „Veiklūnė“ ir J.K. (bylos Nr. 2A-196/2012).

<sup>62</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje Ž.V. v. ŽŪB „Panerio vairas“ (bylos Nr. 3K-3-1233/2002).

<sup>63</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje G.P. v. likviduojama Lietuvos ir Italijos UAB „Lavestina“ (bylos Nr. 3K-3-590/2008).

dalyvių sprendimus, susijusius su juridinio asmens valdymu.<sup>64</sup> Tai iš esmės sukonkretinti LR CK 1.5 str. bendrieji civilinių teisinių santykių reguliavimo principai, kad civilinių teisinių santykių subjektai, įgyvendindami savo teises bei vykdydami pareigas, privalo veikti pagal teisingumo, protingumo ir sąžiningumo reikalavimus. Išvardinti reikalavimai yra fiduciarinės pareigos, kurios kyla iš fiduciarinių santykių tarp subjektų.<sup>65</sup> Fiduciariniai santykiai gali atsirasti iš įstatymo ar sutarties, kurie yra paremti šalių tarpusavio pasitikėjimu, sąžiningu ir rūpestingu įgaliotojo duotų pavedimų įvykdymu, kurie geriausiai atitiktų įgaliotojo interesus.<sup>66</sup> Bendras reikalavimas fiduciarinių pareigų vykdymui yra toks, kad asmeniniai patikėtinio interesai neturi prieštarauti patikėtojo interesams. Fiduciarinių pareigų objektas apibrėžia fiduciarinių pareigų subjekto elgesį, būtent nuo subjekto tiesiogiai priklauso kilsiančių fiduciarinių pareigų apimtis ir turinys. Atkreiptinas dėmesys, kad valdymo organų nariai yra įsipareigoję būtent juridiniam asmeniui, o ne atskiram akcininkui.<sup>67</sup>

Kaip pažymi R. Greičius, Lietuvos teisės aktuose apskritai nevertojamos fiduciarinių santykių ar fiduciarinių pareigų sąvokos.<sup>68</sup> Tačiau teisės teorijoje bei teismų praktikoje yra dažnai konstatuojama, kad, pavyzdžiui, tarp tam tikrų subjektų yra susiklostę fiduciariniai santykiai, išvardijamos taikomų pareigų rūšys, bet nėra analizuojamas fiduciarinių pareigų šaltinis, jų kilmė.<sup>69</sup> Pritartina šioms autoriaus išvargoms, nes apibendrinant analizuotą teismų praktiką, pastebėtina, jog teismas nutartyse dažnai tik konstatuoja tarp šalių egzistuojančius fiduciarinius santykius, tačiau nepagrindžia, kuo remdamasis priėjo tokios išvados, neišplėtoja šių santykių turinio bei prigimties. Kiti autoriai teigia, kad pagrindinė problema, dėl ko teismas nelinkęs aiškinti atskirų fiduciarinių pareigų turinio, yra dėl to, kad „Lietuva yra maža jurisdikcija, užtruktų labai ilgai, kol šių pareigų turinys būtų išaiškintas teismų praktikoje“.<sup>70</sup> Tačiau fiduciarinių pareigų turinio išaiškinimo svarba neabejotina. Toks neapibrėžtumo išaiškinimas ir turinio nagrinėjimas be abejonės pasitarnautų įmonių teisės veiksmingumui ir efektyvumui.

Protingumo – rūpestingumo reikalavimų laikymąs reiškia elgimąsi taip, kaip elgtųsi apdairus asmuo. LAT ne kartą konstatavo, jog apie konkrečių fiduciarinių pareigų įvykdymą sprendžiama vadovaujantis objektyvaus elgesio standartu, t.y. pagal – „rūpestingo, apdairaus,

<sup>64</sup> Bartkus G., et al. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras // ten pat, P.247.

<sup>65</sup> Greičius R. Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos // ten pat, P.52.

<sup>66</sup> LR CK 6.670 str.

<sup>67</sup> Tikniūtė, A. The nature of investigation proceedings of legal entity under the civil code of Lithuania // ten pat P. 540.

<sup>68</sup> Greičius R. Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos // ten pat, P.52;

<sup>69</sup> Ten pat.

<sup>70</sup> Čiočys R. Bendrovių valdymo reglamentavimo Lietuvoje problemos...// ten pat 5, P.8.

protingo vadovo elgesio matą“.<sup>71</sup> Šių santykių pagrindo – pasitikėjimo – praradimui gali turėti įtakos net ir mažiausi bendrovės vadovo veiklos ir elgesio nukrypimai nuo jam taikomų ypač aukštų reikalavimų“.<sup>72</sup> Valdymo organas, neturėdamas pakankamai kompetencijos ir būdamas apdairus prieš priimdamas atsakingus sprendimus, turėtų objektyviai įvertinti savo gebėjimus ir konsultuotis su specialiujų žinių turinčiais asmenimis, remtis ekspertų išvadomis. Veikimas tinkamu bus laikomas tik tada, kai bus įgyvendintas maksimalaus rūpestingumo, atidumo, apdairumo reikalavimas. Pagal ABI 19 str. 8 d. „Bendrovės valdymo organai privalo veikti bendrovės ir jos akcininkų naudai <...>“. Tokiu būdu pagrindinė juridinio asmens vadovo ir jo valdymo organų užduotis yra balanso siekimas tarp akcininkų ir paties juridinio asmens interesų. Juridinio asmens valdymo organai privalo veikti išimtinai juridinio asmens ir jo dalyvių interesais bei padaryti viską, kas nuo jų priklauso siekiant tinkamo pareigų įvykdymo. LR CK 6.246 str. 1 d. nustatyti civilinės atsakomybės atsiradimo pagrindai neįvykdžius įstatymuose ar sutartyje nustatytos pareigos (neteisėtas neveikimas) arba atlikus veiksmus, kuriuos įstatymai ar sutartis draudžia atlikti (neteisėtas veikimas), arba pažeidus bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai.<sup>73</sup> Rūpestingumo pareiga yra reikalavimas, kad kiekvienas asmuo laikytųsi tokio elgesio taisyklių, kad savo veiksmais (veikimu, neveikimu) nepadarėtų kitam asmeniui žalos.<sup>74</sup> Taigi rūpestingumo pareiga reiškia reikalavimą atlikti tokius veiksmus, kuriuos tokioje situacijoje būtų atlikę profesionalus, atidus, rūpestingas ir apdairus asmuo. Patikėta rūpinimosi pareiga yra teisinė pareiga.

Sąžiningumo pareigos laikymąs reiškia elgimasis *bona fide*. „Pareiga veikti sąžiningai ir gera valia privataus juridinio asmens atžvilgiu – sinonimai“.<sup>75</sup> Tai vadintina jau tam tikru moraliniu imperatyvu, kuris yra pakankamai reliatyvus nustatyti ir apima jau ne tik teisinę, bet ir moralinę kategorijas. Pagal LAT, sąžiningumo pareiga reikalauja, kad veikimas juridinio asmens naudai būtų toks, kad neatneštų žalos.<sup>76</sup> Iš valdymo organo tikimasi, jog jis elgsis nepaprastai skrupulingai ir atsakingai prieš asmenis, kuriems yra įsipareigojęs, iškeldamas bendrovės ir jos dalyvių interesus aukščiau savųjų, vengs asmeninių interesų ir patikėtų pareigų

---

<sup>71</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. vasario 1d. nutartis civilinėje byloje UAB „Panevėžio spaustuvė“ v. R.Š., A.B., A.G, tretysis asmuo BUAB „Studio Gazo“ (bylos Nr. 3K-3-19/2012) ; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis 2011 m. kovo 25 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Limantra“ v. N.G. (bylos Nr. 3K-3-130/2011); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje J.K. v. UAB „Kivija“ (bylos Nr. 3K-3-191/2005).

<sup>72</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje P.M v. „Swiss logistic“ (bylos Nr. 3K-3-267/2008).

<sup>73</sup> LR CK 6.246 str. 1 d.

<sup>74</sup> LR CK 6.263 str. 1d.

<sup>75</sup> Greičius R. Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos // ten pat, P.149.

<sup>76</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje Lavių krovos AB „Klaipėdos Smeltė“ v. UAB „Birių krovinių terminalas“, D. B., R. M. (bylos Nr. 3K-3-73/2008).

susikirtimo. Šios pareigos pažeidimas gali būti kvalifikuojamas kaip netinkamas veikimas. Dažnai pasitaikantys sąžiningumo pareigos pažeidimai yra visuotinio akcininkų susirinkimo sušaukimo tvarkos nesilaikymas smulkiųjų akcininkų atžvilgiu.

Lojalumo pareiga reiškia tai, jog „juridinio asmens valdymo organas ir jo nariai turi veikti pagal steigimo dokumentus, kitus juridinio asmens organų sprendimus, taip pat juridinio asmens valdymo organai turi rūpintis juridinio asmens gerove ir siekti įgyvendinti jo tikslus“.<sup>77</sup> Kasacinės instancijos teismas taip pat nurodo, kad lojalumas reiškia rūpinimąsi juridinio asmens gerove ir siekimas jo tikslų įgyvendinimo.<sup>78</sup> LAT, civilinėje byloje Nr. 3K-3-326/2012, UAB „Diteilas“ v. UAB „Chemika“, konstatavo bendrovės vadovą pažeidus saistančią lojalumo pareigą, atskleidus komercinę paslaptį ir nesąžiningai konkuravus, perėjus dirbti į konkuruojantį verslo subjektą. Teismas nurodė, kad juridinio asmens valdymo organas ar jo nariai įpareigoti veikti pagal steigimo dokumentus bei kitus juridinio asmens organų sprendimus. Veikimas lojaliai reiškia veikimą vadovaujantis bendrovės įstatais ir visuotinio akcininkų susirinkimo priimtais sprendimais. Priešingas lojalumo pareigai taip pat būtų juridinio asmens valdymo organo, kuris galimai susijęs su vienu iš akcininkų, veikimas tik vieno akcininko interesais.<sup>79</sup> Kas prieštarautų valdymo organo paskirčiai – veikti juridinio asmens ir visų jo dalyvių interesais. Dar viena lojalumo reikalavimą apimanti pareiga – atskleisti informaciją dalyviams apie juridinį asmenį. Jos nesilaikymas ar netinkamas laikymasis taip pat yra lojalumo pareigos pažeidimas.

Atkreiptinas dėmesys, kad filialo vadovo teisiniam statusui taikomi tie patys reikalavimai kaip ir juridinio asmens valdymo organui.<sup>80</sup> Filialo vadovas, kaip bendrovės fiduciarinis atstovas, privalo veikti bendrovės vardu kvalifikuotai, protingai, rūpestingai, sąžiningai.<sup>81</sup> Taigi nuo tapimo filialo vadovu momento bendrovės interesus jis taip pat privalo laikyti prioritetiniais.

Apibendrinant, teigtina, kad juridinio asmens valdymo organo ir jo dalyvių santykiai yra paremti fiduciarinėmis pareigomis, kurios minėtiems subjektams yra ypatingos svarbos. Šios pareigos tai tam tikri imperatyvūs kriterijai, kuriais privalo vadovautis valdymo organas tiek kasdienėje veikloje, tiek konkrečioje nenumatytoje situacijoje. Pagrindinis jų požymis, šalių tarpusavio pasitikėjimas. Valdymo organas privalo veikti išimtinai dalyvių interesais ir padaryti

<sup>77</sup> Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Khartli“ v. UAB „Diagnostikos poliklinika“ (bylos Nr. 3K-3-16/2005).

<sup>78</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje Laidų krovos AB „Klaipėdos Smeltė“ v. UAB „Birių krovinių terminalas“, D. B., R. M. (bylos Nr. 3K-3-73/2008).

<sup>79</sup> Ten pat.

<sup>80</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. rugsėjo 18 d. nutartis civilinėje byloje R.D. v. AB „Lietuvos dujos“ (bylos Nr. 3K-3-332/2007).

<sup>81</sup> Ten pat.



viską, kas nuo jo priklauso, siekdamas tinkamo pareigų įvykdymo. Valdymo organas privalo veikti laikydamasis protingumo, sąžiningumo, lojalumo reikalavimų, kad tai labiausiai atitiktų tiek juridinio asmens, tiek dalyvių interesus. Paprastai fiduciarinė pareiga yra pažeidžiama, jeigu yra ignoruojamas pagrindinis tikslas – tinkamas veikimas juridinio asmens ar jo dalyvių interesais. Teismas šią aplinkybę dažniausiai vertina kaip esminę pripažįstant valdymo organo netinkamą veikimą. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad netinkamos veiklos turinio aiškių kriterijų nei įstatyme, nei teismų praktikoje nebuvimas apsunkina objektyvų bylų dėl juridinio asmens veiklos tyrimo valdymo organų ar jų narių atsakomybės nustatymą. Pagal dabartinį teisinį reglamentavimą netinkamos veiklos apibrėžtis kol kas tik formali ir iki galo neatskleidžia netinkamos veiklos sampratos esmės. Netinkamos veiklos pripažinimas paliktas teismo kompetencijai, kuris bandydamas atskleisti įstatymų leidėjo valią, kiekviename konkrečioje byloje nustatydamas veiklos tinkamumą, interpretuoja pareiškėjų pateikiamų aplinkybių dėl netinkamos veiklos pagrįstumą.

### 2.2.2. Viešojo intereso gynimas juridinio asmens veiklos tyrimo byloje

Viešojo intereso gynimas juridinio asmens veiklos tyrimo byloje, turi visuomeninę reikšmę. Konstitucinis teismas nutarime yra išaiškinęs, jog viešąjį interesą valstybė yra „konstituciškai įpareigota užtikrinti ir tenkinti, *inter alia* per teismus, pagal savo kompetenciją sprendžiančius bylas“.<sup>82</sup> Tą pabrėžė ir kasacinis teismas byloje nurodydamas, kad pagrindinė juridinio asmens veiklos tyrimo paskirtis yra „užtikrinti viešąjį interesą, visų pirma suteikiant smulkiesiems juridinio asmens dalyviams teisę kontroliuoti juridinio asmens veiklą, taip pat suteikiant prokurorui teisę reikalauti nutraukti juridinio asmens valdymo organų ar jų narių veiklą, prieštaraujančią visuomenės interesams <...>“.<sup>83</sup> Pažymėtina, jog teisės doktrinoje bei teismų praktikoje vienareikšmiška viešojo intereso samprata nėra įtvirtinta ir šiame darbe nebus plačiau į ją gilinamasi, nes tai nėra šio darbo dalykas.

Prokuroro iniciatyvos teisė, kreiptis į teismą dėl juridinio asmens veiklos tyrimo pradėjimo įtvirtinta LR CK 2.125 str. 2 d. Turėdamas pagrindą manyti, kad juridinis asmuo ar jo valdymo organai bei jų nariai veikia pažeisdami viešuosius interesus, prokuroras turi teisę

---

<sup>82</sup> Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), 139 straipsnio 2, 3 dalių (2000 m. rugsėjo 19 d. red.) <...>“ (bylos Nr. 35/03-11/06) //

<http://www.lrkt.lt/dokumentai/2006/n060921.htm>; prisijungimo laikas: 2014-02-28.

<sup>83</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje N.V.K., I.V.K., R.W.A. v. K., Bendra Lietuvos Vokietijos įmonė „Luksora“ (bylos Nr. 3K-3-353/2012).

inicijuoti civilinę bylą. Tačiau veikla, priešinga viešajam interesui, nėra vienintelis pagrindas, kuris įpareigoja prokurorą kreiptis dėl veiklos tyrimo, tokią teisę prokuroras turi ir tuo atveju, kai juridinio asmens, jo valdymo organų ar jų narių veikla prieštarauja visuomenės interesams. Kiekvienu konkrečiu atveju teismas, įvertinęs prokuroro pareiškime išreikštas abejones dėl galimai pažeisto viešojo intereso, priima galutinį sprendimą buvo pažeistas viešasis interesas ar ne.

2008 m. balandžio 18 d. nutartimi Vilniaus apygardos teismas atsisakė priimti Vilniaus rajono vyriausiosios prokurorės pareiškimą dėl veiklos tyrimo pradėjimo juridiniam asmeniui, o Apeliacinis teismas, savo ruožtu, paliko nutartį nepakeistą, neįrodžius viešojo intereso pagrįstumo. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, jog aplinkybė, kad asmenys neatitinka LR CK 2.125 str. nuostatų dėl valdomo kapitalo reikalavimų, „nėra pagrindas pripažinti, kad dėl to egzistuoja viešasis interesas šiame teisiniame santykiyje ir jį turi ginti prokuroras“.<sup>84</sup> Teisėjų kolegija taip pat nutarė, jog prokuroras gali ginti viešąjį interesą tik esant pažeistiems ne mažesnės kaip LR CK 2.125 str. nurodytos grupės interesams. Be to, teismas sprendė, kad byloje susiformavusio ginčo teisinio santykio subjektai nėra laikytini viešojo intereso gynimo subjektais nagrinėjamos bylos apimtyje. Taigi tik įstatyme numatyti asmenys, turintys subjektinę teisę, bet jos neįgyvendinantys, patenka į viešojo intereso sritį. Iš teismo sprendimo taip pat darytina išvada, kad smulkiųjų akcininkų, atitinkančių įstatyme nurodytus reikalavimus, interesų gynimas yra ir viešasis interesas.

Toje pačioje byloje teismas pateikė išaiškinimą, kad viešojo intereso gynimas yra dispozityviškumo principo išimtis. Ji skirta silpnesnės šalies interesams apginti, kuri ne visada gali kreiptis į teismą su reikalavimu apginti jos subjektinę teisę.<sup>85</sup> Taip prokuroras įgalinamas siekti silpnesnės šalies interesų gynimo, kas kartu reiškia ir viešųjų interesų gynimą. Teisė spręsti dėl viešojo intereso pagrindų buvimo palikta prokurorui. Prokuroro teisė inicijuoti bylą, dėl juridinio asmens veiklos tyrimo, įstatymiškai įgyvendina teisės subjektų juridinę lygybę, todėl veiklos tyrimo teisinis mechanizmas skirtas ginti ir viešuosius interesus.

Taigi prokuroro svarba neabejotina užtikrinant įstatyme išvardintų subjektų civilines subjektines teises ir garantuojant gynybos priemones galimai pažeistoms teisėms atkurti. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad ginant viešąjį interesą, prokurorų parengtas procesinis dokumentas, dėl juridinio asmens veiklos tyrimo pradėjimo, pagal kurį apygardos teisme pradėta, vėliau apeliacinio teismo atmesta byla yra, kol kas, tik vienas.

---

<sup>84</sup> Ten pat.

<sup>85</sup> Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus Teisėjų kolegijos 2008 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje Vilniaus r. vyriausioji prokurorė v. Ažulaukio ŽŪB, suinteresuoti asmenys J.O.,S.P. ir kt. ŽŪB (bylos Nr. 2-412/2008).

### **2.3. Teismo nutartis dėl juridinio asmens veiklos tyrimo pradžios**

Teismo priimta nutartis pradėti juridinio asmens veiklos tyrimą žymi labai svarbaus etapo pradžią. Tai jokių būdu nereiškia bylos išnagrinėjimo. Priėmus nutartį, prasideda bylos nagrinėjimas iš esmės.<sup>86</sup> Byla toliau nagrinėjama pagal CPK nustatytas procesines taisykles.

Svarbu pažymėti, kad procesinis ypatumas veiklos tyrimo bylose tas, jog LR CK nereglamentuoja teismo nutarčių skirti juridinio asmens veiklos tyrimo apskundimo tvarkos. LR CPK taip pat nėra įtvirtintos galimybės atskiruoju skundu apskusti nutarties, kuria pradėtas veiklos tyrimas, kadangi tai, kaip nurodyta LR CPK 334 str. 1 d. 2 p., neužkerta galimybių tolesnei bylos eigai. Teismo nutarčių, kuriose priimtas sprendimas pradėti juridinio asmens veiklos tyrimą apskundimas atskiruoju skundu nėra galimas, juo gali būti skundžiamas tik sprendimas atsisakyti pradėti juridinio asmens veiklos tyrimą, nes tokia nutartimi yra užkertamas kelias tolimesnei bylos eigai.<sup>87</sup>

Pažymėtina tai, kad priėmus nutartį dėl juridinio asmens veiklos tyrimo yra pagrindas taikyti laikinąsias apsaugos priemones, kurias teismas taiko ne tik suinteresuotos šalies, bet ir savo iniciatyva. Plačiau laikinųjų apsaugos priemonių taikymas bylose dėl juridinio asmens veiklos tyrimo nagrinėjamas kitame poskyryje.

### **2.4. Laikinių apsaugos priemonių taikymo juridinio asmens veiklos tyrimo bylose ypatumai**

Beveik visais atvejais bylai atsidūrus teisme tarp ginčo šalių jau būna įvykęs tam tikras konfliktas. Atsakovai, sužinoję apie būsimą teisminį nagrinėjimą bei numanydami galimas nepalankias ekspertų išvadas, dažnai bando visapusiškai trukdyti būsimai ekspertizei atlikti – slepia svarbią tyrimui bendrovės dokumentaciją, toliau sudarinėja nuostolingus sandorius, parduoda bendrovės turtą ir pan. Tokiu būdu suinteresuota šalis priversta imtis CPK 144 str. įtvirtintų laikinųjų apsaugos priemonių, kai yra pagrindas manyti, kad galimas palankus sprendimo įvykdymas ieškovui pasunkėtų ar pasidarytų neįmanomas bei siekiant, kad būtų garantuotas teismo priimto sprendimo privalomumas. Savo iniciatyva teismas laikinąsias apsaugos priemones taiko tik tada, kai yra būtina apginti viešąjį interesą ir jei tokių priemonių

---

<sup>86</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje Ž.V. v. ŽŪB „Panerio vairs“ (bylos Nr. 3K-3-1233/2002).

<sup>87</sup> Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje H.S. v. „Artharita“ (bylos Nr. 2-886/2011).

nesiimant būtų pažeistos asmens, visuomenės ar valstybės teisės ir teisėti interesai.<sup>88</sup> Ieškovas teismui turi nurodyti, kokias laikinąsias apsaugos priemones prašo taikyti bei motyvuotai pagrįsti jų taikymo būtinumą. Galimų taikyti laikinųjų apsaugos priemonių rūšys yra išvardintos CPK 145 str. Jau pats terminas laikinosios apsaugos priemonės nurodo, kad jos yra taikomos tam tikrą laikotarpį, t.y. patenkinus ieškinį iki teismo sprendimo įvykdymo.

Pagrindinis sprendimo dėl laikinųjų priemonių taikymo juridinio asmens veiklos tyrimo bylose tikslas yra apsaugoti dalyvių tiek turtinius, tiek neturtinius interesus, apribojant galimybę netinkamais juridinio asmens (valdymo organų, jų narių) veiksmais didinti žalą. Uždraudžiant juridiniam asmeniui sudaryti bendrovei nepalankius, nuostolingus sandorius, kurie lemtų įmonės veiklos pablogėjimą ar net sužlugdymą. Tokiu būdu išsaugoma esama bendrovės padėtis, paliekant galimybę veiklos tyrimu nustatyti tikrąsias netinkamos veiklos priežastis.

Išskirtinas ypatumas juridinio asmens veiklos tyrimo bylose dėl CPK 145 str. 1 d. 5 p. nuostatos taikymo. Teismas, įvertinęs šios normos turinį pabrėžė, kad „laikinoji apsaugos priemonė – atsakovo turto administratoriaus paskyrimas – teismų praktikoje vertinama kaip išimtinė, kadangi dėl jos taikymo yra sustabdomi įmonės valdymo organų ar jų narių įgaliojimai <...>“.<sup>89</sup> Be to, teismas konstatuoja, jog šios laikinosios priemonės taikymas „savo turiniu ir esme prilygsta kai kurioms LR CK 2.131 straipsnio 1 dalyje įtvirtintoms priemonėms“,<sup>90</sup> kurias teismas taiko tik gavęs ekspertų ataskaitą, jai pritaręs bei sprendime konstatavęs juridinio asmens veiklos netinkamumą.

Apeliacinis teismas kitoje civilinėje byloje R.D. ir B.Z. v. UAB „Aikada“ dėl juridinio asmens veiklos tyrimo ir laikinųjų apsaugos priemonių taikymo nurodė, kad CPK 145 str. 1 d. 5 p. įtvirtinta priemonė netaikytina juridinio asmens veiklos tyrimo bylose, kaip laikinoji apsaugos priemonė. Vienos iš LR CK 2.131 str, numatytų priemonių – laikino valdymo organų paskyrimo taikymas galimas tik jau atlikus juridinio asmens veiklos tyrimą. Ši priemonė gali būti teismo taikoma tik įvertinus ekspertų pateiktas ataskaitas ir priėmus dėl to sprendimą, kad juridinio asmens (juridinio asmens valdymo organų ar jų narių) veikla netinkama, bet ne sprendimo dėl juridinio asmens veiklos tyrimo užtikrinimui.<sup>91</sup>

Vilniaus apygardos teismo teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 5 d. primtoje nutartyje civilinėje byloje Nr. 2S-473-345/2011 sprendė: „Laikinųjų apsaugos priemonių instituto paskirtis suponuoja, kad laikinoji apsaugos priemonė, neatitinkanti ieškovo pareikšto

---

<sup>88</sup> LR CK 145 str. 2 d.

<sup>89</sup> Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje L.A. v. „Vingės statyba“ ir V. P.I. (bylos Nr. 2-580/2013).

<sup>90</sup> Ten pat.

<sup>91</sup> Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje R.D. ir B.Z. v. D.Š., „Aikada“ (bylos Nr. 2-233/2006).

reikalavimo esmės ir nesusijusi su būsimo teismo sprendimo įvykdymo konkrečioje byloje apsauga, negali būti taikoma“. Teismai konstatavo, kad laikinas valdymo organų paskyrimas, kaip laikinoji apsaugos priemonė gali būti taikomos užtikrinti tik tiems ieškinio reikalavimams, kurie bus priimti ateityje, t.y. išnagrinėjus bylą iš esmės.

Dar vienoje Apeliacinio teismo civilinėje byloje Nr. 2A-776/2013 ieškovai, UAB „Fotoakis“ akcininkai, kreipėsi į teismą dėl juridinio asmens veiklos tyrimo bei juridinio asmens vadovo tinkamumo ir prašė taikyti laikinąsias apsaugos priemones, nustatant kolektyvinį atstovavimą, ieškinio reikalavimams užtikrinti. Apeliacinis teismas ieškovų atskirąjį skundą atmetė ir atsisakė taikyti laikinąsias apsaugos priemones motyvuodamas tuo, kad atsižvelgiant į juridinio asmens veiklos tyrimo specifiką „ieškovų prašomos taikyti laikinosios apsaugos priemonės nėra susijusios su galimomis ieškinio tenkinimo atveju juridinio asmens veiklos tyrimo pasekmėmis“.<sup>92</sup> Netinkamą veiklą nustato ekspertai pateikdami išvadą teismui, kuriai teismas pritaria arba nepitaria.<sup>93</sup>

Apibendrinant teismų išaiškinimus, pastebėtina, jog teismas atmeta ieškovų reikalavimus dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo juridinio asmens veiklos tyrimo byloje tuo pagrindu, kai jų taikymas nebūtų adekvatus bei būtų priešingas pačių apsaugos priemonių tikslui. Teismo taikomų LR CK įtvirtintų apsaugos priemonių tikslas yra užkirsti kelią jau padarytos žalos didėjimui, išsaugant esamą padėtį, siekiant atlikti kuo išsamesnę veiklos ekspertizę.

Atsakovo turto administratoriaus paskyrimas, kaip viena iš laikinųjų apsaugos priemonių, nėra taikytina veiklos tyrimo byloje, nes nėra susijusi su būsimo sprendimo byloje įvykdymo užtikrinimu. LR CPK 144 str. keliami tikslai dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo konkrečiai juridinio asmens veiklos tyrimo byloje gali būti įgyvendinami taikant kitas LR CPK 145 str. išvardintas apsaugos priemonių rūšis. Tokią išvadą patvirtina teismų praktikoje suformuota nuomonė, kad juridinio asmens veiklos tyrimo byloje siekiami tikslai dėl laikinųjų apsaugos priemonių, galėtų būti pasiekti „kitomis CPK 145 straipsnio 1 dalyje įtvirtintomis priemonėmis – įmonės turto, turtinių teisių areštu, reikalavimo valdymo organams gauti įmonės dalyvių ar jų dalies pritarimą, priimant atitinkamus sprendimus ar sudarant sandorius, nustatymu ir kt.“<sup>94</sup>

<sup>92</sup> Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. spalio 1 d. nutartis civilinėje byloje S.A.V. ir E.G. v. „Fotoakis“ (bylos Nr. 2A-776/2013).

<sup>93</sup> Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Labostera“ v. UAB „Skirgesa“, S.A. (bylos Nr. 2-1160/2013).

<sup>94</sup> Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje L.A. v. „Vingės statyba“ ir V. P.I. (bylos Nr. 2-580/2013).

Apibendrinant, išvelgtini tam tikri trūkumai dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo juridinio asmens veiklos tyrimo bylose. Ieškinių užtikrinimo tikslui įgyvendinti reikia greito teismo įsikišimo, pritaikant tinkamas priemones. Tuo tarpu remiantis esamu teisiniu reglamentavimu, teismas sprendžia dėl priemonių taikymo tik priėmęs nutartį dėl veiklos tyrimo pradėjimo. Atsižvelgiant į tai, gali praeiti tam tikras laiko tarpas, per kurį žalos mastas turi galimybę dar padidėti, todėl veiksminga pažeistos teisės gynyba pareiškėjams tampa sudėtinga ar net neįmanoma.

## 2.5. Ekspertizės skyrimas

Bylose dėl juridinio asmens veiklos tyrimo ekspertų dalyvavimas būtinas. Ekspertų statusas šios kategorijos bylose itin svarbus, kadangi būtent jų pateiktomis išvadomis siekiama atsakyti į ieškiniu iškeltus klausimus, reikalaujančius specialiųjų žinių. Netinkama juridinio asmens veikla įrodinėjama pasitelkiant ekspertų ataskaitas ir rekomendacijas, kaip ypatingus įrodymus, tačiau tai išankstinės galios teismui neturi. Tik gavęs ekspertų išvadas teismas pradeda bylos dėl juridinio asmens veiklos tyrimo nagrinėjimą iš esmės.<sup>95</sup>

Ekspertų paskyrimo tvarka numatyta LR CK 2.127 str., kurio 1 d. įtvirtina teismo kompetenciją ekspertu paskirti bet kurį nepriklausomą asmenį, turintį reikiamą kvalifikaciją atlikti juridinio asmens veiklos tyrimą ir pateikti rašytinę ataskaitą dėl netinkamos veiklos bei parengti rekomendacijas dėl LR CK 2.131 str. numatytų poveikio priemonių taikymo.<sup>96</sup> Taigi teismas ekspertą laiko tinkamu, jei toks asmuo turi reikalingus kvalifikacijos įrodymus juridinio asmens veiklos tyrimui atlikti. Kaip nurodo R. Greičius, įstatymas nepateikia kriterijų, apibrėžiančių ekspertų nepriklausomumo ir kvalifikacijos reikalavimus, „o tai ypač svarbu siekiant išvengti piktnaudžiavimo teise, juridinio asmens veiklos tyrimo instituto efektyvumui ir fiduciarinių pareigų pažeidimo prevencijai“.<sup>97</sup>

Pritartina išsakyti pozicijai, kadangi analizuojant įstatymines nuostatas, pastebėtina, kad palikimas teismui spręsti dėl konkrečių asmenų skyrimo ekspertizei atlikti įveda tam tikros neapibrėžties. Eksperto pagrindinė užduotis atlikus veiklos tyrimą, kaip ir jo metu, yra išsamių ir nešališkų išvadų pateikimas teismui. Tačiau aiškių kvalifikacijos reikalavimų, keliamų ekspertams, nebuvimas gali sąlygoti, neišsamią, netinkamą ir nekvalifikuotą ekspertizę. Nors ekspertas ir neturi teisinio suinteresuotumo bylos baigtimi, aiškių kriterijų dėl ekspertų

<sup>95</sup> Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje S.A.V. ir E.G. v. UAB „Fotoakis“ (bylos Nr. 2-1117/2010).

<sup>96</sup> LR CK 2.127 str. 2 d.

<sup>97</sup> Greičius R. Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos // ten pat, P.240-241.

nepriklausomumo neapibrėžtumas, sudaro sąlygas ataskaitų patikimumo, korektiškumo ir atsakomybės spragoms atsirasti.

Teismas, priėmęs nutartį dėl juridinio asmens veiklos tyrimo, turi pareigą prieš skiriant ekspertus pasiūlyti šalims susitarti dėl konkrečių ekspertų paskyrimo, nustatant tam tikrą laikotarpį nuo nutarties įsiteisėjimo dienos. Apibendrinant teismų praktiką analizuojamu klausimu, pastebėtina, kad teismai praktiškai visada nurodo 20 dienų terminą nuo nutarties įsiteisėjimo dienos, kurį laiko pakankamu šalims dėl ekspertų susitarti. Jei nei viena iš bylos šalių per teismo nustatytą terminą ekspertų sąrašo nepateikia, teismas neturi pagrindo palikti ieškinio nenagrinėto, tačiau gali skirti papildomą terminą arba, jei teismo įpareigojimai nėra vykdomi, taikyti procesinio pobūdžio sankcijas, numatytas CPK 95 str.<sup>98</sup>

Jei šalys dėl konkrečių ekspertų susitaria, teismas skiria šalių pasirinktus ekspertus, turinčius reikiamą kvalifikaciją juridinio asmens veiklos tyrimui atlikti. Reikalingą ekspertų skaičių nustato teismas, atsižvelgdamas į juridinio asmens veiklos tyrimo mastą.<sup>99</sup> Jeigu šalims dėl ekspertų nepavyko susitarti, teismas juos skiria savo nuožiūra iš šalių pateikto siūlomų ekspertų sąrašo. Kiekviena šalis sąrašė privalo nurodyti ne mažiau kaip dešimt ekspertų ir taip pat turi teisę išbraukti iš kitos šalies pasiūlyto ekspertų sąrašo penkis ekspertus, nenurodant priežasčių bei pareikšti nuomonę apie likusius.<sup>100</sup> Akcentuotina, jog „įstatymas nesuteikia teismui teisės civiliniame ginče savo nuožiūra pasirinkti ekspertus, kurių šalys nesiūlė“.<sup>101</sup> Jei teismas priima sprendimą ekspertų neskirti, tai reiškia, kad atmeta ir šalių pareiškimą pradėti veiklos tyrimą juridiniam asmeniui.

Ekspertams LR CK suteikia pakankamai plačias teises įgyvendinant priskirtas funkcijas. 2.128 str. numatytos svarbiausios – juridinio asmens dokumentų bei turto tikrinimas, teisė apklausti juridinio asmens dalyvius, organų narius ir darbuotojus. Pagal tą pačią normą apklausiami gali būti ir asmenys, kurie tiriamuoju laikotarpiu buvo juridinio asmens nariai, organų nariai ar darbuotojai. Ekspertas atlikdamas veiklos tyrimą turi teisę tikrinti ir susipažinti su visais juridinio asmens dokumentais, taip pat, esant poreikiui, teismas gali suteikti teisę atlikti veiklos tyrimą ir dėl kitų juridinių asmenų bei teisę gauti dokumentus ir informaciją iš atitinkamų valstybės institucijų.<sup>102</sup>

Ekspertams keliamas užduotis ir veiklos tyrimo apimtis nustato suinteresuotų asmenų ieškinio pagrindu įvardinta netinkama juridinio asmens veikla. Šią poziciją pagrindžia LAT

<sup>98</sup> Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2011 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje L.V. v. UAB „Prie ežero“ (bylos Nr. 2-2180/2011).

<sup>99</sup> LR CK 2.127 str. 3 d.

<sup>100</sup> LR CK 2.127 str. 2 d.

<sup>101</sup> Ten pat.

<sup>102</sup> Bartkus G., *et al.* Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras // ten pat, P.252.

byloje Nr. 3K-3-299/2010, sutikdamas su bylos pareiškėjų argumentais, toje dalyje, kad „ginčo nagrinėjimo ribas apibrėžia ieškovo (pareiškėjo) pareikšto reikalavimo apimtis, t.y. ginčo dalykas ir faktinis pagrindas“, taip pat juridinio asmens veiklos tyrimo bylose nei „CPK nei CK nesuteikta teisės teismui peržengti pareiškėjo nustatytas ginčo ribas“.<sup>103</sup> Tai rodo, kad teismas, formuluoja užduotis ekspertams toje apimtyje, kurią nurodė pareiškėjas savo kreipimėsi į juridinį asmenį ikiteisminio ginčo nagrinėjimo tvarka ar procesiniuose dokumentuose.

Veiklos tyrimo bylose teismo jurisdikcijos ribojimas ieškovo pareikšto ieškinio pagrindo apimtyje nepaneigia teismo galimybės pasirinkti tiriamojo laikotarpio ribas. Tą patvirtina Apeliacinis teismas byloje, kurioje kilo ginčas dėl juridinio asmens veiklos tiriamojo laikotarpio apibrėžties. Ieškovas, kreipdamasis į teismą nurodė prašomą iširti konkretų laikotarpį. Tuo tarpu atsakovas kreipėsi į teismą išaiškinimo, už kokį laikotarpį bus atliekamas bendrovės veiklos tyrimas, kadangi, atsakovo nuomone, tyrimas galimas tik už laikotarpį nuo jo tapimo akcininku momento. Teismas byloje pasisakė, kad CK veiklos tyrimą reglamentuojančios teisės normos neįtvirtina tiriamojo laikotarpio ribų, todėl teismas veiklos tyrimo pradžios nesiejo su akcininko teisių įgijimu. Teismas taip pat nurodė, kad tiriamojo laikotarpio ribas byloje apibrėžė ieškovo pateikto pareiškimo faktinis pagrindas, kuriuo ieškovai grindžia savo materialinį teisinį reikalavimą, o ne tapimo akcininku momentas.<sup>104</sup>

Teismas, skyręs veiklos tyrimą juridiniam asmeniui, atsižvelgdamas į konkrečias bylos aplinkybes, gali ekspertams pavesti atsakyti suformuluodamas tokius klausimus: ar tam tikru nurodytu laikotarpiu bendrovės vadovas veikė tinkamai bei laikėsi LR CK 2.87 str. ir bendrovės įstatuose numatytų pareigų?; Ar tam tikru nurodytu laikotarpiu bendrovė sudarė sandorių ar atliko veiksmus, kurie prieštarauja jos veiklos tikslui, numatytam įstatuose?; Ar tam tikru nurodytu laikotarpiu bendrovei ar jos akcininkams buvo padaryta žala dėl bendrovės vadovo veiksmų?; Pagaliau, ar tam tikru nurodytu laikotarpiu bendrovės veikla buvo tinkama?.<sup>105</sup> Ekspertai, pasitelkdami kompetenciją, įvertina ir apibendrina tyrimo medžiagą, užfiksuodami rezultatus išvadose.

Dar vienas ypatumas, sukeltantis neaiškumą, yra ekspertų darbo trukmė, tiriant juridinio asmens veiklą, kuri nėra reglamentuota. Įstatymų leidėjas nėra įtvirtinęs, per kiek laiko ekspertas privalo pateikti teismui surašytą išvadą. Nors ir būdamas aktyvus juridinio asmens veiklos tyrimo bylose, teismas iš esmės nekontroliuoja pačios ekspertinio tyrimo eigos trukmės, o tik

<sup>103</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Ad Locum“ akcininkas V. A. v. UAB „Ad Locum“ direktorius A. Č. (bylos Nr. 3K-3-299/2010).

<sup>103</sup> Ten pat.

<sup>104</sup> Lietuvos apeliacinio Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Laumė“ v. UAB „Tauras“ (bylos Nr. 2-227-1/2007).

<sup>105</sup> Lietuvos apeliacinio Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. spalio 1 d. nutartis civilinėje byloje S.A.V. ir E.G. v. UAB „Fotoakis“ (bylos Nr. 2A-776-/2013).



reikalauja iš veiklos tyrimą atliekančių ekspertų baigus tyrimą pateikti tam tikras išvadas ir rekomendacijas dėl priemonių taikymo. Teismo paskirti ekspertai atlikdami juridinio asmens veiklos tyrimą, veikia savo kompetencijos ribose, teismo praktiškai nevadovaujami. Tokiu būdu ekspertui galimai piktnaudžiaujant teise, veiklos tyrimas niekaip negali būti nei efektyvus, nei ekonomiškai. Kas iš esmės gali apsunkinti ir ilgam sutrikdyti bendrovės veiklą, taip pat dar labiau pakenkiant dalyvių interesams.

Pagal CPK 89 str. 3 d. ekspertų darbas apmokamas LR CK nustatyta tvarka, ten pat nustatytos ir ekspertų darbo apmokėjimo sąlygos. Apie savo atliekamo darbo užmokestį bei išlaidų, susijusių su atliekamu darbu, atlyginimą, ekspertai teismui privalo pranešti šiam priėmus nutartį dėl ekspertų skyrimo.<sup>106</sup> Teismui su ekspertų pateiktu atlyginimo ir išlaidų dydžiu sutikus, pareiškėjas yra įpareigotas sumokėti septyniasdešimt procentų reikalaujamos sumos, pervedant į teismo nurodytą depozitinę sąskaitą. Šis reglamentavimas apsunkina mažumos juridinio asmens dalyvių galimybes siekiant veiklos tyrimo, kadangi pareiškėjas yra įpareigotas teismo nustatytą ekspertizės išlaidų sumą įmokėti iš anksto, kas smulkiąjam akcininkui gali būti didelė finansinė našta.

LAT sprenddamas ginčą dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo nurodė, kad LR CK 2.129 str. įtvirtintas ekspertų darbo apmokėjimas nepaneigia bendrųjų išlaidų paskirstymo taisyklių, nurodytų CPK 91 str. 5 d., todėl sumos, teismo išmokėtos už ekspertų darbą, priteisiamos iš šalies, kurios nenaudai sprendimas priimtas arba iš šalių atsižvelgiant atitinkamai į patenkintų ir atmestų reikalavimų dydį.

Pagal LR CK 2.129 str. teismas turi teisę palikti ieškinį nenagrinėtą, jei pareiškėjas nesumoka teismo nurodytos sumos į specialiąją teismo sąskaitą. Tokiu būdu, vadovaujantis minėto straipsnio antrąja dalimi, kitos bylos šalys turi teisę į teismo išlaidų atlyginimą.

Ekspertų pateiktos išvados ir rekomendacijos dėl poveikio priemonių taikymo yra svarstomos atskirame teismo posėdyje. Teismas, vadovaujantis LR CK 2.130 str. normomis, yra įpareigotas, gavęs ekspertų išvadas, jas išplatinti bylos šalims ir jų atstovams. Ekspertų išvadas teismas privalo išsiųsti ir valstybės institucijoms, jei veiklos tyrimas buvo atliekamas, dėl tokios juridinio asmens veiklos, kurios priežiūrą atlieka valstybės institucijos.<sup>107</sup> Asmenys, kurių įstatymas nenurodo, su ekspertų išvadamis gali susipažinti tik leidus teismui.

LAT ne kartą formuojamoje praktikoje yra pabrėžęs, kad ekspertų pateiktos ataskaitos teismo neįpareigoja, sprendimą teismas priima savarankiškai, įvertinęs ekspertų išvadas ir kitus byloje surinktus įrodymus. Tai leidžia teismui įvertinti ne tik bendrovės, kuriai buvo taikytas

---

<sup>106</sup> Bartkus G., *et al.* Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras // ten pat, P.252.

<sup>107</sup> Bartkus G., *et al.* Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras // ten pat, P.253.

veiklos tyrimas rezultatus, bet ir jų priežastis.<sup>108</sup> Teismo sprendimas, kuriame konstatuojama juridinio asmens netinkama veikla, yra pagrindu taikyti poveikio priemonės juridiniam asmeniui. Detaliau priverstinio poveikio priemonės ir jų taikymo mechanizmas nagrinėjamas kitame poskyryje.

## 2.6. Teismo taikomos poveikio priemonės

Teismas yra itin aktyvus juridinio asmens veiklos tyrimo bylose. Kadangi šios kategorijos bylose svarbus elementas yra viešojo intereso apsauga, teismo vaidmuo nėra tik formalus. Teismas, siekdamas užkirsti kelią piktnaudžiavimui juridinio asmens dalyvių interesais, gali skirti atitinkamą sankciją – priverstinio poveikio priemonę. Šios priemonės yra taikomos tiek juridinio asmens valdymo organų nariams, tiek juridiniam asmeniui, teismui konstatavus, kad minėtų subjektų veikla yra netinkama.

Kaip nurodo LAT, priverstinio poveikio priemonių taikymas yra ne arbitražo, o tik teismo kompetencija, įvertinus LR CK 2.131 įtvirtintų priemonių poveikį ne tik juridinio asmens veiklos tyrimo šalims, bet ir tretiesiems asmenims.<sup>109</sup> Tokiu būdu suponuojama išskirtinė teismo vaidmens svarba sprendžiant bylas, susijusias su juridinio asmens veiklos tyrimu.

Aktyvus teismo vaidmuo pasireiškia teismui suteiktais įgaliojimais spręsti dėl konkrečių poveikio priemonių taikymo. Tai nurodoma ir LAT išvadoje, jog „spręsdamas dėl poveikio priemonių taikymo teismas nėra saistomas pareiškime dėl juridinio asmens veiklos tyrimo suformuluotų reikalavimų“.<sup>110</sup> Dėl poveikio priemonių taikymo ir jų rūšies, remiantis LAT formuojama praktika, teismas sprendžia savo iniciatyva *ex officio*. Tai patvirtinama ir vienoje iš kasacinio teismo civilinių bylų N.V.K., I.V.K ir R.W.A. v. K. v. Bendra Lietuvos ir Vokietijos UAB „Luksora“, kur teismas pasisakė dėl keliamų sąlygų ieškovams, formuluojant tinkamą ieškinio reikalavimą pradėti juridinio asmens veiklos tyrimą. Atsakovas byloje teigė, kad ieškovas netinkamai suformulavo ieškinio dalyką papildomame ieškinyje, nenurodydamas priemonių, kurias prašo taikyti, pripažinus juridinio asmens veiklą netinkama. Atsakovas papildė savo poziciją, atkreipdamas teismo dėmesį, jog ieškovui nenurodžius, kokias priemones, numatytas LR CK jis prašo taikyti, atsakovui yra neaišku, kurių teisinių padarinių nagrinėjama byla siekia ieškovai. Atsižvelgiant į nurodytą, nėra galimybių taikos sutarčiai su ieškovu sudaryti

<sup>108</sup> Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2012 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje A.K. ir V.G. v. UAB „Veiklūnė“ ir J.K. (bylos Nr. 2A-196/2012).

<sup>109</sup> Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje N. V. K., I. V. K. ir R. W. A. v. K. v. bendra Lietuvos ir Vokietijos uždaroji akcinė bendrovė „Luksora“ ir A.L. (bylos Nr. 3K-3-353/2012).

<sup>110</sup> Ten pat.

ar ieškinio pripažinimui. Teisėjų kolegija atmetė kasatoriaus argumentus, kaip teisiškai nepagrįstus, ir konstatavo, kad įstatymų leidėjas nenumato teisinės pareigos pareiškime dėl juridinio asmens veiklos tyrimo pradėjimo nurodyti, kurias iš LR CK 2.131 straipsnyje išvardytų poveikio priemonių pareiškėjas reikalauja taikyti juridiniam asmeniui.<sup>111</sup> Tačiau tokia teismo išvada jokių būdu nepaneigia suinteresuotų asmenų teisės teismo prašyti taikyti vieną iš jų siūlomų poveikio priemonių.

Kaip pasisako LAT, „CK 2.131 straipsnyje nurodytų priverstinio poveikio priemonių taikymo klausimas teismo išsprendžiamas vėlesnėje juridinio asmens veiklos tyrimo proceso stadijoje, teismui atsižvelgus į to juridinio asmens veiklos tyrimą atlikusių ekspertų pateiktą ataskaitą, šalių ir juridinio asmens priežiūrą atliekančių valstybės institucijų nuomones“.<sup>112</sup>

LAT pažymi, kad priverstinio poveikio priemonės teismas gali taikyti ir nebaigus bylos nagrinėjimo, t.y. ekspertų ataskaitos rengimo metu. Remdamasis LR CK, teismas, nepranešęs šalims, turi teisę įpareigoti ekspertus patikrinti ne tik juridinio asmens, dėl kurio vyksta tyrimas, bet ir kitų juridinių asmenų dokumentus, apklausti jų dalyvius, kitus asmenis, siekdamas užtikrinti ekspertų darbą gali teikti nurodymus policijai.<sup>113</sup> Tuo pasireiškia teismo diskrecijos teisė spręsti ir vertinti visas aplinkybes, vykdant veiklos tyrimą, neapsiribojant tik suinteresuotų asmenų ieškinyje suformuluotų pagrindų tyrimu. Tai taip pat rodo, kad pasitelkdamas ekspertų išvadas, teismas, tokiu būdu surenka įrodymus byloje ir vėliau pats sprendžia, ar ekspertų išvadose nurodomi faktai ir nustatytos aplinkybės yra pakankami išvadai bei ar yra pagrįsti ir teisiškai reikšmingi.

Atsižvelgdamas į ekspertų jam pateiktas išvadas ir ataskaitas, teismas gali taikyti vieną iš žemiau nurodytų priverstinio poveikio priemonių, įtvirtintų LR CK 2.131 str. 1 d.:

- 1) panaikinti juridinio asmens organų sprendimus;
- 2) laikinai sustabdyti juridinio asmens valdymo organų narių įgaliojimus ar pašalinti asmenį iš valdymo organų narių;
- 3) paskirti laikinus juridinio asmens valdymo organų narius;
- 4) leisti nevykdyti tam tikrų steigimo dokumentų nuostatų;
- 5) įpareigoti pakeisti tam tikras steigimo dokumentų nuostatas;
- 6) laikinai perduoti juridinio asmens organo nario balsavimo teisę kitam asmeniui;
- 7) įpareigoti juridinį asmenį atlikti tam tikrus veiksmus ar jų neatlikti;
- 8) likviduoti juridinį asmenį ir paskirti likvidatorių.

---

<sup>111</sup> Ten pat.

<sup>112</sup> Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje N. V. K., I. V. K. ir R. W. A. v. K. v. bendra Lietuvos ir Vokietijos uždaroji akcinė bendrovė „Luksora“ ir A.L. (bylos Nr. 3K-3-353/2012).

<sup>113</sup> Ten pat.

Tai baigtinis sąrašas taikytinų priemonių juridinio asmens veiklos tyrimo byloje, kuris negali būti aiškinamas plečiamai. Poveikio priemonės taikomos laikantis proporcingumo principo, atsižvelgiant į ekspertų išvadose pateiktus rezultatus. Ekspertams išvadoje nurodžius, kad juridinio asmens veikla tinkama, teismas išnagrinėjęs bylą iš esmės konstatuoja, kad juridinio asmens veikla yra tinkama ir poveikio priemonių netaiko.

LR CK 2.131 str. 1 d. 1 p. įtvirtinta poveikio priemonė – juridinio asmens organų sprendimų panaikinimas, teismų taikoma itin retai. Pagal LR CK 2.131 str. 3 d. toks ieškinys teismo gali būti atmetamas, vadovaujantis įtvirtinta norma, kurioje nurodyta, kad suėjus ieškinio senaties terminui sprendimas dėl juridinio asmens valdymo organų sprendimo panaikinimo negali būti priimtas.

Apibendrinant teismų praktiką, galima teigti, jog dažnai ieškovai ieškiniuose prašo teismo taikyti LR CK 2.131 str. 1 d. 2 p. įtvirtintą priemonę – laikino juridinio asmens valdymo organų narių įgaliojimų sustabdymą ar asmens pašalinimą iš valdymo organų narių, taip pat užtikrinant laikiną įmonės valdymą. LAT byloje „Ad Locum“ akcininkas V.A. v. „Ad Locum“ direktorius A.Č., pripažino direktoriaus netinkamą veiklą, akivaizdžiai pažeidus LR CK 2.86-2.87 str. nuostatas. Teismas, priimdamas sprendimą dėl LR CK 2.131 str. 1 d. priemonių taikymo, nurodė, kad, atsižvelgiant į akcininkų turimų balsų skaičių, bendrovės visuotinis akcininkų susirinkimas gali būti nepajėgus nuspręsti dėl svarbių klausimų, dėl to vienintele efektyvia priemone laikytina laikinas bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo nario A.Č. balsavimo teisės perdavimas ieškovui V.A.<sup>114</sup>

Kategoriškiausia iš LR CK įtvirtintų priemonių yra įmonės likvidavimas, paskiriant likvidatorių, kuri yra *ultima ratio* priemonė ir esti veikiau išimtis, nei realiai taikomas instrumentas. Ši priemonė skirta taikyti kaip teisinė sankcija priverstinai likviduojant teisėtai įsteigtą juridinį asmenį, nustačius jo veiklos priešingumą įstatymams. Tačiau teismas nėra išreiškęs aiškios pozicijos už kokių konkrečių principų pažeidimą ši priemonė galėtų būti taikoma. Teismo sprendimas dėl juridinio asmens likvidavimo negali būti priimtas, jei tai prieštarautų kitų juridinio asmens dalyvių ar darbuotojų, ar viešajam interesui. Likvidavimas kaip poveikio priemonė labiau panaši į baudžiamąją sankciją, nei civilinę teisinę priemonę. LR CK nuostatą pakartoja ir teismas, kad siekiant viešųjų interesų apsaugos juridinio asmens dalyviams siekiant likviduoti juridinį asmenį LR CK 2.131 str. 1 d. 8 p. pagrindu skirti likvidatorių gali būti neleidžiama.<sup>115</sup> Kaip rodo teismų praktika, per laikotarpį, nuo veiklos tyrimo instituto įtvirtinimo ir įsigaliojimo LR CK, kasacinės instancijos teismas kol kas nėra

<sup>114</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Ad Locum“ akcininkas V. A. v. UAB „Ad Locum“ direktorius A. Č., (bylos Nr. 3K-3-299/2010).

<sup>115</sup> Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. spalio 1 d. nutartis civilinėje byloje S.A.V. ir E.G. v. UAB „Fotoakis“ (bylos Nr. 2A-776-/2013).

priėmęs nė vieno sprendimo byloje skiriant sankciją – juridinio asmens likvidavimą. Tokia teismo pozicija, galėtų būti paaiškinama, teismo suinteresuotumu išlaikyti juridinį asmenį, kaip civilinių teisinių santykių dalyvį, kurio tolesnis ūkinės – komercinės veiklos vykdymas būtų labiau naudingas, nei likvidavimas.

Kartu būtina atskirti LR CK 2.131 str. 1 d. įtvirtintas poveikio priemones juridiniam asmeniui nuo Lietuvos baudžiamajame kodekse juridiniams asmenims įtvirtintų bausmių ar baudžiamojo poveikio priemonių. LR CK poveikio priemonės taip pat taikomos kaip sankcijos, tačiau skirtingai nei baudžiamojoje teisėje, juridinio asmens veiklos tyrimo tikslas yra labiau prevencinis nei nubaudimo. Priemonių taikymas yra orientuotas į juridinio asmens neigiamos veiklos politikos keitimą pozityvia ir tinkama bei siekiant išvengti tiesiogiai ar netiesiogiai padaromų dar žalingesnių pasekmių jo dalyviams.

Taigi jei ekspertai savo išvadose pateikia, kad juridinio asmens ir jo valdymo organų narių veikla buvo priešinga bendrovės ir akcininkų interesams, teismas išnagrinėjęs bylą, konstatuoja, kad juridinio asmens veikla yra netinkama ir dėl to juridinio asmens dalyviai patyrė žalą, teismas taiko vieną iš aukščiau nurodytų poveikio priemonių. Teismas apie priimtą sprendimą privalo nedelsiant pranešti registro įstaigai – juridinių asmenų registrai. Būtina pažymėti, kad teismo sprendimas įsigalioja ne nuo įregistravimo registre momento, o nuo LR CPK nustatyto sprendimo įsiteisėjimo momento. Apie sprendimo įsiteisėjimą privalu pranešti juridinių asmenų registrai.<sup>116</sup>

Išskirtinis teismo sprendimų bylose dėl juridinio asmens veiklos tyrimo elementas – prejudicialumas. Teismo ištirti įrodymai bei įsiteisėjusiu sprendimu konstatuotos ir įvertintos aplinkybės, bylose dėl juridinio asmens veiklos tyrimo pagal CPK 182 str. 2 p. turi prejudicinę reikšmę ir yra neginčijami faktai nagrinėjant bylas dėl žalos atlyginimo.

Apibendrinant pabrėžtina itin plati teismo diskrecija dėl tam tikrų priemonių taikymo. Šalių ieškininiame pareiškime pareikštas prašymas teismo neįpareigoja. Poveikio priemones teismas taiko bei jas paskiria procesiniu sprendimu savarankiškai, atsižvelgdamas į visas bylos aplinkybes ir tik atlikus juridinio asmens veiklos tyrimą, įvertinęs ekspertų išvadas ir rekomendacijas.

---

<sup>116</sup> Bartkus G., *et al.* Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras // ten pat, P.254.

### 3. JURIDINIO ASMENS VEIKLOS TYRIMO INSTITUTAS KAIP IŠSKIRTINIS SMULKIŪJŲ AKCININKŲ TEISIŲ APSAUGOS IR GYNIMO MECHANIZMAS

Vienas iš teisinių būdų smulkiesiems akcininkams kontroliuoti įmonę ir jos veiklą – teisė į juridinio asmens veiklos tyrimą, kuri laikoma smulkiųjų akcininkų teise bei dar žinoma kaip „*engiamos mažumos instrumentas*, anglosaksų teisingumo teisės instrumentas (*equitable remedy*)”.<sup>117</sup> Sprendžiant iš teismui paduodamų ieškinių skaičiaus, akcininkai šia įstatymų leidėjo suteikta teise gana aktyviai naudojasi. Tačiau, kiek egzistuojantis juridinio asmens veiklos tyrimo teisinis reguliavimas yra pakankamas, kylančioms problemoms mažumos akcininkų interesų apsaugos srityje spręsti, yra šio skyriaus diskursas.

#### 3.1. Juridinių asmenų veiklos tyrimo instituto reikšmė efektyviai svarbiausių smulkiųjų akcininkų teisių apsaugai Lietuvos teisėje

Kaip jau buvo akcentuota darbo įvade, šiame skyriuje dėmesys skiriamas veiklos tyrimui, kaip vienai iš smulkiųjų akcininkų apsaugos ir gynimo teisinių priemonių, tiriant bendrą reglamentavimo padėtį Lietuvoje. Kadangi kasdienį juridinio asmens valdymą jo dalyviai (akcininkai) patiki valdymo organams, ypatingą reikšmę įgyja juridinio asmens atstovavimas, nes pats juridinis asmuo negali tiesiogiai įgyvendinti jam įstatymo suteiktų teisių ir pareigų. Juridinis asmuo veikia pagal įstatymus ir steigimo dokumentuose suformuotus veiklos tikslus, savo teisinį subjektiškumą realizuodamas per vienasmenį ar kolegialų valdymo organą. Bendrovės valdymo organų pagrindinė paskirtis užtikrinti nešališką visų akcininkų, įskaitant smulkiuosius, atstovavimą bendrovėje. Tačiau praktikoje juridinio asmens dalyvių tikslai ir interesai gali ir nesutapti su juridinio asmens ar jo valdymo organų tikslais bei interesais, pastariesiems piktnaudžiaujant suteiktomis galiomis, neužtikrinant pagrįstų akcininkų lūkesčių dėl nuolatinio nuosavybės augimo ir kt. Ypač apsunkinta juridinio asmens mažumos dalyvių padėtis ir galimybės daryti įtaką įmonės veiklai ir valdymo organų sprendimams. Tuo tarpu dominuojantis akcininkas dar gali efektyviai veikti per akcininkų susirinkimo jam suteiktas

---

<sup>117</sup> Makaraitytė G. Smulkiųjų akcininkų teisių gynimas (2) Teisė nuginčyti (panaikinti) visuotinio akcininkų susirinkimo daugumos sprendimus // *Juristas*. 2006, Nr. 11. P.30.

galias.<sup>118</sup> Smulkiojo akcininko teisės ir teisėti interesai nukenčia dėl reikalavimo teisės į informaciją ribotos apimties, ribotos galimybės balsuoti VAS, pagaliau ir dėl pačių akcininkų skirtingo kompetencijos lygio spręsti dėl juridinio asmens veiklos.

Teisė į juridinio asmens veiklos tyrimą, tai viena iš neturtinių akcininko teisių, tačiau tokia teisė yra apribota įstatymo ir nėra visų mažumos akcininkų teisė. Įstatymų leidėjas nurodo, kad teisė į juridinio asmens veiklos tyrimą turi galimybę įgyvendinti subjektai valdantys akcijų, kurių nominali vertė ne mažesnė nei 1/10 įstatinio kapitalo. Tai santykinai aukšta kapitalo valdymo riba, apsunkinanti teisių įgyvendinimą ypač smulkiems akcininkams. Šis įstatyminis slenkstis gali būti sumažintas numatant tai bendrovės įstatuose ar akcininkų sutartyse padarant šią teisinę priemonę prieinamesnę. Kita vertus, pakankamai aukštas nuosavybės teise valdomo kapitalo dalies įstatyminis reikalavimas gali būti paaiškintas siekiu išvengti ypač smulkių akcininkų piktnaudžiavimo įstatymo suteikta teise ir juridinio asmens veiklos sutrikdymo nepagrįstomis ar mažareikšmėmis pretenzijomis.

Sutinkant, kad teisinių santykių dalyviu gali būti tik nurodytą kapitalo ribą pasiekę asmenys, teisiškai būtina identifikuoti, kurie asmenys laikytini smulkiaisiais (mažumos) akcininkais. Smulkiojo akcininko samprata tiek teisės aktuose, tiek doktrinoje nėra aiškiai ir vienareikšmiškai nustatyta. Vis dėlto, atskiriant smulkiojo ir stambiojo akcininko kategorijas, pagal LR CK ir ABĮ, galima spręsti, kad smulkiuoju akcininku laikytinas toks akcininkas ar jų grupė, kurie valdo ne daugiau kaip 1/10, 1/5 ar 1/2 dalį viso bendrovės įstatinio kapitalo. Kaip vienas iš galimų atskyrimo kriterijų yra ir kitų akcininkų turimų akcijų dalies bendrame kapitale įvertinimas. Vadovaujantis LR CK<sup>119</sup>, tiek ABĮ,<sup>120</sup> asmuo tampa akcininku, kai įsigyja bendrovės akcijų ir kai jo vardu yra atidaryta vertybinių popierių sąskaita. Taigi ne mažiau svarbi sąlyga, jog akcijos savininku, galinčiu įgyvendinti savo nuosavybės teisę, tampama nuo įrašo vertybinių popierių sąskaitoje atsiradimo momento. Tokiu reguliavimu siekiama užfiksuoti naujojo akcininko nuosavybės teisės į akcijas faktą.<sup>121</sup> Tą ne kartą patvirtina ir teismai. Vienoje iš LAT bylų kilo ginčas dėl turtinių ir neturtinių teisių apimties, asmens, įsigijusio 10 proc. uždarnosios akcinės bendrovės nematerialiųjų akcijų, tačiau neatlikusio įrašo akcijų perleidėjo ir įgijėjo asmeninėse vertybinių popierių sąskaitose apie akcijų perleidimą. Kasacinis teismas, pasisakydamas dėl nuosavybės teisės į akcijas perėjimo momento bei aiškindamas LR CK 1.101

---

<sup>118</sup> Tikniūtė, A. The nature of investigation proceedings of legal entity under the civil code of Lithuania // ten pat, P.540.

<sup>119</sup> LR CK 1.101 str. 10 d.

<sup>120</sup> Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios. 2000, Nr. 64-1914. 43 str. 2 d.

<sup>121</sup> Čepas A., Mačernytė-Panomariovienė, Kiršienė J. ir kt. Europos Sąjungos ir kitų šalių patirties verslo perdavimo srityje analizė: mokslo tyrimas, V., 2005. P. 91 // <http://www.teise.org/data/1verslas-analize.pdf>; prisijungimo laikas: 2014-02-25.

str. 10 d. nuostatą, konstatavo, kad perleistos „nematerialiosios akcijos pagal sandorį, nuosavybės teisės į akcijas įgijimo pagrindas yra sandoris, o momentas, nuo kurio įgijėjas įgyja nuosavybės teisę į jas, yra įrašų akcijas perleidžiančio asmens ir jas įgyjančio asmens akcijų sąskaitose įrašymas.“<sup>122</sup> Tokiu būdu asmuo netapęs akcininku netampa ir subjektu, galinčiu kreiptis dėl juridinio asmens veiklos tyrimo.

Labiau apibendrintą juridinio asmens dalyvio apibrėžimą pateikia LR CK 2.45 str., pagal kurį tai asmuo, kuris turi nuosavybės teisę į juridinio asmens turtą, arba asmuo, kuris nors ir neišsaugo nuosavybės teisių į juridinio asmens turtą, bet įgyja prievolinių teisių ir (ar) pareigų, susijusių su juridiniu asmeniu. Akcininkas, būdamas akcijų savininkas, kartu yra ir juridinio asmens dalyvis. Akcijų turėjimas nuosavybės teise suteikia jų savininkui (fiziniam ar juridiniam) tam tikrų turtinių ir neturtinių teisių. „<...> Akcijos teisinė prigimtis lemia teisinių santykių, kylančių iš akcijų apyvartos, dualizmą – teisių į akciją ir iš akcijos egzistavimą“.<sup>123</sup> Juridinio asmens dalyvio teisių apimtis bei įtaka įmokėtam turtui juridiniame asmenyje tiesiogiai priklauso tik nuo turimų akcijų skaičiaus. Pagal LR CK 1.102 str. akcija patvirtina jos turėtojui šias turtines teises: dalyvauti valdant įmonę, taip pat, jeigu įstatymai nenustato ko kita, teisę gauti akcinės įmonės pelno dalį dividendais ir teisę į dalį įmonės turto, likusio po jos likvidavimo. Akcininko teisės kartu įtvirtina ir bendrovės pareigą šias teises realizuoti. Pažymėtina, jog LR CK nenustato baigtinio akcijų turėtojo teisių sąrašo, paliekant platesnio reglamentavimo teisę kitiems įstatymams.

Kita labai svarbi akcininkų teisių dalis – neturtinės teisės, kurių pažeidimas turi tiesioginės įtakos akcininko turtinėms teisėms. Kaip viena iš neturtinių akcininko teisių, turinti tam tikrų panašumų į juridinio asmens veiklos tyrimą, buvo įtvirtinta iki 2004 m. galiojusios ABĮ redakcijos 60 str. 3 d. – teisė sudaryti sutartį su audito įmone bendrovės veiklai ir dokumentams patikrinti. Pagal tuo metu aktualų ABĮ, veiklos auditą galėjo inicijuoti akcininkas ar jų grupė sudarydami sutartį su pasirinkta audito įmone. Akcininkui kilus įtarimų dėl valdymo organų piktnaudžiavimo, auditas galėjo būti vykdomas bet kuriuo metu. Atliekant auditą galėjo būti tikrinami bendrovės veiklos bei apskaitos dokumentai, nustatinėjama, ar nėra nemokumo ar tyčinio bankroto požymių, ar nėra švaistomas bendrovės turtas bei sudaromi nuostolingi sandoriai, nepažeidžiamos akcininkų teisės ir kt.<sup>124</sup> Tačiau įstatymas taip pat įtvirtino, jog audito išlaidas apmoka sutartį su audito įmone sudarę akcininkai, todėl smulkieji akcininkai šią teisę

<sup>122</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje V.G. v. antstolis V.Č., suinteresuoti asmenys UAB „Statega“, R.G. (bylos Nr. 3K-3-549/2010); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje T.I. v. UAB „Afalitos laivų menedžmentas“ (bylos Nr. 3K-3-384/2013).

<sup>123</sup> Kirsienė J. Akcininko nuosavybės teisės įgyvendinimo problemos // Jurisprudencija. 2002, Nr. 28(20). P.91.

<sup>124</sup> Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 64-1914. 2000-08-11 Nr.68 (atitaisymas).



įgyvendindavo itin retai. Esminis veiklos tyrimo ir ABĮ gyvavusios normos skirtumas tas, kad LR CK numato imperatyvią veiklos tyrimo inicijavimo tvarką, ištisą tyrimo mechanizmą, o pačiai tyrimo procedūrai vadovauja teismas. Veiklos tyrimas tai ne tik išsamus, kompleksiškas auditas, bet kartu ir civilinė teisminė procedūra, tokiu būdu užtikrinant šalių ir viešąjį interesus. Be to, ekspertams atlikus tyrimą ir pateikus teismui išvadas, remiantis gautais rezultatais teismas priimdamas sprendimą gali taikyti priverstinio poveikio priemones. Juridinio asmens veiklos tyrimo rezultatai reikšmingi ne tik pačių akcininkų, bet ir bendrovės, jos valdymo organų bei trečiųjų asmenų interesams.

Svarbiausios neturtinės akcininko teisės yra teisė į informaciją, teisė dalyvauti VAS ir jame balsuoti. Kaip rodo praktika, šios smulkiojo steigėjo teisės ir teisėti interesai yra pažeidžiami dažniausiai. Atkreiptinas dėmesys į naujausius ABĮ 18 str. 1 d. pakeitimus, kuriais įstatymų leidėjas labiau išplėtė akcininkų ratą, kuriems tapo prieinama visa bendrovės informacija, todėl su visais bendrovės dokumentais gali susipažinti akcininkai, **turintys 1/2 ir daugiau** [išskirta aut.] akcijų.<sup>125</sup> Tai išsprendžia daug be išeities tapusių ginčų, kurių kildavo lygiaverčiams akcininkams prieš įstatymo pakeitimus. Paradoksalu, tačiau praktikoje dažna situacija, kai bendrovėje du po 1/2 nominalios vertės akcijų valdantys akcininkai, tam tikra prasme abu buvo mažumos akcininkai, su ribota teise į informaciją. Akcininkų, turinčių mažiau nei 1/2 balsų, teisė į informaciją palikta ribota. Pagal ABĮ šie dalyviai turi galimybę susipažinti su: bendrovės įstatais, metine finansine atskaitomybe, veiklos ataskaitomis, auditoriaus išvadomis bei ataskaitomis, visuotiniais akcininkų susirinkimo protokolais ar kitais dokumentais, kuriais įforminti visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimai, stebėtojų tarybos pasiūlymais ar atsiliepimais visuotiniams akcininkų susirinkimams, akcininkų sąrašu ir kt. Šiai informacijai nėra keliamas konfidencialumo reikalavimas. Kadangi galimybė disponuoti informacija, visų pirma, yra glaudžiai susijusi su akcininko nuosavybės teisės įgyvendinimu, ji yra minimali būtina žinoti informacija. Daugeliu atvejų ši išvardinta informacija prieinama viešai, yra bendro pobūdžio ir nebūtinai išsamiai atskleidžia tikrąją bendrovės padėtį.

Teisės į juridinio asmens veiklos tyrimą ir teisės į informaciją ryšys yra labai glaudus.<sup>126</sup> Neturėdamas galimybės įgyvendinti šios teisės akcininkas neturi galimybės daryti įtakos bendrovės valdymui, spręsti dėl jos veiklos bei priimti svarbių investicinių sprendimų. Juridinio asmens veiklos tyrimas inicijuojamas, esant suinteresuotų asmenų pagrįstai abejonei dėl valdymo organų priimtų sprendimų teisėtumo, dėl tinkamos, sąžiningos, atitinkančios bendrovės tikslus

---

<sup>125</sup> Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 18 straipsnio pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios, 2013-07-13, Nr. 75-3765.

<sup>126</sup> Makaraitytė G. Smulkiųjų akcininkų teisių gynimas (1) Ar pakankamai smulkiuosius akcininkus gina Lietuvos įstatymai // Juristas. 2006, Nr. 10. P.7.

valdymo organų narių veiklos, o tai „<...> akivaizdžiai priklauso nuo nepakankamo informacijos skaidrumo ir jos kiekio suteikimo akcininkams”.<sup>127</sup>

Nepaisant to, dalyvaudami įstatiniame kapitale, akcininkai nori žinoti realią bendrovės situaciją. Smulkieji akcininkai nevaldydami svarbios informacijos, yra pakankamai nutolę nuo priimamų sprendimų bendrovėje ir neturi galimybės kontroliuoti kasdienių valdymo organų veiksmų, jų sudaromų sandorių ir kt. Visa tai dažnai praktikoje kelia tam tikrų sunkumų koordinuojant veiksmus tarp valdymo organų ir smulkiųjų akcininkų. Dažnas atvejis, kai pažeidžiant įstatymines nuostatas, smulkiesiems steigėjams apskritai nėra tinkamai pranešama apie įvyksiantį VAS, kuriame, pavyzdžiui, bus svarstomas klausimas dėl įstatinio kapitalo didinimo bendrovėje. Kiti autoriai seniai nurodo, jog pastebimas akcininkų įtakos bendrovės valdymui mažėjimo įteisinimas, o tą patvirtina LR CK 2.81 str. nuostata, kuri teigia, kad akcininkų susirinkimas jau nebėra valdymo organas. Todėl ryški valdymo funkcijų nuo kapitalo nuosavybės atsiskyrimo tendencija, kai „akcininkų nuosavybės teisė tampa „tik juridine abstrakcija, o ne realybe“.<sup>128</sup>

Pagrindinė akcininkų galia bendrovės veiklos laikotarpiu yra susijusi tik su VAS teise, teikiant pasiūlymus VAS metu, balsuojant, skiriant, atleidžiant iš pareigų bendrovės valdymo organų narius ir tokiu būdu darant įtaką jų sprendimams. Tačiau įstatymų leidėjas, siekdamas užtikrinti proporcingumo ir lygiateisiškumo principų taikymą, nustatė minimalią turimų akcijų ribą tam tikriems veiksams bendrovėje inicijuoti bei informacijai gauti. Juridinio asmens dalyvių nelygus finansinių investicijų svoris suformuoja skirtingas galimybes daryti įtaką bendrovės ir valdymo organų veiklai. Todėl smulkiųjų akcininkų teisė operatyviai gauti ar gauti pakankamą informaciją apie bendrovę labai ribota. Smulkiųjų steigėjų įtaka tampa labai menka, o dažniau smulkieji akcininkai apskritai neturi jokio poveikio bendrovės svarbiausiems sprendimams bei neturi galimybės realizuoti savo neturtinių teisių, paneigiant jų interesus.

Kaip ir stambieji, smulkieji investuotojai yra suinteresuoti ekonominės naudos gavimu iš bendrovės veiklos bei tinkamu ir tikslingu juridiniam asmeniui patikėto turto valdymu. Tačiau dažnai mažumos akcininkų reikšmingi interesai, nors ir konkrečiai apibrėžti įstatymuose, yra pažeidžiami bendrovės valdymo organų. Ypač, jei kontroliuojantis akcininkas ir valdymo organas yra tas pats asmuo arba jei valdymo organas yra priklausomas nuo jį išrinkusių akcininkų, kas suteikia jam galią daryti lemiamą įtaką bendrovės veiklai. Stambieji akcininkai VAS dažnai piktnaudžiauja turimomis galiomis, nulemdami tik sau naudingus sprendimus, nepaisydami smulkiųjų akcininkų interesų. Tokioje situacijoje reikalinga veiksminga teisių ir

---

<sup>127</sup> Ten pat.

<sup>128</sup> Cit.pagal.: Fourastie J., et Lalef A. *Relution I'Quest.* – Paris, 1967. P. 107. (Kiršienė J. Akcininko nuosavybės teisės įgyvendinimo problemos // *Jurisprudencija.* 2002, Nr. 28(20). 87-95. P.93).

teisėtų mažumos interesų apsaugos forma. Todėl kaip vieną iš mechanizmų akcininkų interesams ginti įstatymų leidėjas įtvirtina juridinio asmens veiklos tyrimą.

Nors civiliniai teisiniai santykiai yra paremti laisvos valios principu, A. Tikniūtė teigia, kad juridinio asmens veiklos tyrimas yra imperatyvi akcininko teisė ir ji akcininkų valia negali būti atšaukta.<sup>129</sup> Tokia akcininko teisė „expressis verbis CK nepasakyta <...>, tačiau normų formuluotės, nenumatančios išimčių, bei normų, skirtų viešojo intereso gynimui, gausa, pagrindžia prielaidą, kad teisė inicijuoti juridinio asmens veiklos tyrimą yra imperatyvi“.<sup>130</sup> Manytina, jog tokia išvada teisinga, pagrindžiant tuo, kad įstatymo leidėjo nenumatymas normose sąlygų ir išimčių neatsitiktinis. Šio instituto ypatumas pasireiškia tuo, kad esminis jo tikslas – lygių juridinio asmens dalyvių teisių užtikrinimas, kurio dalyviai savo susitarimu negali riboti ar panaikinti. Įstatymas teismui taip pat sukuria plačias galimybes naudotis savo lemiama įtaka viešųjų interesų gynimui. Tokiu būdu juridinio asmens veiklos tyrimas veikia kaip tam tikras smulkiųjų akcininkų interesų saugiklis. Šių normų imperatyvų reguliavimą patvirtina ir susiklosčiusi praktika. LAT pasisako, kad LR CK 2.126 str. 1 d. nuostatos yra imperatyvios, o sutartyse tarp šalių negali būti įtvirtintų sąlygų imperatyviųjų teisės normų netaikyti.<sup>131</sup> Taigi juridinio asmens dalyviams į akcininkų sutartį įtraukus nuostatas, kurios prieštarauja įstatyminiam imperatyvui, tokios sutartys tampa niekinėmis arba gali būti pripažintos negaliojančiomis.

Apibendrinant juridinio asmens veiklos tyrimą, kaip smulkiųjų akcininkų gynimo priemonę bei įvertinant kitų teisinių priemonių, skirtų smulkiųjų akcininkų teisių gynybai kontekste, galima teigti, kad juridinio asmens veiklos tyrimas smulkiesiems akcininkams bendrovės veiklos laikotarpiu tampa tam tikra įtakos priemone, kurią akcininkų mažuma gali panaudoti valdymo organų neteisėtiems sprendimams patikrinti ir paneigti. Todėl teigtina, jog juridinio asmens veiklos tyrimas, kaip teisminė priemonė, užkerta kelią valdymo organų piktnaudžiavimui, todėl šį institutą galima vadinti smulkiųjų akcininkų gynimo priemone.

Juridinio asmens veiklos tyrimas susijęs su smulkiojo akcininko teisės į informaciją realizavimu, tačiau, manytina, kad gali būti išskirtas į atskirą neturtinių akcininko teisių kategoriją. Kadangi tai papildomas realus saugiklis smulkiųjų akcininkų interesams, kuris leidžia patikrinti bendrai įmonės veiklos strategijai priešingus valdymo organų, jų narių sprendimus.

---

<sup>129</sup> Tikniūtė, A. The nature of investigation proceedings of legal entity under the civil code of Lithuania // ten pat, P.540.

<sup>130</sup> Ten pat.

<sup>131</sup> Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje N. V. K., I. V. K. ir R. W. A. v. K. v. bendra Lietuvos ir Vokietijos uždaroji akcinė bendrovė „Luksora“ ir A. L. (bylos Nr. 3K-3-353/2012).

Tačiau įžvelgtini ir tam tikri šio teisinio mechanizmo, kaip smulkiojo akcininko gynimo priemonės, trūkumai. Kasacinės instancijos teismas savo sprendime pasisako, kad suinteresuotas asmuo ieškininiame pareiškime dėl veiklos tyrimo privalo pagrįsti nurodomą netinkamą veiklą ar nesąžiningą pareigų atlikimą.<sup>132</sup> Teismas įvertinęs ieškovo nurodytas aplinkybes sprendžia dėl jų pakankamo pagrindo pradėti ar nepradėti veiklos tyrimą. Tokiu būdu smulkiąjam akcininkui, neturinčiam pakankamai konkrečios informacijos, praktiškai yra sudėtinga pateikti pagrįstų konkrečių argumentų dėl ieškinio pagrindą sudarančių objektyvių aplinkybių buvimo. Įrodinėjimo našta, dėl aplinkybių, kuriomis remiamasi kaip savo reikalavimų pagrindu, perkeliama smulkiąjam akcininkui. Toks teismo reikalavimas įrodyti, kad netinkamas veikimas pakankamai tikėtinas ir veiklos tyrimas jį atskleis, smulkiąjam akcininkui dėl nedisponavimo informacija gali būti sunkiai įvykdomas ar net apskritai užkirsti kelią šią teisę įgyvendinti.

### **3.2 Juridinio asmens veiklos tyrimas kaip smulkiųjų akcininkų gynimo priemonė Nyderlandų teisėje bei jo reglamentavimo ir taikymo ypatumai**

Kadangi Lietuvos civilinėje teisėje juridinio asmens veiklos tyrimo reguliavimas paremtas Nyderlandų modeliu, sutinkama daug šio instituto teisinio reguliavimo panašumų, tačiau nagrinėjant, pastebėtina, kad tam tikros veiklos tyrimo įgyvendinimo sąlygos šiose valstybėse skiriasi.

Pagrindinės nuostatos reglamentuojančios juridinio asmens veiklos tyrimą Nyderlandų teisėje, išdėstytos NLD CK Antrosios knygos, 2.8.2. skyriaus – Juridinio asmens veiklos tyrimas, 2.344-2.359 straipsniuose. Pagal NLD CK 2.345 str. 1 d. specifiniai įgaliojimai bylose dėl juridinio asmens veiklos tyrimo suteikti Amsterdamo apeliacinio teismo Įmonių rūmams (oland. – *ondernemingskamer*), (toliau – Įmonių rūmai). Įmonių rūmai, specializuota apeliacinio teismo institucija su išskirtine jurisdikcija byloms, susijusioms su juridinio asmens veiklos tyrimu, tuo ji yra unikali visoje Europos Sąjungoje.<sup>133</sup> Visi pareiškimai dėl juridinio asmens veiklos tyrimo pirmąją instanciją nagrinėjami tik Apeliacinio teismo Įmonių rūmuose.

---

<sup>132</sup> Ten pat.

<sup>133</sup> Borius Y. Dutch Unfair Prejudice and Collective claim Proceedings. Hocker Advocaten, The Netherlands. P.2. // <http://hocker.nl/uploads/files/Publication/Paper%20IBA%20Istanbul%20session.pdf>; prisijungimo laikas: 2014-02-24.

Tai turi teigiamos įtakos bylų nagrinėjimo spartai bei vienodos teismų praktikos formavimuisi.<sup>134</sup> Atkreiptinas dėmesys, kad ne visi Apeliacinio teismo kolegijos nariai yra kvalifikuoti teisininkai, bylas dėl veiklos tyrimo nagrinėja ir finansų specialistai bei verslo srityje dirbę asmenys.<sup>135</sup> Įmonių rūmų sprendimas kasacine tvarka dar gali būti skundžiamas Nyderlandų Aukščiausiajam Teismui (oland. – Hoge Raad).<sup>136</sup>

Juridinio asmens veiklos tyrimo institutui Nyderlanduose keliamas dvilypis tikslas, t.y. atkurti teisiniai padėčiai tarp ginčo šalių bei kaip tam tikra priemonė išsiaiškinti tinkamos veiklos pažeidimams ir užkirsti jiems kelią. Pagrindinė juridinio asmens veiklos tyrimo instituto įtvirtinimo prielaida Nyderlanduose, buvo tikslas sukurti tam tikrą priemonę informacijai apie bendrovės veiklą gauti, visų pirma orientuojantis į bendrovės, o ne atskirų akcininkų interesus.<sup>137</sup> Įsigaliojus NLD CK, nuo 1971 m., juridinio asmens veiklos tyrimas tapo vienu iš svarbiausių, jei ne pats svarbiausias smulkiųjų akcininkų interesų apsaugos šaltinių.<sup>138</sup> Tam turėjo įtakos teismui suteikti platūs įgaliojimai taikyti įvairias priemones veiklos tyrimo proceso metu.<sup>139</sup>

Juridinio asmens veiklos tyrimas Nyderlanduose yra visų pirma mažumos akcininkų teisė.<sup>140</sup> Toks išskirtinis dėmesys smulkiųjų akcininkų interesų apsaugai atsispindi ir teismų praktikoje. Viena didžiausių šios kategorijos bylų Nyderlanduose, Akcininkų asociacija (Vereniging van Effectenbezitters, VEB) ir suinteresuota šalis Amerikos pensijų fondas COPERA v. Koninklijke Ahold N.V. svarbi tuo, kad joje buvo pripažinta smulkiųjų akcininkų, nors ir neatitinkančių įstatyminių subjektams keliamų reikalavimų, galimybė savarankiškai prisijungti prie veiklos tyrimo bylos kaip suinteresuotai šaliai. Tokiu būdu smulkusis akcininkas,

---

<sup>134</sup> Willems M.A.L.M., Koetsier P.J.B. Reinforcement of Minority Shareholder's Position in the Right of Inquiry. IBA Legal Practice Division. Negligence and damages committee Newsletter. 2005. P.21 // <http://www.kvdl.nl/wp-content/uploads/2013/01/Peter-Koetsier-Reinforcement-of-Minority-Shareholders-Position-in-the-Right-of-Inquire.pdf>; prisijungimo laikas 2014-02-24.

<sup>135</sup> Timmerman L., Doorman A. Rights of minority shareholders in the Netherlands. A report written for the XVI th World Congress of the International Academy of Comparative Law. P. 12 // <http://rechten.eldoc.ub.rug.nl/FILES/root/Algemeen/Recht9/2005/rightsminority/minorityshh.pdf>; prisijungimo laikas: 2014-01-20.

<sup>136</sup> Amsterdamo apeliacinio teismo puslapis internete // <http://www.rechtspraak.nl/Pages/Foutpagina.aspx>; prisijungimo laikas: 2014-01-20.

<sup>137</sup> Jitta M.J., Berkhout D.F., Madden M. Netherlands. Litigation and Dispute Resolution First Edition. Global Legal Group. P.215 // <http://www.stibbe.com/upload/1d37db60138092193b50468b.pdf>; prisijungimo laikas: 2014-01-21.

<sup>138</sup> Willems M.A.L.M., Koetsier P.J.B. Reinforcement of Minority Shareholder's Position in the Right of Inquiry // ten pat, 134. P.54.

<sup>139</sup> Ten pat, P.56.

<sup>140</sup> Tuijtel M.M. The Dutch Inquiry Proceedings: A Unique Instrument for Minority Protection from a Comparative Law Perspective. European Company Law, Vol. 2. No. 3 (2005) P.90 // <https://www.recht.nl/vakliteratuur/familierecht/artikel/53331/the-dutch-inquiry-proceedings-a-unique-instrument-for-minority-protection-from-a-comparative-law-perspective/>; prisijungimo laikas: 2014-01-04.

su kurio teisėtais interesais yra susijusi nagrinėjama veiklos tyrimo byla, kartu su pareiškėju ir bendrove, turi teisę teisme pateikti savarankiškus reikalavimus.<sup>141</sup>

Veiklos tyrimas, kaip smulkiųjų akcininkų teisių gynimo priemonė, pirmiausia yra skirta akcininkų nuosavybės teisėms apsaugoti. Svarbų sprendimą mažumos akcininkų interesams 1999 m. Įmonių rūmai priėmė prabangos prekių gamintojo „Gucci“ byloje. Teismas sprendė, kad NLD antrosios knygos, aštuntojo skyriaus nuostatos reiškia tai, jog stambusis bendrovės akcininkas turėtų atsižvelgti ne tik į savo, bet ir į pačios bendrovės bei smulkiųjų akcininkų interesus.<sup>142</sup>

Nyderlandų teisės doktrina vieningos mažumos akcininko sampratos nepateikia. Kaip ir Lietuvoje, NLD CK 2:346 str. numato tam tikrus minimalaus kapitalo valdymo nuosavybes teise slenkščius, kurie suteikia teisę kreiptis su ieškiniu dėl veiklos tyrimo pradėjimo. Tokia teisė įstatymo suteikta vienam ar daugiau akcininkų, kurių vieno ar bendrai valdomų akcijų vertė sudaro ne mažiau kaip 1/10 įstatinio kapitalo, ar akcininkui valdančiam ne mažiau kaip 225 tūkstančių eurų nominalios vertės akcijų. Reikalavimai kapitalui gali būti ir mažesni, jei tai yra numatyta įmonės įstatuose. Didelėse bendrovėse akcininkas privalo nuosavybės teise turėti ne mažiau kaip 1 proc., arba 20 milijonų eurų nominalios vertės akcijų.<sup>143</sup> Be to, gindamas viešąjį interesą kreiptis į teismą dėl veiklos tyrimo pagal NLD CK turi teisę ir Apeliacinio teismo generalinis advokatas (oland. *Advokaat – Generaal*), kurio vaidmuo veiklos tyrimo procese yra panašus į prokuroro. Jam suteikiami gana platūs įgaliojimai inicijuojant veiklos tyrimą ir rengiant pareiškimą. Vadovaujantis NLD CK 2:345 str. 2 d., generalinis advokatas turi teisę, pasitelkęs vieną ar kelis ekspertus surinkti informaciją apie juridinį asmenį reikalingą tyrimui, o juridinis asmuo privalo prašomą informaciją ir dokumentus pateikti, nors sankcijos už informacijos nepateikimą ir nebendradarbiavimą įstatymas ir nenumato.<sup>144</sup> Nyderlandų teisinėje sistemoje juridinio asmens veiklos tyrimas gali būti inicijuojamas Bendrovėms, kurios išskiriamos į atviro tipo ribotos atsakomybės akcines bendroves (oland. – *Naamloze vennootschap*) ir uždaro tipo ribotos atsakomybės akcines bendroves (oland. – *Besloten vennootschapp*). Tai nėra Lietuvos teisės reguliuojamų bendrovių absoliutus atitikmuo, tačiau jų veikimo principai yra panašūs.

---

<sup>141</sup> Willems M.A.L.M., Koetsier P.J.B. Reinforcement of Minority Shareholder's Position in the Right of Inquiry // *ten pat*, 134. P.23.

<sup>142</sup> Cit.op. Enterprise Chamber 3 March 1999, JOR 1999, 87 (Gucci I). (Electronic journal of Comparative Law., vol. 14.3. December 2010.P.10.) // [http://www.ejcl.org/143/art143-17.pdf?origin=publication\\_detail](http://www.ejcl.org/143/art143-17.pdf?origin=publication_detail); prisijungimo laikas: 2014-02-26.

<sup>143</sup> Borius Y. Dutch Unfair Prejudice and Collective claim Proceedings. Hocker Advocaten, The Netherlands // *ten pat*, 133. P.2.

<sup>144</sup> Willems M.A.L.M., Koetsier P.J.B. Reinforcement of Minority Shareholder's Position in the Right of Inquiry // *ten pat*, 134. P.58.

Nyderlandų teisėje juridinio asmens veiklos tyrimo išskirtinumas tas, kad be nurodytų subjektų teisę kreiptis dėl veiklos tyrimo 2:347 str. įtvirtinta ir profesinei sąjungai. Profesinė sąjunga turi atitikti tam tikras sąlygas, t.y. profesinės sąjungos pagrindinis veiklos tikslas atstovauti juridinio asmens darbuotojų interesams, kuriam inicijuojamas veiklos tyrimas, ar to ekonominio sektoriaus darbuotojams, kurie yra profesinės sąjungos nariai. Nuo 2012 m. birželio 12 d. Aukštieji rūmai patvirtino tam tikrus NLD CK pakeitimus juridinio asmens veiklos tyrimo reguliavime (įsigaliojo nuo 2013 m. sausio 1 d.), kuriuo išplėstas subjektų ratas turinčių teisę inicijuoti veiklos tyrimą. Papildomai teisė inicijuoti veiklos tyrimą suteikta pačiai bendrovei bei iškėlus bankroto bylą bankroto administratoriui.<sup>145</sup> Tuo tarpu LR CK išvardintiems subjektams galimybės inicijuoti veiklos tyrimą nenumato.

Papildomo lankstumo šiai teisinei priemonei suteikia tas ypatumas, kad inicijuojant veiklos tyrimą teismui yra pateikiamas pareiškimas, o ne ieškinys.<sup>146</sup> Žvelgiant lyginamuoju aspektu, kaip ir LR CK, NLD CK 2:345 str. numato, kad juridinio asmens veiklos tyrimo objektu yra netinkama juridinio asmens veikla, kuri teismo sprendimu, atsižvelgiant į aplinkybes, gali būti tiriamą tiek visa, tiek jos dalis, pasirenkant tiriamąjį laikotarpį. Netinkama juridinio asmens ar jo valdymo organų narių veikla, suprantama kaip veikla, prieštaraujanti įstatymams ir bendrovės įstatams, veikimas priešingai bendrovės interesams. Pavyzdžiui, akivaizdžiai per maža valdymo organų sudaryto sandorio kaina bei faktas, kad valdyba nesuteikė pakankamai informacijos apie pagrindines sandorio sąlygas bei nepateikė įrodymų, kad derybų metu šalims dėl didesnės kainos nepavyko susitarti.<sup>147</sup>

Juridinio asmens veiklos tyrimas galimas tik tuomet, kai yra pagrįstų priežasčių abejoti juridinio asmens valdymo ar priežiūros organų veiklos tinkamumu. Tokiomis priežastimis gali būti bendrovės patirti nuostoliai, neišmokami dividendai, asmenų veiksmai, priešingi bendrovės įstatams, bendrovėje nėra veikiančios darbo tarybos, bendrovės teikiama informacija akcininkams yra neišsami, nepakankamai yra atsižvelgiama į mažumos bendrovės akcininkų interesus, vadovai yra veikiami interesų konflikto, stebėtojų taryba netinkamai vykdo savo funkcijas bei nevaldoma tapusi bendrovės veikla dėl tarpusavyje konfliktuojančių kelių bendrovės organų.<sup>148</sup> L. Timmerman ir A. Doorman nurodo ir kitus specialiuosius pagrindus veiklos tyrimui pradėti, kurie gali būti išskiriami į tris kategorijas: veikla ignoruojant įstatymines

---

<sup>145</sup> HVG Corporate/ M&A Update. December, 2012 //

[http://www.hollandlaw.nl/Publication/vwLUAssets/Corporate\\_MA\\_Update\\_-\\_December\\_2012\\_-\\_EN/\\$FILE/HVG\\_Corporate\\_MA\\_Update\\_December\\_2012\\_EN.pdf](http://www.hollandlaw.nl/Publication/vwLUAssets/Corporate_MA_Update_-_December_2012_-_EN/$FILE/HVG_Corporate_MA_Update_December_2012_EN.pdf); prisijungimo laikas: 2014-02-25.

<sup>146</sup> Borius Y. Dutch Unfair Prejudice and Collective claim Proceedings. Hocker Advocaten, The Netherlands // ten pat, 133. P.3.

<sup>147</sup> Timmerman L., Doorman A. Rights of minority shareholders in the Netherlands // ten pat, 135. P.39.

<sup>148</sup> Willems M.A.L.M., Koetsier P.J.B. Reinforcement of Minority Shareholder's Position in the Right of Inquiry // ten pat, 134. P.22.

nuostatas ar bendrovės įstatus, kuriose įtvirtinta smulkiųjų ar kitų akcininkų apsauga; Daugumos ir mažumos akcininkų ginčai paralyžiuojantys bendrovės veiklą; Nepakankamas ar neteisingos informacijos teikimas smulkiesiems ir kitiems akcininkams.<sup>149</sup>

**Veiklos tyrimo etapai.** Tiek LR CK, tiek NLD CK 2:349 str. yra įtvirtinta nuostata dėl ikiteisminės ginčo nagrinėjimo tvarkos laikymosi. NLD CK minėto straipsnio 1 d. įtvirtina, jog pareiškėjas neturi teisės pasinaudoti savo *locus standi*, jei prieš tai jis raštu nesikreipė į bendrovės valdymo ar priežiūros organus, pareikšdamas pagrįstas abejones dėl veiklos tinkamumo bei nuroydamas pakankamą laikotarpį netinkamai veiklai pašalinti.<sup>150</sup> Esminis skirtumas tarp šių nuostatų lyginamose valstybėse yra tas, jog Lietuvoje reikalavimas pasinaudoti šia nuostata ir kreiptis raštu į bendrovę yra imperatyvus. Pareiškėjui šios privalomos nuostatos tinkamai nesilaikant ieškininis pareiškimas teisme gali būti nepriimamas. Tuo tarpu Nyderlandų teisėje šis reikalavimas vertinamas gana rezervuotai. Kaip nurodo Maeijer, Bendrovių rūmai NLD CK 2:349 str. 1 d. nuostatas taiko atsižvelgdami į konkrečias bylos aplinkybes.<sup>151</sup> Kiti autoriai teigia, jog Bendrovių rūmai paprastai atlidžiai vertina ikiteisminės tvarkos, dėl raštiško kreipimosi į bendrovę nesilaikymo.<sup>152</sup>

Juridinio asmens veiklos tyrimas Nyderlanduose yra sąlyginai išskiriamas į du pagrindinius etapus.<sup>153</sup> Tai pakankamai savarankiški nuosekliai pereinantys, veiklos tyrimo etapai turintys apibrėžtus tikslus ir paskirtį. Pirmajame veiklos tyrimo etape Bendrovių rūmai skiria veiklos tyrimą, jei nustato, kad egzistuoja pakankamas pagrindas veiklos tyrimo procedūrai pradėti ir ieškovo prašymu gali taikyti laikinąsias apsaugos priemones.

Nagrinėjant detaliau, NLD CK 2:349 a, suteikia teisę suinteresuotiems asmenims prašyti teismo nedelsiant taikyti laikinąsias apsaugos priemones, kai yra aiškių netinkamos veiklos požymių, ar yra reali grėsmė žalai artimiausioje ateityje atsirasti. Nyderlandų teisėje laikinųjų apsaugos priemonių taikymas veiklos tyrimo procese turi išimtinį pobūdį. Jis pasireiškia tuo, jog skirtingai nei Lietuvos teisiniame reguliavime, Nyderlanduose laikinosios apsaugos priemonės teismo gali būti taikomos bet kuriuo veiklos tyrimo momentu, teismui dar nepriėmus nutarties dėl veiklos tyrimo, kai reikia greito teismo įsikišimo, siekiant užkirsti kelią didesnės žalos padarymui. Dažnai galimybė pasinaudoti laikinosiomis apsaugos priemonėmis yra bene pagrindinė, ar net vienintelė, priežastis, dėl kurios akcininkai siekia inicijuoti veiklos

<sup>149</sup> Timmerman L., Doorman A. Rights of minority shareholders in the Netherlands // ten pat, 135. P.64.

<sup>150</sup> Ten pat, P.59.

<sup>151</sup> Cit.op. Asser-Maeijer, 2-III, no. 525. (Timmerman L., Doorman A. Rights of minority shareholders in the Netherlands) // ten pat, 135. P.59.

<sup>152</sup> Willems M.A.L.M., Koetsier P.J.B. Reinforcement of Minority Shareholder's Position in the Right of Inquiry // ten pat, 134. P.22.

<sup>153</sup> Timmerman L., Doorman A. Rights of minority shareholders in the Netherlands // ten pat, 135. P.59.



tyrimą.<sup>154</sup> Tuo tarpu Lietuvos teismai laikinąsias apsaugos priemones, tokias kaip laikinojo administratoriaus paskyrimas, gali taikyti tik gavę neigiamas atsakovui ekspertų išvadas, konstatavus netinkamą veiklą. Visais atvejais laikinosios apsaugos priemonės teismo taikomos tik esant pagrindui daryti išvadą, kad ieškovų nurodomoms aplinkybėms pasitvirtinus, netinkama veikla bus konstatuota.

Priėmus nutartį dėl veiklos tyrimo pradėjimo Bendrovių rūmai pirmajame procesiniame etape taip pat skiria nepriklausomus ekspertus veiklos tyrimui atlikti. Ekspertai, atlikę tyrimą, Bendrovių rūmams pateikia išvadas.<sup>155</sup>

Remiantis gautais ekspertizės rezultatais pereinama į kitą veiklos tyrimo stadiją – antrąjį etapą, kuriame pateikiamas galutinis teismo sprendimas ir taikomos poveikio priemonės. Jei ekspertai savo pateiktoje ataskaitoje teismui konstatuoja buvus netinkamą veiklą, teismas, atsižvelgęs į ekspertų išvadas, taiko vieną iš poveikio priemonių numatytų NLD CK 2:356 str. Be to, teismas, priimdamas sprendimą, turi galimybę remtis liudytojų parodymais.

Dar vienas juridinio asmens veiklos tyrimo reglamentavimo ypatumas Nyderlandų teisėje tas, kad suinteresuota šalis, inicijavusi veiklos tyrimą, atsižvelgdama į ekspertų išvadas, turi galimybę apsispręsti, ar nori tęsti tyrimo procedūrą ir kokios poveikio priemonės konkrečioje situacijoje, ieškovo nuomone, būtų tinkamos taikyti.<sup>156</sup> Tuo tarpu LR CK tokios galimybės nenumato, sprendimas dėl poveikio priemonių taikymo yra tik teismo kompetencija, atsižvelgiant į ekspertų išvadas ir konkrečias bylos aplinkybes.

Lietuvos ir Nyderlandų teisės aktuose įtvirtintos poveikio priemonės beveik identiškos, išskyrus tam tikrus ypatumus. Teismas turi plačią diskreciją vadovaudamasis NLD CK taikyti vieną ar kelias poveikio priemones. Viena iš tokių priemonių, kurios LR CK nereglementuoja yra NLD CK 2:356 str. e) p. įtvirtintas laikinas akcijų perdavimas administratoriui. Tuo tarpu LR CK ypatumas tas, kad, 2.131 str. atitinkamai 6 ir 7 d. papildomai įtvirtintos tokios poveikio priemonės, kaip juridinio asmens organo balsavimo teisės laikinas perdavimas kitam asmeniui bei įpareigojimas juridiniam asmeniui atlikti tam tikrus veiksmus ar jų neatlikti. Nyderlandų Aukščiausiasis teismas yra pasisakęs, jog konstatavęs netinkamą veiklą teismas nebūtinai privalo taikyti priverstinio poveikio priemones. Tokiu būdu ieškovui suteikiama galimybė tik reikalauti

---

<sup>154</sup> De Neree B., Jongepier W., Deckers M. et al. Shareholder Disputes // <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=85a27b9d-d9af-4af1-80e6-5d618310a6e6>; prisijungimo laikas: 2014-02-23.

<sup>155</sup> Ten pat.

<sup>156</sup> Tuijtel M.M. The Dutch Inquiry Proceedings: a Unique Instrument for Minority Protection from a Comparative Law Perspective // ten pat, 140. P.90.

deklaratyvaus sprendimo, dėl netinkamos veiklos konstatavimo, tačiau neprašant taikyti poveikio priemonių.<sup>157</sup>

Dar vienas Nyderlandų teisinio reglamentavimo ypatumas tas, kad išlaidas, susijusias su ekspertų darbu vykdant veiklos tyrimą, dalinai ar visa apimtimi apmoka bendrovė, kurioje toks veiklos tyrimas atliekamas, jei pripažįstama, kad akcininkų iškeltos abejonės veiklos tinkamumu pasitvirtino iš dalies ar visiškai.<sup>158</sup> Tai ypač svarbi nuostata smulkiesiems akcininkams bei, manytina, tokiu būdu juridinio asmens veiklos tyrimas smulkiesiems akcininkams tampa pakankamai lengvai prieinama, mažos rizikos ir efektyvia priemone.

Atkreiptinas dėmesys, kad juridinio asmens veiklos tyrimo nuostatos NLD CK taip pat nereglamentuoja žalos atlyginimo juridinio asmens veiklos tyrimo bylose. Žalos atlyginimo klausimas gali būti sprendžiamas atskiroje civilinėje byloje, pasitelkiant ekspertų pateiktas ataskaitas bei Įmonių rūmų išvadą veiklos tyrimo byloje, tačiau galutinio teismo sprendimo kitoje byloje pasitelkti instrumentai nenulemia.<sup>159</sup>

Nyderlandų teismų praktikoje ir doktrinoje taip pat pripažįstama, kad ginčo santykis dėl juridinio asmens veiklos tyrimo yra nearbitruotinas ir priklauso ginčų kategorijai, kuriuos nagrinėja tik teismas. Vadinasi, tiek Lietuvos, tiek Nyderlandų teisės požiūriu pripažįstama išskirtinė teismo kompetencija šios kategorijos bylose.

Apibendrinant juridinio asmens veiklos tyrimo teisinį reglamentavimą Nyderlandų teisėje, galima teigti, kad tiek analizuotoje valstybėje, tiek Lietuvoje jie labai panašūs. Nyderlandų juridinio asmens veiklos tyrimo teisinis institutas iš esmės skirtas smulkiųjų (ne mažiau 1/10, ar 225000 Eur, arba lygiaverčių akcininkų, valdančių po 1/2 bendrovės akcijų) teisių apsaugai ir gynimui. Šio instituto teisinis reguliavimas Nyderlandų jurisdikcijoje, kaip ir Lietuvoje, yra imperatyvus, kas reiškia viešojo intereso apsaugos dominavimą šios kategorijos bylose bei plačią teismo diskreciją.

Tačiau išskirtini ir tam tikri esminiai skirtumai. Skirtingai nuo bendrosios kompetencijos teismų Lietuvoje, nagrinėjančių bylas dėl veiklos tyrimo, pastebėtinas didelis specializuotų teismų privalumas, tuo šio instituto taikymas unikalus Nyderlanduose. Neabejotina, kad teismui, grįstam teisėjų specializacija, besigilinančiam į konkrečią siaurą sritį, tai leidžia labiau įsigilinti į šalių ginčą ir procesą padaryti daug operatyvesnį ir kokybiškesnį, užtikrinant tinkamą pareiškėjo teisių gynybą. Tokiu būdu veiklos tyrimo teisinis reguliavimas Nyderlanduose stipriau orientuotas į platesnį ir operatyvesnį akcininko teisių gynimą.

---

<sup>157</sup> Timmerman L., Doorman A. Rights of The Minority Shareholders in The Netherlands, vol. 6.4 Electronic Journal of Comparative Law, (December 2002) // <http://www.ejcl.org/64/art64-12.html>; prisijungimo laikas: 2014-02-25.

<sup>158</sup> Jitta M.J., Berkhout D.F. Madden M. Netherlands. Litigation and Dispute Resolution // ten pat, 137. P.218.

<sup>159</sup> Ten pat, P.217.

Vadovaujantis NLD CK Nyderlanduose yra labiau išplėstas subjektų ratas turinčių iniciatyvos teisę dėl veiklos tyrimo pradėjimo.

Be to, skirtingai nei Lietuvos teisiniame reguliavime, ypač smulkiems akcininkams, neatitinkantiems įstatyminių subjektams keliamų reikalavimų, suteikta galimybė imtis iniciatyvos ir savarankiškai įsitraukti į procesą veiklos tyrimo bylose suinteresuotais asmenimis.

Ekspertizės išlaidų paskirstymas/kompensavimas yra itin palankus ieškovui, kai tuo tarpu pagal Lietuvos teisinį reguliavimą ekspertizės ir su ja susijusių išlaidų padengimas smulkiajam akcininkui gali būti didele finansine našta, o veiklos tyrimas sunkiai įgyvendinama įstatymo suteikta teisė. Vadovaujantis LR CPK 93 str. bylinėjimosi išlaidos paskirstomos tik išsprendus ginčą iš esmės ir proporcingai ieškovų patenkintų atmestų reikalavimų daliai.

## IŠVADOS

Magistriniame darbe iškelta tikslą – nustatyti juridinio asmens veiklos tyrimo reglamentavimo ir taikymo ypatumus, šio instituto vietą Lietuvos civilinėje teisėje, identifikuoti ir išanalizuoti esmines juridinio asmens veiklos tyrimo instituto teisinio reglamentavimo ir taikymo problemas, susijusias su smulkiųjų akcininkų teisių gynyba, sprendžiant uždavinius, pasiekti pavyko. Iškelta hipotezė pasitvirtino – juridinio asmens veiklos tyrimas yra veiksminga smulkiųjų akcininkų teisių ir teisėtų interesų gynimo priemonė.

Apibendrinant tyrimo rezultatus pateikiamos šios išvados:

1. Juridinio asmens veiklos tyrimas yra civilinis teisinis mechanizmas – specialusis juridinio asmens veiklos auditas. Veiklos tyrimas galimas suinteresuotiems asmenims, įtvirtintiems įstatyme, pagrįstai suabejojus juridinio asmens, valdymo organų ar jų narių veiklos tinkamumu ir tik dėl juridinio asmens valdymo ar juridinio asmens dalyvių sprendimų, susijusių su juridinio asmens valdymu. Veiklos tyrimas naudojamas tada, kai daugiau nelieka kitų veiksmingų priemonių pažeistoms juridinio asmens dalyvių teisėms ir teisėtiems interesams ginti.
2. Veiklos tyrimo bylose dominuojanti teisinė apsauga yra visuomet susijusi su viešuoju interesu, todėl ginčo santykis dėl juridinio asmens veiklos tyrimo nearbitruotinas ir yra išskirtinės teismo kompetencijos objektas.
3. Kreipimasis į teismą dėl juridinio asmens veiklos tyrimo nepaneigia suinteresuotų asmenų galimybės kreiptis į teismą, siekiant išnaudoti ir kitas civilines teises gynbos priemones. Svarbi ypatybė juridinio asmens veiklos tyrimo bylose – teismo sprendimo prejudicialumas. Ekspertų išvadoje konstatuotos aplinkybės bei kiti teismo surinkti ir patvirtinti įrodymai įsiteisėjusiu teismo sprendimu, turi įrodomosios, prejudicinės teisinės reikšmės ir negali būti ginčijami kitose bylose.
4. Juridinio asmens veiklos tyrimo institutas Lietuvoje viena iš reikšmingiausių smulkiųjų akcininkų apsaugos ir gynimo priemonių. Šios teisinės priemonės pagrindinis tikslas yra smulkiojo akcininko neturtinės teisės į informaciją realizavimas, kuri kitais būdais akcininkui būtų neprieinama ir tuo pačiu veiksmingas jo teisėtų interesų įgyvendinimas. Juridinio asmens veiklos tyrimo, kaip akcininkų teisinio instrumento, svarba pasireiškia tuo, kad smulkusis akcininkas įgyja platesnes bendrovės kontrolės galimybes. Smulkiesiems akcininkams, dėl jų užimamos padėties, tai bene vienintelė tokia teisinė priemonė juridinio asmens veiklos vykdymo laikotarpiu, išsiaiškinti tikrąją bendrovės padėtį ir apsiginti nuo valdymo organų narių piktnaudžiavimo, užkertant kelią esminiams akcininkų teisių pažeidimams. Tai papildomas

- realus saugiklis akcininkų teisėtiems interesams, kuris leidžia patikrinti bei paneigti bendrai įmonės veiklos strategijai priešingą valdymo organų, jų narių veiklą bei sprendimus. Galima teigti, kad teisė į juridinio asmens veiklos tyrimą yra viena iš neturtinių akcininko teisių, numatytų LR CK, išskirtina į atskirą neturtinių teisių kategoriją.
5. Teisė į juridinio asmens veiklos tyrimą nėra neribota. Šią teisę varžo reikalavimas akcininkui nuosavybės teise valdyti ne mažiau kaip 1/10 įstatinio kapitalo. Mažumos akcininkams, neperžengiantiems įtvirtinto kapitalo reikalavimo, įstatymas, galimybės pasinaudoti juridinio asmens veiklos tyrimo teisiniu mechanizmu, nenumato.
  6. Pastebėtinas galimas ir neigiamas juridinio asmens veiklos tyrimo procedūros aspektas smulkiesiems akcininkams, nors ir nepaneigiantis jo naudingumo, tai įrodinėjimo pareigos perkėlimas pareiškėjui. Teismas nurodo, kad pareiškimas teismui dėl veiklos tyrimo gali būti pateikiamas pagrįstai suabejojus juridinio asmens ar jo valdymo organų narių veiklos tinkamumu. Tačiau smulkiesiems akcininkams, nedisponuojantiems pakankama informacija, gali būti itin sudėtinga pateikti konkrečias aplinkybes, pagrindžiančias abejones dėl netinkamos veiklos egzistavimo. Kita vertus, tokia teismo pozicija gali būti paaiškinama ir tikslu apsaugoti bendrovę ir sąžiningus kitus juridinio asmens dalyvius nuo nepagrįstų akcininkų ieškinių dėl mažareikšmių pažeidimų, piktnaudžiaujant įstatymo suteikta teise.
  7. Atsižvelgiant į tai, kad teisės normos, reguliuojančios juridinio asmens veiklos tyrimą į LR CK perkeltos visa apimtimi iš Nyderlandų civilinio kodekso be didesnių modifikacijų, ši teisinė priemonė analizuotose valstybėse reglamentuojama panašiai, tačiau pastebėtini ir pagrindiniai skirtumai. Nyderlandų jurisdikcijoje galimybė teismui taikyti įvairias poveikio priemones įtvirtinta visose bylos dėl veiklos tyrimo procesinėse stadijose. Tuo tarpu įstatymų leidėjas Lietuvoje nenumato galimybės laikinųjų apsaugos priemonių taikymo dar iki teismo nutarties pradėti veiklos tyrimą priėmimo, kas apsunkina realią suinteresuotų subjektų turtinių interesų apsaugą. Būtent proceso sparta galėtų suteikti galimybę veiksmingiau pasiekti laikinųjų apsaugos priemonių tikslų. Todėl lyginant Nyderlandų veiklos tyrimo norminių reguliavimą laikinųjų apsaugos priemonių taikymo aspektu, galima teigti, jog pareiškėjų procesinės garantijos veiklos tyrimo bylose Nyderlanduose sustiprintos labiau ir veikia operatyviau.

Karolina Krutulytė \_\_\_\_\_

Darbo baigimo data: 2014 m. kovo 7 d., Vilnius

## LITERATŪRA

### Norminiai teisės aktai

#### *Nacionaliniai norminiai teisės aktai*

1. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios. 2000, Nr. 64-1914.
2. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 18 straipsnio pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios, 2013-07-13, Nr. 75-3765.
3. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
4. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinio proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.
5. Lietuvos Respublikos Komercinio arbitražo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 39-961.
6. Lietuvos Respublikos teismų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios. 1994, Nr. 46-851.

#### *Užsienio valstybių norminiai teisės aktai*

7. Hans C. S. Warendorf et al. The Civil Code of the Netherlands. 2009. Published by Kluwer Law International BV. The Netherlands // [http://books.google.lt/books?id=4TRXglDzUfEC&printsec=frontcover&dq=the+civil+code+of+the+netherlands&hl=lt&cd=1&redir\\_esc=y#v=onepage&q&f=false](http://books.google.lt/books?id=4TRXglDzUfEC&printsec=frontcover&dq=the+civil+code+of+the+netherlands&hl=lt&cd=1&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false);

#### *Kiti teisės aktai ir kiti dokumentai*

8. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 14, 25(1), 26, 30, 33, 34, 36, 40, 51, 56, 58, 59, 66, 69, 69(1) ir 73 straipsnių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai” // <http://www.lrkt.lt/dokumentai/1999/n911221a.htm>;
9. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo

- 19 d. redakcija), 139 straipsnio 2, 3 dalių (2000 m. rugsėjo 19 d. red.) <...>“ (bylos Nr. 35/03-11/06) // <http://www.lrkt.lt/dokumentai/2006/n060921.htm>;
10. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto išvada 2000-06-05 „Dėl Civilinio kodekso antrosios knygos „Asmenys“ projekto P-2269(2)” // [http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc\\_l?p\\_id=102246](http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=102246);

## **Specialioji literatūra**

### ***Vadovėliai, monografijos, disertacijos***

11. Bartkus G., *et al.* Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius. Justitia, 2002. p. 247-254.
12. Čiočys R. Bendrovių valdymo reglamentavimo Lietuvoje problemos: daktaro dis.soc. mokslai: teisė (01S), VU.-V., 2013.
13. Greičius R. Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007. p. 359.
14. Tidikis R. Socialinių mokslų tyrimo metodologija. Vadovėlis. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003. p. 488.

### ***Moksliniai straipsniai ir publikacijos***

15. Borius Y. Dutch Unfair Prejudice and Collective claim Proceedings. Hocker Advocaten, The Netherlands. // <http://hocker.nl/uploads/files/Publication/Paper%20IBA%20Istanbul%20session.pdf>;
16. Čepas A., Mačernytė-Panomariovienė, Kiršienė J. ir kt. Europos Sąjungos ir kitų šalių patirties verslo perdavimo srityje analizė: mokslo tyrimas, V., 2005. // <http://www.teise.org/data/1verslas-analize.pdf>;
17. De Neree B., Jongepier W., Deckers M. et al. Shareholder Disputes // <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=85a27b9d-d9af-4af1-80e6-5d618310a6e6>;
18. Electronic journal of Comparative Law., vol. 14.3. December 2010.) // [http://www.ejcl.org/143/art143-17.pdf?origin=publication\\_detail](http://www.ejcl.org/143/art143-17.pdf?origin=publication_detail);
19. HVG Corporate/ M&A Update. December, 2012 // [http://www.hollandlaw.nl/Publication/vwLUAssets/Corporate\\_MA\\_Update\\_-\\_December\\_2012\\_-\\_EN/\\$FILE/HVG\\_Corporate\\_MA\\_Update\\_December\\_2012\\_EN.pdf](http://www.hollandlaw.nl/Publication/vwLUAssets/Corporate_MA_Update_-_December_2012_-_EN/$FILE/HVG_Corporate_MA_Update_December_2012_EN.pdf);

20. Jitta M.J., Berkhout D.F. Madden M. Netherlands. Litigation and Dispute Resolution First Edition. Global Legal Group // <http://www.stibbe.com/upload/1d37db60138092193b50468b.pdf>;
21. Kirsienė J. Akcininko nuosavybės teisės įgyvendinimo problemos // Jurisprudencija. 2002, Nr. 28(20).
22. Makaraitytė G. Smulkiųjų akcininkų teisių gynimas (1) Ar pakankamai smulkiuosius akcininkus gina Lietuvos įstatymai // Juristas. 2006, Nr. 10.
23. Makaraitytė G. Smulkiųjų akcininkų teisių gynimas (2) Teisė nugincyti (panaikinti) visuotinio akcininkų susirinkimo daugumos sprendimus // Juristas. 2006, Nr. 11.
24. Meinema M. Mandatory and Non-Mandatory Rules in Dutch Corporate Law. Electronic journal of comparative law. 2002, 6.4 // <http://www.ejcl.org/64/art64-10.html>;
25. Mikelėnas V. Unification and Harmonisation of Law at the Turn of the Millenium: The Lithuanian Experience // Uniform Law Review. UNIDROIT, 2000-2, NS - Vol. V.
26. Papirtis V.; Karulaitytė – Kvainauskienė I. Kai kurie civilinių teisių gynimo ypatumai taikant prevencinį ieškinį // Jurisprudencija. 2005, Nr. 69(61).
27. Tikniūtė, A. The nature of investigation proceedings of legal entity under the Civil Code of Lithuania // Jurisprudencija. 2012, Nr. 19(2).
28. Timmerman, L.; Doorman, A. Rights of minority shareholders in the Netherlands. A Report Written for the XVI World Congress of the International Academy of Comparative Law//<http://rechten.eldoc.ub.rug.nl/FILES/root/Algemeen/Recht9/2005/rightsminority/minorityshh.pdf>;
29. Timmerman L., Doorman A. Rights of The Minority Shareholders in The Netherlands, vol. 6.4 Electronic Journal of Comparative Law, (December 2002) // <http://www.ejcl.org/64/art64-12.html>;
30. Tuijtel M.M. The Dutch Inquiry Proceedings: A Unique Instrument for Minority Protection from a Comparative Law Perspective. European Company Law, Vol. 2. No. 3 (2005) // <https://www.recht.nl/vakliteratuur/familierecht/artikel/53331/the-dutch-inquiry-proceedings-a-unique-instrument-for-minority-protection-from-a-comparative-law-perspective/>;
31. Vries, de P.P. Exit rights of minority shareholders in a private limited company. 2010 // [http://books.google.lt/books?id=qz3rnbuOOcC&pg=PR5&lpg=PR5&dq=Rights+of+minority+shareholders+in+the+Netherlands&source=bl&ots=RYqYSXuS\\_b&sig=aTrKByNVCp8wNFIqgp3j\\_okK4mg&hl=en&sa=X&ei=mvjUULixKa6N4gSbz4DADw&ved=0CFMQ](http://books.google.lt/books?id=qz3rnbuOOcC&pg=PR5&lpg=PR5&dq=Rights+of+minority+shareholders+in+the+Netherlands&source=bl&ots=RYqYSXuS_b&sig=aTrKByNVCp8wNFIqgp3j_okK4mg&hl=en&sa=X&ei=mvjUULixKa6N4gSbz4DADw&ved=0CFMQ)



[6AEwBQ#v=onpage&q=Rights%20of%20minority%20shareholders%20in%20the%20Netherlands&f=false;](http://www.kvdl.nl/wp-content/uploads/2013/01/Peter-Koetsier-Reinforcement-of-Minority-Shareholders-Position-in-the-Right-of-Inquire.pdf)

32. Willems M.A.L.M., Koetsier P.J.B. Reinforcement of Minority Shareholder's Position in the Right of Inquiry. IBA Legal Practice Division. Negligence and damages committee Newsletter. 2005. P.21. // <http://www.kvdl.nl/wp-content/uploads/2013/01/Peter-Koetsier-Reinforcement-of-Minority-Shareholders-Position-in-the-Right-of-Inquire.pdf>;

### **Teismų praktika**

33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2013 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje OAO „Gazprom“, suinteresuotas asmuo Lietuvos Respublika, atstovaujama Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos (bylos Nr. 3K-7-326/2013).
34. Lietuvos apeliacinio Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. spalio 1 d. nutartis civilinėje byloje S.A.V. ir E.G. v. UAB „Fotoakis“ (bylos Nr. 2A-776-/2013).
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje T.I. v. UAB „Afalitos laivų menedžmentas“ (bylos Nr. 3K-3-384/2013).
36. Lietuvos apeliacinio teismo civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. kovo 7 d. nutartis, civilinėje byloje A.S. ir UAB „3 RILL“ v. KŪB „Litcapital I“, UAB „Putokšnis“ (bylos Nr. 2-938/2013).
37. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje L.A. v. „Vingės statyba“ ir V. P.I. (bylos Nr. 2-580/2013).
38. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Labostera“ v. UAB „Skirgesa“, S.A. (bylos Nr. 2-1160/2013).
39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. vasario 1d. nutartis civilinėje byloje UAB „Panevėžio spaustuvė“ v. R.Š., A.B, A.G, tretysis asmuo BUAB „Studio Gazo“ (bylos Nr. 3K-3-19/2012) ;
40. Lietuvos apeliacinio Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje I.R. „Fundamentus“, suinteresuoti asmenys I.R.,A.Š.,UAB „Vilbosta“ (bylos Nr. 2A-196/2012).
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje N. V. K. ir kt. v. Lietuvos ir Vokietijos UAB „Luksora“, A. L. (bylos Nr. 3K-3-353/2012).

42. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Litas prie lito“ v. AB „Informacinio verslo paslaugų įmonė“, tretysis asmuo Statistikos departamentas (bylos Nr. 2-149/2012).
43. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje A.K. ir V.G. v. UAB „Veiklūnė“ ir J.K. (bylos Nr. 2A-196/2012).
44. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje H.S. v. „Artharita“ (bylos Nr. 2-886/2011).
45. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2011 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje L.V. v. UAB „Prie ežero“ (bylos Nr. 2-2180/2011).
46. Kauno apygardo teismo 2011 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje K.S. v. „Baltkomeda“ (bylos Nr. 2-3407-153/2011).
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Ad Locum“ akcininkas V. A. v. UAB „Ad Locum“ direktorius A. Č. (bylos Nr. 3K-3-299/2010).
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje V.G. v. antstolis V.Č., suinteresuoti asmenys UAB „Statega“, R.G. (bylos Nr. 3K-3-549/2010);
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Optimalūs finansai“ v. G.P., tretysis asmuo UAB „Previlsta“ (bylos Nr. 3K-7-444/2009).
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje G. P. v. Lietuvos ir Italijos UAB „Lavestina“ (bylos Nr. 3K-3-429/2009).
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje P.M v. “Swiss logistic” (bylos Nr. 3K-3-267/2008).
52. Lietuvos apeliacinio Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. sausio 3 d. nutartis civilinėje byloje A.K. v. „Via Logica“, V.K. (bylos Nr. 2-4/2008).
53. Lietuvos apeliacinio Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. sausio 10 d. nutartis civilinėje byloje K.R. v. „Eltesa“ (bylos Nr. 2-41/2008).
54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje Laivų krovos AB „Klaipėdos Smeltė“ v. UAB „Birių krovinių terminalas“, D. B., R. M. (bylos Nr. 3K-3-73/2008).

55. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus Teisėjų kolegijos 2008 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje Vilniaus r. vyriausioji prokurorė v. Ažulaukio ŽŪB, suinteresuoti asmenys J.O,S.P. ir kt. (bylos Nr. 2-412/2008).
56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. rugsėjo 18 d. nutartis civilinėje byloje R.D. v. AB „Lietuvos dujos“ (bylos Nr. 3K-3-332/2007).
57. Lietuvos apeliacinio Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Laumė“ v. UAB „Tauras“ (bylos Nr. 2-227-1/2007).
58. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Ad Locum“ v. Arūnas Černiauskas (bylos Nr. 2-281/2007).
59. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje R.D. ir B.Z. v. D.Š. „Aikada“ (bylos Nr. 2-233/2006).
60. Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Khartli“ v. UAB „Diagnostikos poliklinika“ (bylos Nr. 3K-3-16/2005).
61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. birželio 4 d. nutartis civilinėje byloje S.A., G.A., R.A. ir kt. v. „Mažeikių nafta“ (bylos Nr. 3K-3-650/2003);
62. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje Ž.V. v. ŽŪB „Panerio vairas“ (bylos Nr. 3K-3-1233/2002).

#### **Kiti šaltiniai**

63. Amsterdamo apeliacinio teismo puslapis internete // <http://www.rechtspraak.nl/Pages/Foutpagina.aspx>;
64. <http://infolex.lt>;
65. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo svetainė internete // <http://www.lat.lt>;
66. Nacionalinės teismų administracijos svetainė internete. Oficialios teismų statistikos duomenys // <http://www.teismai.lt/lt/teismai/teismai-statistika/>;

## „Juridinio asmens veiklos tyrimo reglamentavimas Lietuvos teisėje“

### SANTRAUKA

*Pagrindinės sąvokos: juridinio asmens veiklos tyrimas, smulkiųjų akcininkų apsauga, akcininko teisė į informaciją*

Juridinio asmens veiklos tyrimas sąlyginai naujas civilinės teisės institutas Lietuvos teisinėje sistemoje, perkeltas į nacionalinę teisinę aplinką iš Nyderlandų Karalystės jurisdikcijos. Veiklos tyrimas tai specialusis teisminis civilinių teisių gynimo būdas ir teisinė priemonė, suteikianti galimybę juridinio asmens dalyviui (tam tikrais atvejais ir kitiems įstatyme įtvirtintiems subjektams) kreiptis į teismą pagrįstai suabejojus juridinio asmens ar jo valdymo organų narių veiklos tinkamumu, siekiant iširti pastarųjų veiklą, skiriant ekspertizę bei taikyti poveikio priemones teismui konstatavus netinkamą veiklą.

Magistro baigiamajame darbe pasitelkiant dokumentinės, sisteminės analizės, loginį – analitinį bei lyginamąjį mokslinio tyrimo metodus atliekama Lietuvos teisės normų, reglamentuojančių juridinio asmens veiklos tyrimą, analizė, keliami ir nagrinėjami įvairūs su šio instituto taikymu susiję, aktualiausi probleminiai teoriniai ir praktiniai klausimai. Identifikuojamos esminės juridinio asmens veiklos tyrimo instituto teisinio reglamentavimo ir taikymo problemos, susijusios su smulkiųjų akcininkų teisių gynyba.

Magistro baigiamąjį darbą sudaro trys dalys. **Pirmojoje** darbo dalyje atskleidžiama juridinio asmens veiklos tyrimo instituto teisinė prigimtis, jo samprata, turinys bei vieta Lietuvos civilinėje teisėje. Aptariamas ginčų dėl juridinio asmens veiklos tyrimo nearbitruotinumą pagrindas. **Antrojoje** darbo dalyje nuosekliai ir išsamiai nagrinėjami juridinio asmens veiklos tyrimo procedūros etapai – reikalavimas dėl ikiteisminės tvarkos įgyvendinimo, juridinio asmens veiklos tyrimo inicijavimo pagrindai, teismo nutarties dėl veiklos tyrimo pradėjimo reikšmė, laikinųjų apsaugos priemonių veiklos tyrimo bylose taikymo specifika, ekspertų paskyrimo tvarkos ir jų darbo apmokėjimo ypatumai, priverstinio poveikio priemonių taikymas. **Trečiojoje** darbo dalyje atskleidžiama juridinio asmens veiklos tyrimo instituto, kaip svarbiausios smulkiųjų akcininkų interesų gynimo priemonės problematika. Analizuojant teisės normas bei teismų praktiką, siekiama iširti egzistuojančio juridinio asmens veiklos tyrimo instituto teisinio reglamentavimo įtaką efektyviai smulkiųjų akcininkų pagrindinių teisių ir teisėtų interesų apsaugai bei gynimui. Pasitelkiant lyginamąjį metodą analizuojamas juridinio asmens veiklos tyrimo instituto teisinis reglamentavimas Nyderlandų civilinėje teisėje, įvardijant tam tikrus

reglamentavimo panašumus ir skirtumus, kritiškai įvertinant Lietuvos juridinio asmens veiklos tyrimo instituto teisės normų recepciją iš Nyderlandų.

Darbe daroma išvada, kad juridinio asmens veiklos tyrimas yra vienas iš svarbiausių ir efektyviausių smulkiųjų akcininkų teisių gynimo mechanizmų užtikrinančių akcininko teisės į informaciją realizavimą, o taip pat svarbiausių teisių ir teisėtų interesų įgyvendinimą.

## „Regulation of the Investigation of Legal Person’s Activities in the Lithuanian Law”

### SUMMARY

**Keywords:** *Investigation of Legal Person’s Activities, rights of minority shareholders, shareholder’s right to information*

Investigation of legal person’s activities is a relatively new institute of civil law in the Lithuanian legal system, transferred into the national legal environment from the jurisdiction of the Kingdom of the Netherlands. It is a special judicial civil remedy and a legal instrument that enables a member of a legal person (and in certain cases other entities established by law) to apply to court if they have reasonable doubts about activities of the legal person or its managing bodies, with the aim to conduct an investigation by the means of an expert examination and to apply enforcement measures if the court establishes improper activities.

The Master’s thesis uses document, systematic analysis, logical-analytical and comparative research methods to examine and analyse Lithuanian legal rules regulating the investigation of legal person’s activities, raises and considers most relevant theoretical and practical issues related to the application of this institute. The thesis identifies the main problems in the regulation and application of the institute of investigation of legal person’s activities, related to the protection of rights of minority shareholders.

Master thesis consists of three parts. The *first* part of the thesis reveals the legal origin of the institute of investigation of legal person’s activities, its concept, content and place in the Lithuanian civil law. It discusses the grounds for non-arbitrability of disputes over the investigation of legal person’s activities. The *second* part of the thesis gives a consistent and close look at stages of the procedure for conducting the investigation of legal person’s activities: a requirement for the implementation of the pre-litigation procedure, grounds for the initiation of the investigation of legal person’s activities, the importance of the court ruling on the initiation of the investigation of legal person’s activities, characteristics of the application of interim measures in cases of the investigation of legal person’s activities, the procedure for the appointment of experts and peculiarities of payment for their work, the application of enforcement measures. The *third* part of the thesis reveals problems related to the institute of investigation of legal person’s activities as the most important remedy for minority shareholders. The aim of the analysis of legal rules and case-law is to measure the impact of the existing regulation of the institute of investigation of legal person’s activities on the effective protection

and safeguard of the fundamental rights and legal interests of minority shareholders. The comparative method is used for analysing the regulation of investigation of legal person's activities in the Dutch civil law, identifying certain similarities and differences, looking critically at the reception of legal rules of the Lithuanian institute of investigation of legal person's activities from the Netherlands.

The thesis concludes that the investigation of legal person's activities is one of the most important and effective mechanisms for the protection of rights of minority shareholders, ensuring the exercise of the right of a shareholder to information as well as the implementation of the most important legal rights and legitimate interests.

1 lentelė. Bylų, kuriose pareikšti reikalavimai dėl juridinio asmens veiklos tyrimo, pirmos instancijos teisme oficialūs statistiniai duomenys (2004 m. iki 2013 m.)<sup>160</sup>

Metai	Neišnagrinėtų bylų likutis ataskaitinio laikotarpio pradžioje	Išnagrinėta bylų	Neišnagrinėtų bylų likutis ataskaitinio laikotarpio pabaigoje	Bylų nagrinėjimo apygardų teismuose trukmė ir jų skaičiaus pasiskirstymas per laikotarpį		
				Iki 6 mėn.	Nuo 6 iki 12 mėn.	12 mėn. ir ilgiau
2013	13	30	13	19	5	6
2012	14	13	12	2	4	7
2011	14	23	14	5	1	7
2010	14	19	14	2	3	4
2009	7	12	-	5	1	6
2008	3	9	-	6	1	2
2007	4	9	-	5	3	1
2006	12	18	-	13	1	4
2005	10 <sup>161</sup>	-	-	-	-	-
2004	-	6 – (iš jų priimant sprendimą – 2)	2	-	-	-
Iš viso	91	139	55	57	19	37

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Nacionalinės teismų administracijos pateikiamomis oficialios teismų statistikos ataskaitomis

<sup>160</sup> Nacionalinės teismų administracijos pateikiama oficiali teismų statistika // <http://www.teismai.lt/teismai/teismai-statistika/>; prisijungimo laikas: 2013-01-10.

<sup>161</sup> Nacionalinė teismų administracija už 2004 m. ir 2005 m. pateikia tik bendrą bylų skaičių.



2 lentelė. Bylų, kuriose pareikšti reikalavimai dėl juridinio asmens veiklos tyrimo, nagrinėjamų Lietuvos apeliaciniame teisme, statistiniai duomenys (2005-2013)

Metai	Laikinių apsaugos priemonių taikymo skaičius	Procesas nutrauktas sudarius taikos sutartį	Procesas nutrauktas atsisakius skundo	Procesas nutrauktas dėl kitų priežasčių	Baigta bylų	
					Iš jų priimant sprendimą	Iš jų priimant nutartį
2013	1	0	0	1	1	25
2012	0	0	0	0	0	9
2011	0	0	0	1	0	18
2010	0	0	0	1	0	8
2009	0	0	2	0	0	5
2008	0	0	0	0	0	8
2007	0	1	0	1	0	13
2006	0	0	0	1	0	8
2005	0	0	0	1	0	10
Iš viso	1	1	2	6	1	104

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal raštišką užklausą, remiantis Nacionalinės teismų administracijos pateikta oficialia teismų statistika